

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetim ve Denetimi

**AZERBAYCAN’DA MİLLİ EĞİTİM BAĞLI OKULLARDA EĞİTİM
GÖREN ÇOCUKLARIN VELİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
SORUNLARIN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Aygün ALİYEVA

İstanbul, 2019

T.C.
Marmara Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı
Eğitim Yönetim ve Denetimi

**AZERBAYCAN’DA MİLLİ EĞİTİM BAĞLI OKULLARDA EĞİTİM
GÖREN ÇOCUKLARIN VELİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE
SORUNLARIN İNCELENMESİ**

Yüksek Lisans Tezi

Aygün ALİYEVA

Danışman
Dr. Öğretim Üyesi Ali ÖZDEMİR

İstanbul, 2019

ONAY

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Aygün ALİYEVA tarafından hazırlanan 'Azerbaycan'da Milli Eğitim Bakanlığına bağlı okullarda eğitim gören çocukların velilerinin görüşlerine göre sorunların incelenmesi' konulu bu çalışma 04.09.2019 tarihinde yapılan savunma sonucu jüri tarafından başarılı bulunmuş ve tezli yüksek lisans tezi olarak kabul edilmiştir.

Adı Soyadı

İmza

TEZ DANIŞMANI; Dr. Öğretim Üyesi Ali ÖZDEMİR
JÜRİ ÜYESİ 1; Dr. Öğr. Üyesi Yusuf ALPAYDIN
JÜRİ ÜYESİ 2; Dr. Öğr. Üyesi Ahmet AVCI

ÖNSÖZ

Azerbaycan’da lisans eğitimimin son senesinde Bakü Türk Anadolu Okullarında staj yaparken karşılaştığım sorunlar hep aklımdaydı. Yıllar sonra Marmara Üniversitesinde eğitim alanında yüksek lisans yapmam, bana aklımda kalan bu konuda tez yazma fırsatı verdi.

Öncelikle, beni bu konuda tez yazmaya teşvik eden danışmanım Dr. Öğretim Üyesi Ali Özdemir’e teşekkür ediyorum. Değerli Hocam, tezimle ilgili ne zaman bir sorunla karşılaşsam benden desteğini esirgemedi. Beni daima motive etti. Bu tezin özel bir çalışma olmasını sağladı ancak ihtiyaç duyduğumda müdahale ederek bana yol gösterdi.

Ayrıca yüksek lisan eğitimim süresinde ders aldığım öğretmenlerim Prof. Dr. Münevver ÇETİN’e, Prof. Dr. Ayşen BAKİOĞLU’na, Doç. Dr. Faruk LEVENT’e, Doç.Dr. Levent DENİZ’e, Dr. Öğr. Üyesi Yusuf ALPAYDIN’a eğitimimdeki akademik destekleri için teşekkür ediyorum.

Beni her zaman görüşleri ile aydınlatan, bilgi ve tecrübelerini benimle paylaşan Bakü Mühendislik Üniversitesi Pedagoji Bölüm Başkanı Sayın Doç.Dr. Cemil MAMMADOV’a yorumları ve teşviki için ayrıca teşekkür ediyorum.. Bana içtenlikle çalışma fırsatı sunan bu tez çalışmasının katılımcılarına da içten teşekkür ediyorum.

Akademik çalışma yapmam için bana her türlü desteği veren kıymetli anneme, değerli eşim Zamig ALİYEVA’ya, sevgili kızım Sofiya’ya ayrıca teşekkür ediyorum. Onların desteği ve sabrı olmadan, bu tezi yazmam mümkün olmazdı.

Bu tezin yurt dışında yaşayan Türk ailelerine ve onların yurt dışında eğitim alan çocuklarına faydalı olmasını dilerim.

İstanbul, 2019

Aygün ALİYEVA

ÖZET

AZERBAYCAN’DA MİLLÎ EĞİTİM BAĞLI OKULLARDA EĞİTİM GÖREN ÇOCUKLARIN VELİLERİNİN GÖRÜŞLERİNE GÖRE SORUNLARIN İNCELENMESİ

Bu nitel tez ile Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar ele alınmıştır. Yaşanan sorunların çözümündeki gecikmişlikten, Azerbaycan'daki Türk veliler açısından geleceğe dönük eğitimden ve bu eğitim için gereken okulların ve eğitimcilerin yetersizliğinden, herkesin gerçekten en iyi şekilde yararlanabileceği bir yurt dışı eğitim politikasının oluşturulmamış olmasından, genel eğitim politikalarından; Türk vatandaşlarının çocuklarının yaşadıkları sosyal, ekonomik ve eğitimsel sorunlardan bahsedilmiştir.

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın göçün yaşandığı tarihten günümüze kadar yaşadığı sorunlar, gittikçe artmıştır. Yaşanan bu sorunlar, bütün Türk öğrencilerini farklı boyutlarda etkilemiştir ve etkilemeye de devam etmektedir. Sorunlar, nasıl ki bütün çocukları olumsuz yönde etkiliyorsa bu sorunların çözüme kavuşturulması da onları aynı oranda olumlu yönde etkileyecektir. Sorunun ya da çözümün bir parçası olma durumuna göre ortaya çıkan sonuçlardan etkilenme, sergilenen yaklaşımla doğru orantılı olarak gerçekleşmektedir. Bu nedenle sorunların çözüme kavuşturulması, herkesin daha duyarlı ve sorumluluk sahibi olmasıyla mümkün olacaktır.

Bu tezde, yurt dışına göçün yoğun olarak yaşandığı Azerbaycan’da vatandaşlarımızın başta eğitim olmak üzere yaşadıkları sorunlara dikkat çekilmeye ve bu konuda bir duyarlılık oluşturulmaya çalışılmıştır. Bu tez, vatandaşlarımızın maruz kalınan hak ihlalleri durumunda haklarını aramaları kadar, sahip olunan birtakım imkânlardan da yararlanabilmeleri için büyük önem taşımaktadır.

Nitel araştırma yönteminde yazılan bu tezde araştırma deseni olarak olgu bilim kullanılmıştır. Araştırmanın çalışma grubunu Bakü’de bulunan Türkiye Cumhuriyeti Millî Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında eğitim gören öğrencilerin velileri oluşturmaktadır. Çalışma grubunda 15 kişi bulunmaktadır.

Tez, çalışmanın amacını açıklayan giriş bölümünden sonra dört ana bölüm, alt bölümler, önsöz, özet, tablolar, ekler ve kaynakçadan oluşmaktadır. Birinci bölümde araştırmanın problem durumu, amacı, önemi, sınırlılıkları ve varsayımları anlatılmaktadır. İkinci bölümde Azerbaycan eğitim sistemi ve bu konuyla ilgili yapılmış çalışmalar ele alınmıştır. Üçüncü bölümde araştırmanın modeli, çalışma grubu, veri toplama araçları ve veri analizlerinden bahsedilmiştir. Dördüncü bölümde ise konuyla ilgili elde edilmiş bulgular ve yorumlar ele alınmıştır.

Çalışmanın sayısal verilerle desteklenmesi amacıyla araştırmaya göre ortaya çıkan sonuçlardan tablolar oluşturulmuş, görüşme formu ve görüşmeye katılan veliler hakkında bilgiler ekler kısmında sunulmuştur.

Araştırmanın bulguları değerlendirildiğinde, Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin velilerinin okul güvenliği konusunda oldukça memnun oldukları, son yıllarda dil öğrenimlerinde kalite düzeyinin yükseldiği, müfredat doğrultusunda ders aldıkları, sınıflarda sınırlı düzeyde teknolojinin kullanımının olduğu, sosyal aktivitelerin bazen yetersiz kaldığı, özellikle lise dönemindeki öğrencilerin rehberlik hizmetlerinden faydalanması konusunda eksikliklerin olduğu; ulaşım konusunda problem yaşadıkları, sınıf mevcutlarının fazla oldukları belirtilmiş, kültürel benlik bilincinin oluşması için daha çok desteğe ihtiyaç duydukları tespit edilmiştir. Ayrıca çalışmaya katılan veliler, öğrencilerinin Türkiye'de yükseköğretim düzeyinde eğitimlerine devam etme durumlarında büyük avantaj elde ettiklerini belirtmişlerdir.

Anahtar Kelimeler: Yurtdışı eğitim, Türk öğrenci, Kültür, Eğitimsel problemler

ABSTRACT

THE INVESTIGATION A THE PROBLEMS DUE TO THE THOUGHTS OF CHILDREN'S PARENTS IN SCHOOLS UNDER THE CONTROL OF MINISTRY OF EDUCATION

With this qualitative research, the problems faced by Turkish students while studying in Azerbaijan were discussed. There are mentioned about the lack of the delaying in solutions of the problems, future-oriented education and necessary schools for this education and educators in the aspect of the Turkish parent in Azerbaijan, not establishing of international education policy that everyone can get the most out of it, general education policy, social, economic and educational problems faced by Turkish citizens.

The problems encountered have an impact on all Turkish children in different sizes and still continues to impact. How the problems affect all the children negatively, the solution of the problems affects them positively in the same way. Affected by the emerging results of depending on being a part of the problem or solution is realized in direct proportion with shown approach. Therefore, solving problems requires everyone being more sensitive and responsible. The encountered problems of our citizens in abroad from the date of migration to the present have become like growing ball.

In this study, it was tried to draw attention to the problems encountered by our citizens especially in education sphere and to create sensitivity about this issue in Azerbaijan where the immigration intensely taking place. This is of great importance of benefitting from the opportunities for seeking their rights in the case of violation of rights that our citizens exposed.

In this qualitative research as the research design was used phenomenology. The research group of this study constitutes the parents of students studying in state schools connected to the Ministry of Education of the Republic of Turkey. There are 15 people in research group.

The thesis consists of four main sections after the introduction section explaining the purpose of the study, subchapters, preface, summary, additions and references. In the first section, problem status, purpose, importance, limits and assumptions of the

research are explained. In the second section, education system of Azerbaijan and the studies on this subject are put forward. In the third section, model, examples, data collection tools and data analysis of the research are explained. In the fourth section, materials and comments related to the topic are come up.

Furthermore, the tables were prepared according to the results of the research in order to support the study with tables, interview form and information about the parents participating in the interview is given in the appendix.

At the result of this research, it is come to conclusion that parents of Turkish children who studying in Azerbaijan are pleased about the security of school, quality of teaching foreign languages are increased last year but education limited to the curriculum only; the usage of technology is limited in the classes, sometimes social activities are inadequate, there are lack of counselling service especially in the high school period, also they're having transportation problems, moreover there is not enough space as a result of having a great amount of students in classrooms and also children established more support about cultural self-consciousness. Furthermore, parents of Turkish children who studying in Azerbaijan emphasized that, their children are lucky about continuing their education in bachelor degree in Turkey.

Key words: Foreign education, Turkish student, Culture, Educational problems

İÇİNDEKİLER

ÖNSÖZ	i
ÖZET	ii
ABSTRACT.....	iv
İÇİNDEKİLER	vi
TABLolar LİSTESİ	ix
BÖLÜM I: GİRİŞ	1
1.1. Problem Durumu.....	1
1.2. Amaç	4
1.3. Önem.....	5
1.4. Sınırlılıklar	6
1.5. Varsayımlar.....	6
BÖLÜM II: AZERBAIJAN EĞİTİM SİSTEMİ.....	7
2.1. Örgün Eğitim	7
2.2. Genel Eğitim ve Özellikleri	9
2.3. Mesleki Eğitim ve Özellikleri.....	12
2.4. Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi.....	14
2.5. Eğitimin Finansmanı.....	26
2.6. Yaygın Eğitim.....	31
2.7. Yurt Dışında Eğitim Alan Türk Vatandaşlarının Çocuklarının Eğitimi ile İlgili Yapılmış Araştırmalar	37
BÖLÜM III: YÖNTEM	41
3.1. Araştırma Modeli	41
3.2. Çalışma Grubu	42
3.3. Veri Toplama Araçları	43
3.4. Verilerin Analizi	44

BÖLÜM IV: BULGULAR ve YORUMLAR	46
4.1. Eğitimsel Bilgiler	46
4.1.1. Öğrenlerin Eğitim Hayatına Başlamasına İlişkin Bulgular.....	47
4.1.2. Çocukların Uyum ve Disiplini	48
4.1.3. Çocukların Okul Öncesi Eğitimi.....	50
4.1.4. Çocukların Okul Başarısı.....	53
4.1.5. Çocukların Okulda ve Çevredeki Sosyal Faaliyetlere Katılımı.....	55
4.1.6. Öğretmenlerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Yeterliliği	57
4.1.7. Anadil, kültür ve Türk tarihi dersleri	60
4.1.8. Azerbaycan ve Türkiye’deki Eğitim Arasındaki Benzer ve Farklı Taraflar.....	63
4.2. Ders Materyalleri Ve Öğretim Süreci	65
4.2.1. Öğretim Materyallerine ve Teknolojilerine Erişim	65
4.2.2. Yabancı Dil Eğitimi	67
4.2.3. Millî Eğitim Bakanlığından Talep ve İstekler	69
4.3. Eğitimsel ve Kültürel Değişimin Etkileri	71
4.3.1. Azerbaycan’da Eğitim Görmenin Avantaj ve Dezavantajları	71
4.3.2. Okulda Milli Manevi Değerlerin Kazandırılması Süreci.....	74
4.3.3. Velilerin Sorumlulukları	75
4.3.4. Ek Bilgiler.....	78
 BÖLÜM 5: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER.....	80
5.1. SONUÇ ve TARTIŞMA.....	80
5.1.1. Eğitimsel Bilgiler.....	80
5.1.2. Ders Materyalleri Ve Öğretim Süreci	83
5.1.3. Eğitimsel ve Kültürel Değişimin Etkileri	84
5.2. ÖNERİLER.....	85
 KAYNAKÇA.....	87

EKLER	96
Ek 1: Azerbaycanda Eğitim Gören Türk Öğrencilerin Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi İle İlgili Görüşme Formu	96
EK 2: Araştırmaya Katılan Velilerin Demografik Özellikleri	98
Ek 3: Bakü Türk Anadolu Lisesi Müdürlüğü İzin Belgesi	99
 ÖZGEÇMİŞ	 100

TABLÖLAR LİSTESİ

Tablo 1.1.	Genel, Yabancı ve Türk Nüfus	1
Tablo 2.1.	Öğrencilerin Bilgi Düzeyleri	25
Tablo 2.2.	Öğrencilerin Düzeylerine Uygun Değerlendirme Kriterleri.....	25
Tablo 2.3.	Devlet Bütçesi Eğitim Harcamalarının GSYH Cinsinden Belirli Ağırlığı..	28
Tablo 3.1.	Öğrencilerin Sayısı ve Dağılımı	42
Tablo 4.1.	Türk Vatandaşlarının Azerbaycan’da Yaşadıkları Süre	47
Tablo 4.2.	Çocukların Eğitimlerine Başladıkları Yer	48
Tablo 4.3.	Türk ÖğrencilerinAanaokulu ve Okulöncesi Eğitim Durumu	52
Tablo 4.4.	Görüşmeye Katılan Velilerin Çocuklarının Eğitim Durumu.....	53
Tablo 4.5.	Öğrencilerin Sosyal Aktivitelere Katılım Durumu.....	57
Tablo 4.6.	Yurt Dışındaki TürkÖğrencilerine Yönelik Derslerin Kitapları.....	62
Tablo 4.7.	TürkÖğrencilerin Yabancı Dil Eğitimi.....	67

BÖLÜM I: GİRİŞ

1.1. Problem Durumu

Yurt dışında yaşayan 5,5 milyonu aşkın Türk'ün yaklaşık 4,6 milyonu Batı Avrupa ülkelerine, geri kalanı ise Kuzey Amerika, Asya, Orta Doğu ve Avustralya'ya yerleşmiştir. Bu sayı ile 8,5 milyonluk bir grubu ilgilendiren geniş kapsamlı bir göç olgusunun varlığı ortaya çıkmaktadır. Bunlardan yaklaşık 43 bini Azerbaycan nüfusunu oluşturmaktadır (Yiğit, 2013, s.75). Aşağıdaki Tablo 1.1. 2017 senesine ait 1.1.de Azerbaycan ve Azerbaycandaki Türk nüfusu gösterilmiştir.

Tablo 1.1.
Genel, Yabancı ve Türk Nüfus

<i>Cinsiyet</i>	<i>Genel</i>	<i>Türk</i>
Toplam	9.802.000	43.259*

Yurt dışındaki Türk vatandaşlarının ve onların çocuklarının eğitim, sosyal yaşam, geçim ve maddiyatla ilgili sorunlar yaşadığı bilinmektedir. Bu sorunların en önemlilerinden biri de eğitim sorunudur. Yurt Dışı Türkler ve Akraba Toplulukları Başkanlığının bir değerlendirme raporuna (2012) göre yurt dışındaki Türkiye Cumhuriyeti vatandaşlarının en önemli sorununun, çocuklarının eğitimi ile ilgili olduğu tespit edilmiştir. Eğitim, bilgi ile etkileşime girerek öğrenme ve öğretme yoluyla bireysel anlamda yüksek bir yaşam düzeyine ulaşmanın, toplum olarak gelişme ve ilerlemenin başlıca yoludur. Demokratik ve insan haklarına uygun bir siyasal ve toplumsal sistem kurup geliştirmenin yolu da eğitimden geçmektedir (Özyılmaz, 2013, s.3). Eğitim; bireysel, toplumsal, ekonomik ve siyasal işlevleri açısından önemli bir güce sahiptir. Eğitim sistemleri, bireyleri toplumların kültürleri ve onlara kazandırılmak istenen davranışlar doğrultusunda şekillendirilmektedir. Ayrıca bilim, teknoloji ve sanatta yeni paradigmalara ayak uydurmak ve yeniliklere açık, araştırmacı, sorgulayıcı ve hoşgörülü bireyler yetiştirmek de eğitimin gereklerindendir. Her devletin siyasal bir sistemi vardır ve devletler siyasal sistemlerini korumak, varlıklarını sürdürmek istemektedir.

Devletlerin varlığını sürdürebilmesi, sahip olduğu siyasal rejimin ilkelerini vatandaşlarına benimsetmesi ve bu değerleri içselleştirtmesi ile paralellik göstermektedir. Bu doğrultuda devletler, eğitimin işlevinin bilinciyle amaçları ve içeriği üzerinde etkili olmaktadır (Eraslan ve Babadağ, 2015, s.103). Her toplum kendisine yeni katılan kuşağı toplum üyeliğine hazırlamak zorundadır. Yeni kuşakları toplum üyeliğine hazırlama işi, rastlantıya bırakılamayacağı için çağdaş toplumlar, bu gereksinimi karşılamak amacıyla eğitim sistemlerini oluşturmuşlardır. Eğitimin işlevlerinden biri toplumun kültürel değerlerini ve davranış örüntülerini yeni kuşaklara aktarmaktır. Ayrıca eğitim yeni buluşları yapabilecek ve toplumsal değişmeyi başlatabilecek yetenekte ve istekte bireyleri yetiştirmeye, bu sayede çağı yakalamaya hizmet etmektedir (Aydın, 2014, s.98). Bu tür bireylerin yetiştirilmesi; güçlü, sistemi oturmuş, sağlıklı bir eğitimle mümkündür. Maalesef bazen eğitimde yaşanan sorunlar, buna engel olmaktadır.

Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının çoğu; artık sadece işçi konumunda olmayıp akademisyen, bilim adamı, doktor, mühendis, avukat, gazeteci, iş adamı, sanatçı, politikacı, sporcu gibi çeşitli alanlarda meslek sahipleri olarak göç alan ülkelerin siyasal, sosyal, ekonomik ve kültürel hayatına katılmaktadır.

Yıllar içerisinde öğrencilerin yurt dışında eğitime katılımının artmasıyla eğitim eğilimleri de değişiklik göstermektedir. Önceki yıllarda öğrenciler, az gelişmiş ülkelere yönelirken son yıllarda bu noktada değişimler gözlenmektedir. En çok öğrenci gönderen ülkeler; çoğunlukla gelişmekte olan ülkelere olsa da Çin, Rusya, Güney Kore, Japonya ve Asya ülkelerinin tercih edilir konuma gelmesi, eğitim eğilimlerinin değişimi konusunda yol göstericisi olmaktadır. Her yıl yurt dışında eğitim almak üzere ülkeden ayrılan öğrenci sayısı, 100 bine ulaşırken bu öğrencilerin yaklaşık 4000'i Azerbaycan'da eğitim almaktadır (Yiğit, 2013, s.78).

Her ailenin kendi kültürel birikimlerine ve değer yargılarına göre belirlediği kuralları, alışkanlıkları vardır. Çocuklar, aile ortamında öğrendikleri bu değer yargılarını aile ortamı dışında bulundukları sosyal çevrelerinde de uygularlar. Çocuklar, ailede ana dili öğrenimiyle başlayan ilk sosyalleşme sürecini sosyal çevrelerinin genişlemesi ve çocuğun bu sosyal çevrede aktif olabilmesi ölçüsünde geliştirir. Çocuğun ailede ve

çevresinden öğrendiği her şey, karakterinin şekillenmesini de sağlamaktadır (Yazıcı, 1999, s.76). Bu öğrenciler, eğitim aldıkları sürede kendi anadilleri ve kültürleri ile bağlarını koparmadan bulundukları toplumların, sosyal, ekonomik, siyasal ve kültürel yapılarına da uyum sağlamaya çalışıyor. Bu süreçte farklı sorunlarla da karşılaşabiliyor.

Ailede edinilen kültürel birikimin gidilen ülkelerdeki kültürle örtüşmemesi, iki kültür arasında disiplin anlayışının farklı oluşu, çocuğun yaşadığı topluma ayak uydurabilmesini engellemektedir. Bununla birlikte yaşanan ülkenin okulunda verilen eğitimin çocuğun öz değerleriyle çatışması, çocukları bir tercihe zorlamaktadır.

Kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması, evrensel ve milli değerlerin benimsenmesi, millî şuurun yurt içi ve yurt dışındaki vatandaşlara kavratılması toplumların geleceği açısından önemlidir. Ulusal kültürün yeni nesillere aktarılması ve kültür yoluyla kuşaklar arasında birlik ve beraberliğin barış içerisinde yaşatılmasını sağlamak, milli eğitimin temel görevleri arasındadır. Eğitimin sistemli bir şekilde verilmesini sağlayan kurum olan okullar, bu görevin yerine getirilmesinde en büyük sorumluluğa sahiptir (MEB, 2006, s.7-8). İki kültür arasında uyum sağlanamaması durumunda, kimi zaman ruhsal sorunların yaşanması kaçınılmazdır. İki kültür arasında bir bütünlük içinde olmayan çocuklar, kişilik ve uyum sorunları yaşayabilirler. Bu durum çok kültürlü ortamda yetişen çocukların, diğer kültürlerden gelen çocuklarla iletişim kurmalarına engel teşkil edebilir ve problemli çocuk sayısının artmasına neden olabilir (Adsoy, 2014, s.690).

Türk öğrencilerine ana dil, kültür ve tarih eğitimi verilmesi, büyük önem taşımaktadır. Bu çerçevede, Türk toplumunun Türkçe ana dil dersleri alabilmelerine imkân tanınması konusu da çok önemli sorunlardan biridir. Türk vatandaşlarının kimliklerini kaybetmeden hem Türkçeyi hem de yaşadıkları ülkenin dilini bilen donanımlı bireyler olmaları, bu ülkelerle ikili ilişkilerini daha da geliştirmeleri gerekmektedir. Bunun yanı sıra uyum sağlamaya çalışırken karşılaştıkları kültürel farklılıklar, aile ve arkadaşlık ilişkilerini de etkilemektedir.

Kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması, evrensel ve milli değerlerin benimsenmesi, millî şuurun yurt içi ve yurt dışındaki vatandaşlara kavratılması toplumların geleceği açısından önemlidir. Ulusal kültürün yeni nesillere aktarılması ve kültür yoluyla kuşaklar arasında birlik ve beraberliğin barış içerisinde yaşatılmasını

sağlamak milli eğitimin temel görevleri arasındadır. Eğitimin sistemli bir şekilde verilmesini sağlayan kurum olan okullar bu görevin yerine getirilmesinde en büyük sorumluluğa sahiptir (MEB, 2006, s.7-8).

Azerbaycanda yaşayan Türk öğrencilerin eğitimsel, sosyal, ekonomik, kültürel, öz değerlerin çatışması, uyum, sorunlarının araştırılması amacıyla, Azerbaycan'da Bakü Türk Anadolu okulları kapsamındaki ilkokul, ortaokul ve lisede eğitim gören Türk öğrencilerin velileri ile görüşmeler yapılmış ve bu öğrencilerin aileleri incelenmiştir. Bu sorunların bazıları aşağıda belirtilmiştir;

- Ailede edinilen kültürel birikimin gidilen ülkelerdeki kültürle örtüşmemesi
- İki kültür arasında disiplin anlayışının farklı oluşu
- Çocuğun yaşadığı topluma ayak uydurabilmesi, sosyalleşmesi
- Milli değerlerin benimsenmesi, millî şuurun kavratılması
- Ana dil, kültür ve tarih eğitimi verilmesi
- Türk öğrencilerin kişilik ve uyum sorunları
- Eğitim sürecinde yaranan müfredat ve öğretmenlerle ilgili sorunlar, materyal ve teknoloji eksikliği

1.2. Amaç

Yurt dışında uzun yıllar çeşitli mağduriyetler yaşamış Türklerin eğitim ve kültür sorunları, artık yurt içindeki sorunlardan sonra ele alınması gereken ikinci derecede önemli sorunlar olmaktan çıkmıştır. Sayıları yaklaşık 5 milyonu bulan, yaşadıkları ülkelerin ekonomisinde ve siyasetinde etkili olan bu vatandaşlarımız ile ilgili yurt içinde ve yurt dışında farkındalık arttıran, duyarlı, kararlı ve etkili çalışmalara ihtiyaç duyulmaktadır.

Bu tezi yazmakta amaç Azerbaycan'da eğitim gören Türk vatandaşlarının problemlerinin somut bir biçimde belirlenerek ifade edilmesidir. Bu temel doğrultusunda alt amaçlar şunlardır;

Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin eğitimleri ile ilgili karşılaştıkları sorunların incelenmesi ve bu sorunlara ilişkin çözümlerin önerilmesi

Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin sosyelleşmeleri, bu bağlamda farklı bir topluma entegre olmanın getirdiği sorunların incelenmesi ve bu sorunlara ilişkin çözümlerin önerilmesi

Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilere eğitimsel ve kültürel değişimin etkilerinin incelenmesi ve bu sorunlara ilişkin çözümlerin önerilmesi

Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin uyum ve disiplin sorunlarının incelenmesi ve bu sorunlara ilişkin çözümlerin önerilmesi

Tezden elde edilecek sonuçlarla bu öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaşılabileceği sorunlardan kaynaklı ders başarıları, öğretmen öğrenci ilişkileri, sınıf içi ve dışı ilişkileri, çevreye sağladıkları uyum, farklı bir ülkede, Azerbaycan'da yaşamının psikolojik etkileri belirlenerek bundan sonra eğitim göreceğ öğrencilerin bu sorunlara karşılaşmaması için onlara çözüm önerileri sunulacaktır.

1.3. Önem

Yurt dışındaki vatandaşlarımızın eğitim, dil, kültür, uyum, yabancılara yönelik ayrımcılık, siyasi haklar, istihdam vb. hususlarda çeşitli sorunlarla karşı karşıya kaldıkları bilinmektedir. Bu sorunlar, göçün yaşandığı yıllardan günümüze kadar farklı boyutlarda süregelmiştir. Bu sorunların neler olduğunu belirlemek amacıyla yapılan birçok teorik çalışma bulunmakla birlikte, çözümüne yönelik önerilerin geliştirilmesi ve uygulanması yönünde çaba gösterilmesi gerekmektedir. Yaşanan sorunların çözümünde vatandaşlarımızın, yaşadıkları ülkelerde sosyal, kültürel, siyasi ve ekonomik hayata katılımları önem taşımaktadır. Bu nedenle -özellikle siyasi hakları elde edebilmeleri için- yaşadıkları ülkelerin vatandaşlığını almaları önem taşımaktadır. Artık göçün yaşandığı ilk yıllarda misafir işçi olarak nitelendirilen vatandaşlarımız, yaşadıkları ülkelerde kalıcı olmaya ve o ülkelerin vatandaşlığını da almaya başlamışlardır. Böylece onlar için birden çok kültüre aidiyeti içeren tireli kimlik tanımlamaları kullanılmaya başlanmıştır (Demirbaş, 2014, s.151).

Azerbaycan’da eğitim ve öğretim ile ilgili tezler yazılsa da özel olarak burada eğitim alan öğrencilerin yaşadıkları sorunlarla ilgili akademik bir çalışma yapılmamıştır. Tezimde Türk öğrencilerin Azerbaycan’daki eğitimleriyle farklı bir ülkede eğitim almanın öğrenci üzerindeki çok yönlü etkileri ele alınacaktır.

Yurt dışında yaşayan sadece Türk vatandaşlarının değil tüm insanların karşılaştıkları sorunlar birbirini zincirleme olarak etkilemektedir. Dolayısıyla da bahsedilen sorunların temelini eğitim eksikliği oluşturmaktadır. Gitmez (1979, s.197), büyük yaşam farkı ve dil güçlüğü nedeniyle altından kalkamayacakları bir gerilim ya da “kültür şoku” geçiren ana babaların, çocukların toplumsallaşması ve eğitimine pek katkısı olmadığını belirtmektedir. Aile etkeni dikkate alınmadan çocukların hem sosyal hem de eğitim alanında başarılı olmalarını sağlamak mümkün değildir. Bu nedenle sistemin bir parçası olan ailelerin eğitimi konusunda gerekli çalışmaların yürütülmesi ve bu amaçla ailelere, çocuklarının eğitimi konusunda nasıl hareket etmeleri gerektiğine ve karşılaşacağı sorunlarla nasıl başa çıkılabileceğine yönelik etkili bir rehberlik hizmetinin sunulması önem taşımaktadır. (Demirbaş, 2014 s.95)

1.4. Sınırlılıklar

1. Azerbaycan’da eğitim alan Türk vatandaşları ile sınırlıdır.
2. Tez Azerbaycan devletine bağlı devlet kurumlarında eğitim gören öğrenciler ile sınırlandırılmıştır.

1.5. Varsayımlar

1. Katılımcıların içtenlikle soruları cevapladıkları varsayılmıştır.
2. Tezde Azerbaycan’da eğitim alan Türk vatandaşlarının çocuklarının yaşadıkları sorunlarla ilgili yapılmış araştırmaların ve ortaya konulan bulguların bu konunun önemini ortaya koymada yeterli olacağı varsayılmıştır.

BÖLÜM II: AZERBAIJAN EĞİTİM SİSTEMİ

2.1. Örgün Eğitim

Bu bölümde Azerbaycan'da eğitimin temel amaçlarından, eğitim ve öğretim şekillerinden, eğitim kurumlarından, eğitim türleri ve türlerin tanımlarından, okul öncesi eğitim, genel eğitim, ilk mesleki eğitim, ikincil özel eğitim, yükseköğretim ve doktora eğitiminden bahsedilecektir.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde eğitimin asıl amacı:

Azerbaycan devletine karşı sorumluluklarının bilincinde, ulusal demokrasi geleneklerine ve prensiplerine, demokrasi ilkelerine, insan haklarına ve özgürlüklerine saygı duyan, yurtseverlik ve Azerbaycanlılık düşüncelerine bağlı olarak bağımsız ve yaratıcı düşünen vatandaşları ve kişilikleri eğitmek.

Teorik ve pratik bilgiye sahip, girişimleri ve yenilikleri değerlendirebilecek, ulusal-ahlaki ve evrensel değerleri koruyacak ve geliştirebilecek modern düşünce ve rekabet gücüne sahip uzmanlar hazırlamak.

Sistematiik bilgi, beceri ve alışkanlıkları sağlayarak yeterlilikleri sürekli iyileştirip öğrencileri sosyal hayata ve etkin iş gücü aktivitesine hazırlamak (<https://edu.gov.az/az/page/134>).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde örgün, yaygın, gayri resmi eğitim biçimleri uygulanmaktadır.

Örgün eğitim, devlet eğitim belgesinin verilmesiyle sona eren bir eğitim şeklidir.

Yaygın eğitim, çeşitli kurslardan, derneklerden ve bireysel alıştırmalardan elde edilir, bu devlet eğitim belgesinin verilmesine eşlik etmeyen bir eğitim şeklidir. Örgün eğitim organizasyon kuralları, ilgili yürütme otoritesi tarafından belirlenir.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde örgün, disiplinler arası, mesafe ve ücretsiz eğitim biçimleri tanımlanmakta, eğitim biçimleri çerçevesinde eğitim ve bireysel eğitim düzenlenmektedir. Bireysel eğitim, çeşitli nedenlerden dolayı eğitimden çıkarılan

öğrenciler için olduğu kadar belirli bir alanda özel bir yeteneğe sahip olanlar için de uygulanan bir eğitim şeklidir. Evde eğitim, ilgili eğitim programlarına uygun olarak evde gerçekleşen bir genel eğitim şeklidir. Gerektiğinde, modern eğitim teknolojilerinin kullanılmasıyla ilgili yürütme makamının öngördüğü şekilde başka eğitim formları da uygulanabilir.

Kurumsal-yasal form ve eğitim kurumunun durumu, ilgili mevzuata uygun olarak belirlenir. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devlet, belediye, özel eğitim kurumları mülk türüne göre faaliyet göstermektedir (Merdanov, 2003, s.132).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde devletin sahip olduğu eğitim kurumları, doğrudan fayda sağlamayı amaçlamamaktadır. Eğitim kurumunun faaliyetleri, hakları ve görevleri "Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Kanunu" ve Azerbaycan Cumhuriyeti yasalarına uygun olarak değerlendirilir (Mammadov, 2008, s.203).

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde aşağıdaki eğitim türleri tanımlanmaktadır:

Okul Öncesi Eğitim Kurumları (kreş, özel kreş),

Genel Eğitim Kurumları (ilk, orta ve genel orta öğretim, genel eğitim, yatılı okullar, özel okullar ve özel yatılı okullar, özel ihtiyaçları olan çocuklar için kurumlar, üstün yetenekli öğrenciler için okullar, spor salonları, lise ve diğer işletmeler),

Yaygın Eğitim Kurumları (çocukların yaratıcı merkezleri, çocuk - gençlik spor okulları, çocuk ve gençlik satranç okulları, çevre eğitim ve uygulama merkezleri, teknik merkezler, turizm ve etnografi merkezleri, okul dışı merkezler, estetik eğitim ve sanatsal yaratıcılık merkezleri vb.),

İlk Mesleki Eğitim Kurumları (meslek okulları, meslek yüksekokulları),

Ortaöğretim Mesleki Eğitim Kurumları (yüksekokullar),

Yükseköğretim Kurumları (üniversiteler, akademiler, kurumlar vb.)

Ek Eğitim Kurumları (üniversiteler, enstitüler, merkezler vb.),

Diğer Eğitim Kurumları,

Farklı türde eğitim kurumları, eğitim kompleksi ve kampüs şeklinde de çalışabilir. İlk ve orta öğretim kurumlarının faaliyetlerini daha az duyarlı bir şekilde düzenlemek mümkündür.

Azerbaycan Cumhuriyeti'nde okul öncesi eğitim, genel eğitim (ilköğretim, genel ortaöğretim), tam ortaöğretim, ilköğretim mesleki eğitim, ortaöğretim özel eğitimi, yükseköğretim (lisans, yüksek lisans, doktora) düzeyleri bulunmaktadır. Eğitim düzeyleri ve düzeyler arasında etkileşim ve ardışıklık sağlanır. Eğitimin her aşaması (okul öncesi eğitim hariç), nihai değerlendirme veya sertifikasyon sonuçlarına uygun olarak mezunlara devlet numune sertifikası verilmesi ile sona erer. Bir önceki aşamada ve seviyede kazanılan başarılar, bir sonraki aşama ve seviyede sürekli eğitimde göz önünde bulundurulur.

Eğitimde ilk adım olan okul öncesi eğitim, çocukların erken yaşta entelektüel, fiziksel ve zihinsel gelişimlerini, basit çalışma alışkanlıklarını kazanmalarını, duygudaşlık kurabilmelerini, sağlıklarını korumalarını, estetik eğitimlerini amaçlar. Doğaya, insanlara, aile ve toplum çıkarlarına duyarlılık geliştirmeyi sağlar. Okul öncesi eğitim, ilgili eğitim programına göre yapılır. Okul öncesi eğitim üç yaşında başlar. Okul dostu gruplar beş yaşından büyük çocuklar için çok önemlidir. Okul hazırlığını organize etme kuralları ilgili yürütme otoritesi tarafından belirlenir. Okul öncesi eğitim, ebeveynlerin veya diğer meşru temsilcilerin talebi üzerine okul öncesi eğitim kurumlarında, genel eğitim kurumunun ilgili kurumlarında veya ailede yapılabilir. Okul öncesi çağındaki çocukları eve getiren aileler için, ilgili yürütme otoritesi uygun metodolojik ve tanısal görüş alışverişi ve koordinasyon hizmetleri düzenler (Merdanov, 2003, s.79).

2.2. Genel Eğitim ve Özellikleri

Genel eğitim, öğrencilere genel bilimin temelini verir, gerekli bilgiyi aşilayarak beceri ve alışkanlıklarını geliştirmeyi ve işe hazırlıklarını sağlar. Öğrencilere; fiziksel ve entelektüel gelişim, gerekli bilgilerin edinilmesi, sağlıklı yaşam tarzı ve medeni değerlere dayanan sivil düşüncenin oluşumu, ulusal ve laik değerlere saygı duygusu, aile, toplum, devlet ve çevre önünde hak ve sorumluluklarının belirlenmesi konularında bilgi verir.

Genel eğitim, ilgili eğitim programlarına göre yapılır. Azerbaycan Cumhuriyeti genel eğitim, ilköğretim, genel ortaöğretim ve tam ortaöğretimden oluşmaktadır. Genel eğitim, ortaöğretim okullarında, özel eğitim kurumlarında, spor salonlarında, liselerde, ilköğretimde ve ortaöğretim kurumlarında ve ayrıca yükseköğretim kurumlarının denetimi altında oluşturulan okullarda yapılmaktadır. Okul dışı eğitim programları, genel eğitim sisteminde öğrencilerin fiziksel gelişimini sağlamak ve farklı yaratıcı yeteneklerini geliştirmek amacıyla kullanılmaktadır.

İlköğretimin amacı; öğrencileri eğitmek, yazma, hesaplama, insan, toplum ve doğa hakkında temel yaşam becerilerini oluşturmak, mantıksal düşünme unsurları, estetik, sanatsal zevk ve diğer özelliklerini geliştirmektir. İlköğretim, ilgili eğitim programına göre yapılır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde ilköğretim altı yaşında başlamaktadır. Ebeveynlerin ve diğer meşru çocuk temsilcilerinin talebi üzerine, bir eğitim kurumu, yetenekli çocukları daha erken yaşta ilgili yürütme otoritesi tarafından öngörülen şekilde kabul edebiliyor (Camalan, 2011, s.38).

Genel ortaöğretimin amacı; öğrencilere sözlü ve yazılı kültür, iletişim becerileri, bilişsel etkinlik ve mantıksal düşünme becerileri kazandırmaktır. Müfredatta yer alan konularla ilgili bilgi ve düşüncelerin oluşumunu sağlamak, dünya müfredatını ve modern bilgiyi kullanma becerilerini geliştirme fırsatı sunmaktır. Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki genel ortaöğretim zorunlu olup ve ilgili eğitim programına göre uygulanıyor.

Genel ortaöğretim düzeyinde son bir değerlendirme yapılmakta ve eğitimi tamamlayanlara bir devlet sertifikası verilmektedir. Genel ortaöğretime ilişkin belge, bir sonraki seviyede eğitime devam edilmesi hususunda esas alınmaktadır.

Ortaöğretileri tamamlayanların yetenek ve yeteneklerinin gerçekleştirilmesi bağımsızdır.

Farklı eğitim seviyelerine sahip kişiler, toplumda genellikle farklı konumlara sahiptir. Genel bir ortaöğretime sahip bir kişi, ekonominin bir dalından diğerine özgürce hareket etme ve orada çalışma olanağına sahiptir. Genel ortaöğretim manevi, ahlaki, fiziksel ve estetik gelişimin temelidir. Bu temelde, her kişi yeteneklerini en üst düzeye çıkarabilmektedir. Eğitimin genelliği ve tek biçimliliği bölünmezdir. İlk meslek eğitimi, iş gücü piyasasının ihtiyaçlarına uygun olarak genel ortaöğretim ve tam ortaöğretim

temelinde çeşitli sanat ve toplu meslekler üzerine yetenekli kadroların eğitimini sağlamaktadır.

İlk mesleki eğitim, mesleki eğitim kurumlarında ve ruhsat türünden bağımsız olarak eğitim faaliyetlerinde özel lisansı olan ayrı kuruluşların, işletmelerin, işyerlerinin ve diğer ilgili kurumların eğitim kurumlarında yapılıyor ve mezunlara ilk profesyonel derecelerin verilmesi ile sona eriyor. İlk mesleki eğitim, ilgili eğitim programlarına göre düzenlenir. İlköğretim mesleki eğitim kurumlarında ortak teşkil olunur.

Ortaöğretime dayalı olarak kabul edilen mesleki eğitim ile birlikte ortaöğretimi tamamlama hakkı vardır (Camalan, 2011, s.49).

Yüksek eğitim seviyesi, yüksek nitelikli uzmanlar, toplumun ve iş gücü piyasasının ihtiyaçlarını göz önünde bulundurarak bilimsel ve pedagojik kadrolar tarafından hazırlanmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti yükseköğretim kurumlarında üç düzey uzman, bilimsel ve pedagojik kadro eğitimi vardır:

- Lisans derecesi
- Yüksek lisans
- Doktora

Lisans eğitimi almış mezunların faaliyeti alanı, bilimsel araştırmalar ve yükseköğretim kurumlarındaki bilimsel ve pedagojik faaliyetler hariç diğer tüm alanları kapsıyor. Yüksek lisans derecesi; devlet sınavı veya "Mezuniyet Çalışması» ile Devlet Beyan Komisyonu tarafından sonuçlandırılır.

Yüksek lisans derecesi, araştırma veya profesyonel amaçlar için herhangi bir uzmanlık alanı hakkında kapsamlı bir çalışma sunar ve mezunlarına mesleki faaliyetlerde bulunma; bilimsel araştırma, bilimsel ve pedagojik çalışmalarda bulunmaktadır. Yüksek lisans derecesi yeterli bilimsel ve pedagojik personele, malzeme ve teknik altyapıya ve eğitim altyapısına sahiptir. Yüksek Lisans, yüksek bilimsel ve pedagojik personel, lojistik ve eğitim altyapısı olan yükseköğretim kurumlarında oluşturulmaktadır.

Yüksek lisans derecesi, araştırma veya profesyonel amaçlar için herhangi bir uzmanlık alanı hakkında kapsamlı bir çalışma sunmakta ve mezunlarına mesleki faaliyetlerde bulunma, bilimsel araştırma, bilimsel ve pedagojik çalışmalarda bulunma hakkı sunmaktadır.

Yüksek Lisansını tamamlayanlara Uzmanlık Tezi Konseyi kararı ile yüksek lisans derecesi verilir. Yüksek lisans uzmanları, faaliyetlerini lisans düzeyinde, yükseköğretim kurumlarında ve ortaokullarda düzenleyebilmektedir.

Doktora derecesi için başvururken özel bilimsel araştırma becerisine ve somut bilimsel çalışmalar sahip mezunlar, doktora sınavlarını geçtikten sonra tez çalışması yapabilmektedirler. Doktora derecesi, bilimsel ve bilimsel-pedagojik kadroların geliştirilmesini, niteliklerin ve akademik derecelerin yükseltilmesini sağlayan en yüksek eğitim seviyesidir. Doktora eğitimi, yükseköğretim kurumlarında ve bilimsel kuruluşlarda belirlenen doktora çalışmalarında yapılır ve uygun bilimsel derecenin verilmesiyle sona ermektedir. Akademik dereceler, yükseköğretim kurumlarında ve bilimsel kuruluşlarda faaliyet gösteren tez konseyleri esas alınarak mevzuata uygun olarak verilmektedir.

Doktora derecesini doktora düzeyinde tamamlayan ve ilgili dereceleri alan kişilere, akademik derecesini teyit eden bir biçimde devletten örnek diploma veriliyor.

Yükseköğretim kurumlarında, bilimsel ve diğer kuruluşlarda çalışan bilimsel ve pedagojik personelin bilimsel dereceleri, doktora çalışmaları ve tez çalışmaları ile gerçekleştirilmektedir.

Yükseköğretim kurumlarının bilimsel personeline, bilimsel ve pedagojik aktivite alanında elde edilen sonuçlara göre bilimsel unvanlar verilmektedir. Akademik unvan ve meslek verilmesi için şartlar ilgili yürütme otoritesi tarafından belirleniyor. Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki yükseköğretim kurumu Fahri Profesör (Doktor) olarak adlandırılma hakkına sahiptir. Onursal Profesör (Doktor) ünvanının verilme kuralları ve koşulları yükseköğretim kurumu tüzüğü ile belirlenmektedir.

2.3. Mesleki Eğitim ve Özellikleri

Azerbaycan Cumhuriyeti eğitim sisteminde mesleki eğitim; meslek lisesi ve meslek yüksek okulu olmak üzere iki aşamada verilmektedir.

Mesleki eğitim ücretlidir. Meslek eğitiminde öğrenim süresi çeşitlilik göstermektedir. Bu süreler, genel ortaokuldan sonra mesleki okullara gidenler için 4 yıl, lise eğitiminden sonra mesleki okullara gidenler için 3 yıldır (UNESCO, 2005, s.15).

2005 yılında UNESCO ile yapılan anlaşmalarda 2006-2007 eğitim ve öğretim yılında teknik mesleki eğitimin geliştirilmesi amacıyla çalışma planları hazırlanmıştır. Bu amaç doğrultusunda, teknik mesleki eğitim müfredatının gözden geçirilmesi ve güncellenmesi, uzmanlığın artırılması konusunda yeni sistemin oluşturulması kararlaştırılmıştır (Mammadov, 2008, s.52). Azerbaycan Eğitim Bakanlığı, Azerbaycan'da faaliyet gösteren mesleki eğitim kurumlarının yeniden yapılandırılması ve mesleki eğitimin geliştirilmesi çalışmalarına katkı sağlaması için Türkiye'den, iki saha uzmanı 7-15 Temmuz 2012 tarihlerinde TİKA tarafından Azerbaycan'da görevlendirilmiştir.

Mesleki eğitim kurumlarının işleyişi Azerbaycan Cumhuriyeti bakanlar kurulunun 29 Kasım 2013 tarihinde kabul edilen 359 sayılı yönetmelik ile gerçekleştirilmektedir.

Mesleki ortaokulda öğrenim süresi 6 ay ile 3 yıl arasında değişmektedir örneğin; lise temelinde kabul edilen öğrenci grupları için öğrenim süresi 1 yıldır. Genel orta eğitim temelinde kabul edilen meslek ve tam orta eğitim alacaklar için öğrenim süresi 3 yıldır. Genel orta eğitim temelinde öğrenci olarak kabul edilen ve yalnız meslek eğitimi alacaklar için oluşturulan gruplarda mesleğin karmaşıklığına göre 1 ile 2 yıl arasında değişmektedir (www.edu.gov.az).

Azerbaycan genelinde 99 mesleki ortaokul bulunmaktadır (www.edu.gov.az).

Meslek lisesi eğitimi; iş dünyasının talebine uygun olarak genel orta eğitim ve lise temelinde çeşitli meslekler üzerinde uzman işçi kadrolarının hazırlanmasını sağlıyor. Mesleki ortaokulda öğrenim gören bir öğrenci daha sonra genel eğitimde lise geçiş yapabilmektedir.

Mesleki eğitim; kolejlerin ve yükseköğretim kurumlarının nezaretinde oluşturulan ilgili kurumlarda yapılır ve bir diploma derecesiyle bitmektedir. Mesleki eğitimden mezun olanlara devletten örnek diploma veriliyor. Ortaöğretim mesleki eğitimine ilişkin dokümanlar, bir yükseköğretim kurumuna erişimi sağlıyor ve bir sonraki seviyede yükseköğrenimin temelini oluşturuyor. Türkiye ile kıyaslandığında ise ön lisans

düzeyinde eğitim veren mesleki kurumlardır. Azerbaycan Cumhuriyeti'nde meslek eğitimi veren 57 kolej bulunmaktadır (www.edu.gov.az).

2.4. Öğrenci Başarısının Değerlendirilmesi

Değerlendirme, eğitim sürecinin ayrılmaz bir parçasıdır. Araştırmalar, ilk değerlendirmenin Çin'de uygulandığını gösteriyor. 587 yılında başlayan değerlendirme "Çin İmparatorluğu Sınavları" olarak biliniyordu. Devlet memuru olarak çalışmak için sınavı geçmek gerekiyordu.

Sözlü sınav şeklinde başlayan daha sonraki zamanlarda yazılı yapılan bu sınavlar 1905 yılına kadar devam etti (Abbasov, 2007, s.15).

Pedagoji alanında araştırmacılar, değerlendirme tarihini birkaç aşamaya ayırdı. I. Dünya Savaşı'ndan önceki dönemde, öğrencilerin bilgisi testlerle değerlendiriliyor ve özellikle konuların içeriğine hakim olmaya odaklanılıyordu. 20.yüzyılın başından itibaren ise eğitim alanındaki gelişim eğilimleri arttıkça öğrenci başarısının değerlendirilmesi için yeni fikirler ortaya çıktı fakat bu fikirler, yirminci yüzyılın ortalarından itibaren güncelliğini kaybetti. Uzay çağından itibaren büyük devletlerin eğitim talepleri değiştiğinden, öğrencilerin değerlendirilmesine yönelik yaklaşımlar da bu doğrultuda gelişmeye başladı. Azerbaycan okullarındaki diğer kurallar gibi değerlendirme ve puanlamada Rusya eğitim sistemiyle aynıydı. 1837'den Rusya'da 5 puanlık bir ölçek uygulanıyordu. O zamanlar, öğrencilerin bilgisi rakamlarla belirlenmiyor, "mükemmel", "iyi", "tatmin edici", "kötü" ve "çok kötü" gibi sözel olarak değerlendiriliyordu. Bu kural kaldırılmış olmasına rağmen, 1935 yılında yeniden aynı sistem uygulanmaya başlandı. Ocak 1944'te, SSCB Bakanlar Kurulu tarafından onaylanan "5 puanlık" uygulama ölçeği, o dönemde SSCB'nin yanı sıra ülkemizde de öğrencilerin bilgilerini değerlendirmek için tek kriterdi (İbrahimov , 2016, s.52) .

SSCB hükümetinin 1944 belirlenmiş olduğu 5 puanlık değerlendirme sistemiyle öğrencilerin ilköğretim sonrasında ki yedi yıllık eğitim ve lisenin final sınavları belirlendi. Liseyi yüksek puan alarak , örnek ahlakla bitiren mezunlara altın ve gümüş madalya verme kuralları kabul edildi. Bu kuralların aynısı Azerbaycan'daki genel

eğitim okullarına da uygulanmıştır. Belirli dönemlerde 5 puanlı derecelendirme sistemini yenisiyle değiştirmek için girişimlerde bulunuldu.

1980'lerde, SSCB ve Azerbaycan'da bir grup eğitimci "5puan" ölçeğinin zayıf yönlerini göstererek "9 puan" ölçeğinin daha adaletli olduğu gerçeğini ortaya çıkarmaya çalıştı ancak o zamandaki girişimler boşunaydı.

SSCB'nin çöküşünden sonra kurulan ülkeler genel eğitim okullarında değerlendirme için farklı ölçekler uygulamaya başladı. Böylece, Belarus, Moldova, Gürcistan 10 puanlık, Ukrayna 12 puanlık derecelendirme ölçeği uygulamıştır.

Azerbaycan'da da bu doğrultuda denemeler yapılmıştır. Değerlendirmede "9 puan" sisteminin okullarda uygulanmasını test etmek amacıyla 2001-2002 eğitim yılından İsmayilli ve Bakü'nün Narimanov ilçelerinde başlatıldı sonradan Gence, Şeki, Guba ve Lenkeran'daki okulları da içerdi. "9 puan" sisteminde "1" ve "2" negatif, diğerleri ise pozitif olarak kabul ediliyordu. "9 puanlık" değerlendirme sistemi "5 puan" ölçeği ile karşılaştırmada böyle ifade edilmiştir: 1 ve 2 - 1; 3 - 2; 4 ve 5 - 3; 6 ve 7 - 4; 8 ve 9 - 5. Fakat, yeterince sonuç vermediğinden uzun süre devam eden bu denemelere 2008'de son verildi.

Bu, bir kez daha gösterdi ki, hangi derecelendirme ölçeği uygulanırsa uygulansın, mevcut değerlendirme sistemi öğrencilerin gelişiminin sistematik olarak izlenmesine izin vermiyor ve öğrencinin başarısının niceliğini değil, puan ölçeğini belirlemek için kullanılıyor.

Böylece, "5 puan" ölçeğini koruma ilkelerine dayalı yeni bir sistem kurma fikri üzerine bilimsel ve pedagojik araştırmalara başlandı.

Modern değerlendirme yöntemlerinin sınırlı kullanımı, bu alandaki uzmanların yetersiz seviyede hazırlanması, eğitimciler ve değerlendirme programlarının uygulayıcıları arasındaki etkileşimin zayıflığı bu süreci engelleyen en ciddi sorunlardı (Merdanov, 2003, s.25).

Değerlendirme bulgularının sistematik incelenmesinin yapılmaması ve uyumsuz raporlama, soruna neden olan konulardan biriydi. Bu problemler değerlendirme alanında bazı dezavantajlara yol açmıştır. Şöyle ki, öğretmen ve öğrenciler arasında etkili bir şekilde iletişim kurulamadı ve çoğu durumda sadece puan yazmayla sınırlı

kalındı. Günlük bir not yazmak, günlük olarak öğrencinin başarısı hakkında nihai bir karar vermek, bugünün değerlendirme sistemini karakterize etmek için anahtardır (Merdanov , 2003, s.153) .

Günlük puanların yazılması öğrencilerin davranışlarını da etkiliyor, onlar bilgi edinmekten daha çok nasıl yüksek puan elde edeceği konusunda endişe duyuyorlar. Sonuç olarak, öğrenciler bu durumdan çok etkilenmekte ve öğrenmeye çalışmamaktadırlar.

Değerlendirmenin niteliği aşağıdaki gibi gruplandırılabilir:

- Direktör,eğitim yoluyla elde edilen sonuçlara dayanarak yeni kalite seviyesinin tanımlanması.
- Seferberlik, eğitim kalitesinde eğitimcilerin, öğrencilerin, ebeveynlerin, okul liderlerinin, eğitim yönetim organlarının sorumluluğunu güçlendirmek ve artırmak.
- Gelişim, değerlendirmesinin sonuçlarına dayalı olarak, niteliksel değişim sürecinde öğrencilerin, eğitimcilerin, yöneticilerin geliştirilmesi.
- Perspektiflik ,mevcut sonuçlara dayanan gelecek faaliyetlerin ve eğitim politikalarının belirlenmesi,
- Prognostik bugünkü eğitim kalitesi açısından bir sonraki aşama için hedeflerin gerçekçi olması,

Objektif olarak yapılan bir değerlendirme, her şeyden önce, gerçek durumu ortaya çıkarmak için önemli bir araçtır. Gerçek durumun analizinde noksanlar tanımlanır, onları ortadan kaldırmanın yolları belirtiliyor ve geleceği tahmin ediliyor (Merdanov, 2003, s.75).

Öğrenme sürecindeki ilgili yansımaların korunmasını sağlamak için bir öğrenci başarı değerlendirme sistemine sahip olmak çok önemlidir. Bu sistem şunları içeriyor:

- Değerlendirme yöntemleri (çeviklikleri, uygunlukları, farklılaşma oranları vb.).
- Genel değerlendirme kriterlerinin içeriği.

Öğrenci başarısının değerlendirilmesi geleneksel olarak, onların bilgi, beceri ve değerlerinin nicel değerlendirmesine dayanıyor fakat öğrencilerin sonuçlarını belirleyen

kişisel nitelikleri değerlendirmek için bir sistem yoktur. Çarpıcı olan, eğitimin amaçlarını yansıtan tüm belgelerin tamamen eğitim sürecinde şekillendirilmesi gereken kişisel niteliklerle ilgili olmasıdır. Belki de bu, kişisel niteliklerin nicel değerlendirmesinin pratik bir zorluk meselesi olduğuyla ilgilidir. Bununla birlikte, kişisel niteliklerin tek başına değerlendirilmesi, öğrenme süreci sonuçlarını tam anlamıyla verebilmektedir (Merdanov, 2003, s.92).

Bu bağlamda, öğrenci başarıları değerlendirme sürecine ilişkin konulardan en başlıcasını onun kişisel niteliklerinin teşhis yöntemleri ve metotlarının geliştirilmesidir.

Geleneksel eğitimde öğrencinin başarılarını değerlendirmek için kullanılan temel formlar yazılı (veya testler) ve sözlü cevaplardır. İki tür değerlendirme vardır: Cari ve son değerlendirme. Cari değerlendirme, bireysel konuların ve bölümlerin uygunluğunu kontrol eder, final notu öğrenme çıktıları özetlemektedir.

Sonuç odaklı eğitimde ise durum farklıdır. Dolayısıyla burada öğrencinin başarısının değerlendirilmesi, öğrencilerin yeni bilgiler elde etme, kullanma ve değerlendirme becerileri hakkında bilgi toplama süreci olarak kabul ediliyor ve aşağıdaki hedeflere hizmet ediyor:

- Öğrencinin ilerlemesinin izlenmesi (duyarlılık)
- Eğitim sürecinde kararlar vermek
- Öğrenci öğrenme çıktıları değerlendirilmesi

Değerlendirme ve öğrenme süreçleri eğitimin iki yüzü olarak alınmalıdır. Sistematik süreç, paydaşlarla değerlendirme ve öğrenme çıktıları arasında etkili bir geri bildirim aracı olarak aşağıdaki bileşenlere dayanmaktadır:

- 1) *Değerlendirme verileri:* Öğrenci başarıları ve öğrenme çıktıları, öğretmen eğitim seviyeleri, konu eğrilerinin tipik özellikleri, eğitim kaynaklarının dağıtımını yansıtan veriler ve performans mekanizmalarıdır.
- 2) *Veri toplama:* Bu süreç, test kontrolleri yapmak, öğrenci ödevlerini kontrol etmek, sınıf görüşmeleri yapmak, proje uygulaması, öğrenci ve öğretmen etkinliklerini gözlemlemek, fiyatlandırma tabloları ve diğer okul dokümanları gibi yöntemlerle gerçekleştirilmektedir.

- 3) *Doğrulama sonuçları:* Bu bulgular öğrenme sürecini planlamak ve yönlendirmek, puanları değerlendirmek, karşılaştırmak, eğitim belgelerini ve lisanslarını aktarmak, bir seviyeden diğerine geçmek, pedagojik teoriler oluşturmak, eğitim politikaları oluşturmak ve etkinliğini izlemek, öğrenme kaynaklarını bölmek için kullanılır. Aynı zamanda halkı bilgilendirmek içinde kullanılmaktadır.
- 4) *Değerlendirme standartları:* Bu standartlar, eğitim kalitesini değerlendirmek için kriterleri tanımlıyor, öğrenci başarısını ve öğrenme fırsatlarını değerlendirmek için kullanılan değerlendirme yöntemlerini ve araçlarını tanımlar ve değerlendirme sürecinin geçerliliğini garanti ediyor.

Her türlü değerlendirmeyi yapmak için aşağıdaki kurallar kullanılmıştır:

- Vade.
- Eğitim ve öğrenme fırsatlarının karşılıklı olarak takdir edilmesi.
- Toplanmış malzemelerin kalite güvencesinin ve güvenilirliğinin sağlanması.
- Değerlendirmede şeffaflık, adalet, karşılıklı anlayış ve işbirliği.
- Değerlendirme sonuçlarının eğitim faaliyetlerinde gelişim rolünün sağlanması.

Modern eğitimde temel değerlendirme türleri

Her biri aşağıdaki sorunları açıklığa kavuşturmak için tasarlanan içerik standartlarına uymak için aşağıdaki değerlendirme türleri kullanılmaktadır:

- 1) Başlangıç seviyesinin değerlendirilmesi (teşhis değerlendirmesi): Öğrencilerin belli düzeyde temel bilgi ve becerileri var mı? Malzemenin hangi kısımlarını incelediklerini biliyor veya bilmiyorlar mı?
- 2) İlerleme izleme (biçimlendirici değerlendirme): Öğrenciler hangi seviyedeki standartları benimsemeye başarılı oldular?
- 3) Final (Özet Değerlendirme): Öğrenciler belirlenen standart ve standartlarda belirtilen hedeflere ulaştılar mı?

Bu değerlendirme türleri, her bir konunun içerik standartlarında temel bilgi ve becerilerin edinilmesi için eylem alanları sağlamaktadır.

1. Başlangıç seviyesinin değerlendirilmesi (teşhis değerlendirmesi): Öğrencilerin neyi bildiğini belirler ve öğretmenin öğrenme sürecini ayarlamasına yardımcı oluyor. Öğrenme sürecinde doğru yönlendirilmiş bir öğrenci, öğrenme materyalini tekrar etmek için boşa zaman harcamıyor. Anlaşılmaz bir materyale de sahip değildir.

İlk seviye değerlendirmesinin soruları birbiriyle öyle koordine edilmelidir ki, onların bir bölümü öğrencilerin hangi bilgilere sahip olduğunu, diğer bölümü ise yeni materyalleri benimsedikleri tahmin edilen öğrencileri tanımlasın. Performansın değerlendirilmesi, sınıftaki öğrenci performansını karşılaştırmak veya gelecekteki gelişmeyi değerlendirmek için bir veritabanı oluşturmak amacıyla kullanılıyorsa, bu sorular temel psikometrik gereksinimleri karşılamalıdır.

2. Öğrencinin ilerlemesinin değerlendirilmesi (biçimlendirici değerlendirme): Alternatiflerin ve kaynakların belirlenmesi veya öğrencinin daha ileri adımlar atması için ek ivme ihtiyacı ile öğrenci ilerlemesinin doğru yönlendirilmesi.

Kabul edilen standartların gerçekleştirilmesine yönelik ilerlemenin izlenmesi (biçimlendirici değerlendirme): Eğitimin temel bileşeni olan sınıftaki her öğrencinin gelişiminin itici faktörü haline geliyor. Öğretmen, öğrenme sürecini sadece bu izleme yoluyla düzenliyor; tüm öğrencilerin ilerlemesini sağlıyor ve aynı zamanda başarılı olamayan öğrencilerin ihtiyaçlarını öğrenmelerine yardımcı oluyor. Bu anlamda, öğrencilerin fiili etkinliklerinin sonuçları öğretmen için gerçek göstergeler haline geliyor (Nesirov, 2007, s.15).

İzleme, belirli kavramları gözlemleyerek, ödevleri inceleyerek veya daha resmi bir değerlendirme türü kullanarak gerçekleştirilebiliyor. İzleme türlerinden bağımsız olarak, düzenli olmaları gerekiyor. Altı hafta aralıklar ile öğrenci başarı standartlarının daha genel bir izlenmesi düzenlenmelidir (Agamaliyev, 1999, s.38).

Bir sonraki aşamada izleme, öğrencilerin başarısını mevcut standartlarla incelemek amacıyla gerçekleştiriliyor. Bu süreçte toplanan bilgiler, öğretim sürecini düzenlemede çok önemlidir. Bu bilgilere dayanarak, öğretmen aşağıdaki soruların cevaplarını arıyor ve soruları sonuçlandırıyor:

- Devam etmeli miyim? yoksa herhangi bir kısımda daha fazla zaman geçirmeli miyim?

- Öğrenciler öğrendiklerini serbestçe sunabilecekler mi? veya ek eğitime ihtiyaçları olacak mı?

Birkaç öğrenci için veya herkes için planlı bir kursa devam edebilir miyim? Eğer öyleyse, bunu yapmanın en iyi yolu nedir?

3. Özet Değerlendirme, eğitim materyallerinde belirtilen hedefler için öğrencilerin başarı seviyesini belirliyor. Özet değerlendirmesi aşağıdaki soruları cevaplıyor:

- Öğrenci konuyu biliyor mu? ve anlıyor mu?
- Bildiği şeyi uygulayabiliyor mu?
- Daha ileri gitmek için gerekli seviyeye ulaştı mı?

Özet Değerlendirme öğrencinin malzemelere hakim olma konusunda ki ilerlemesini değerlendirir. Bu değerlendirme türü, konunun sonunda, konuşma ve ünite sonunda ya da akademik yılın sonunda aynı şekilde yapılıyor. Nihai değerlendirmenin en önemli yönü, öğrencilerin benimsemiş olduklarını uygulama yeteneğine sahip olduğunu göstermektir.

Öğrenci performans değerlendirme süreçlerinin iyileştirilmesinde iki yönlü puan işlevini dikkate almalıdır:

- Öğrencilerini, öğretmenlerini ve ebeveynlerini; öğrencinin başarılarını iyileştirme isteğini sürdürmek için bilgi alanındaki ilerlemenin derecesi hakkında bilgilendirmek (biçimlendirici).
- Müfredattaki öğrencilerin öğrenme hedeflerine / sonuçlarına ulaşma dereceleri hakkında bilgi vermek (Summativ) (Rehimli, 2009, s.9).

Geleneksel değerlendirme uygulaması çoğunluğun değerlendirmesine dayanmaktadır. Son değerlendirmenin yanı sıra mevcut değerlendirme kısıtlama karakteridir. Ek olarak değerlendirmenin ana sorunlarından biri mevcut değerlendirmenin son değerlendirmeye bağımlılığıdır. Final notunu tamamlama uygulaması öğrencinin mevcut tüm notlarının ortalamasından oluşuyor. Bu durumda, mevcut puan, gerçek bilgi düzeyini yansıtmadığı için bilgi yönünde yeni amaçlar oluşturma fonksiyonunu kaybediyor. Mevcut durum değişmez ve öğrencilerin başarılarının gelecekteki objektif olmayan resmini "şekillendirmeye" başlıyor (Rehimli, 2009, s.9).

Bir öğrencinin başarısız bir öğrenme metoduna sahip olması ve öğrendiklerini tekrarlama yeteneğinin olmaması aşağıdakilere yol açıyor:

- Önceki dersin bilgi, beceri ve değerlerini geliştirme eğilimini önceden azaltmak.
- Uzun vadeli bilgi birikimine sahip olamama ve bu yüzden dersin bir kısmına hakim olma.
- Bu sebeplerin yol açtığı başarısızlıkla öğrencilerin derslere kayıtsız kalması

Tüm bu eksiklikler, mevcut kurs eğitiminde yapılacak biçimsel düzeltme ile ortadan kaldırılmaktadır..

Öğrenci kendisini tatmin etmeyen puanı düzeltme hakkına sahip olursa, aşağıda ki şu psikolojik sonuçlar ortaya çıkıyor:

- Rahatsız edici durumlardan korunma hissi.
- Daha iyi sonuç almak için yeteneği.
- Kendi kendini geliştirme, başarılarını geliştirme isteği.
- İstikrarlı tutum.
- Seçim özgürlüğü ve eylemleri için sorumluluk duygusu.

Özet değerlendirme yöntemleri daha esnek ve farklılaştırılmış olmalıdır. Onlar değerlendirme uygulamasında var olan kontroller veya testlerle sınırlı olmamalıdır. Konunun niteliğine bağlı olarak, projeler, yönlendirmeler, yapılar, çalışmalar vb. yaratıcı, teorik veya pratik karmaşık işler kullanılabilir.

Okul her çocuğa kendini tam anlamıyla bir şahsiyet hissetmek gibi yaşamın en temel ihtiyacını anlamada rehberlik etmelidir.

Öğretmenlerin ve öğrenme sürecinin diğer çalışma gruplarının başarıyı teşvik etme motivasyonuna sahip olmaları, böylece nezaketleri ve çocuğun kişisel ilgileri tüm çocukların kendi yeteneklerini okuması ve öğrenmesi için önemlidir.

Çalışma için olumlu bir teşvik yaratmak; doğal bilişin oluşumu, yarışı kazanma arzusu gibi yöntemlere dayanır.

Ne yazık ki, puanın öğrenme sürecindeki rolü öylesine büyük ki öğrenme için tek motivasyon haline geliyor ancak puan her şeyden önce öğrenci için bir öz değerlendirme ve öz kontrol aracı olmalıdır. Öz farkındalık alışkanlıkları oluşturmak için, sınıfın tamamını ve öğretmeni, öğrencinin değerini belirlemek ve birbirlerinin çalışmalarını değerlendirme yöntemini uygulamak faydalı olacaktır.

İnteraktif temelli öğrenme sürecinde, öğrencilerin öz ve sınıflarının ve hatta tüm ders kitabını kendileri değerlendirme yeteneğinin çok geniş olduğu not edilmelidir. Yeni eğitim yöntemleriyle çalışan öğretmenler düzenli olarak bu değerlendirme yöntemini kullanıyor ve iyi sonuçlar alıyor. Bu yöntemin bir sonucu olarak, öğrencilerde:

- Kendine güven ve bağımsızlık oluşuyor.
- Hassasiyet, hobiler, öz saygı ve arkadaşlık gelişiyor.
- Adalet, çalışkanlık ve özgüven artıyor.

Değerlendirmenin temel sorunlarından biri, objektif bir değerlendirme elde etmenin zorluğudur: bir öğrenci puanlamanın değerine ikna olmalı ve değerini neden öğrenme sürecinin gerçek bir düzenleyicisi olarak verildiğini açıkça hayal etmelidir (Tağıyev 2013, s.28).

Objektifliği önleyen faktörler:

- Nicel değerlendirme için geleneksel normatiflerin mevcudiyeti.
- Öğrencinin daha objektif geri bildirim almasını sağlayan farklılaştırılmış ve daha doğru bir nicel değerlendirme kriteri sistemi.

Formalite bir değer elde etmeye yönelik çalışmalar:

- Yazılı ve sözlü sorgulama
- Yönlendirmeler
- Yaratıcı ödev

Formalite bir diğer uygulama yöntemlerinden biri, modern pedagojide var olan bireysel öğretimin dinamiklerini yansıtan ve aşağıdaki özellikleri içeren bir yöntemdir:

1. Her öğrencinin belirli bir ders programında öğretmen tarafından sağlanan uzun süreli (çeyrek, dönem) karmaşık bir ödevi vardır.

2. Bu görevlerin zamanlaması kesin olarak tanımlanmamıştır. Öğrenci, mevcut materyal çalışması sırasında er ya da geç onları takip edebiliyor. Bir öğrenci ödevini zamanında herhangi bir sebeple yapmazsa, görevi istediği zaman gerçekleştirebiliyor veya yapamıyor. Seçim özgürlüğünden sorumludur ve istediği başarı seviyesini belirliyor.
3. Ödevlerin bireysel dinamikleri hakkındaki bilgiler sınıfta asılı kalıyor ve öğretmen orada gerçekleştirdiği görev sayısını kaydediyor. Değerlendirme ölçütünü tahmin ederek (kaç ödevin tahmin edildiğini), dönem sonunda her öğrenci kendi notunu bilecektir.
4. Her öğrencinin başarılarını keşfetmesi ve dolayısıyla lise notlarında (sınıf yarışları) bir öğrenciyi yetiştirmesi psikolojik bir teşviktir. Bu nedenle, seçim özgürlüğü ve gerçekçi kriterleri temel alan değerlendirme, kendi formüle etme işlevini uygular.

Hedefi sağlamanın yollarından biri, değerlendirme sürecinde aşağıdaki şeffaflık ve şeffaflık ilkelerinin beklentisidir:

- Öğrencilerin öğretmen tarafından kullanılan değerlendirme kriterlerini tanımaları.
- Değerlendirme sürecinin şeffaflığı, bu noktada öğretmen değerlendirmeyi haklı göstermeli.
- Karşılıklı değerlendirme ve öz değerlendirme prosedürlerini kullanmak.

Tanısal, biçimlendirici ve özetleyici değerlendirmeye ek olarak, öğrenci başarısının değerlendirilmesinde başka biçimler de vardır:

1. Bu yöntemlerden en önemlisi o, öğretmenin psikolojik desteğini, hayranlığını ve kınama ifadesini ifade edebiliyor. Bu yöntem öncelikle ilkokullarda kullanılıyor, ancak bu yaklaşımı ortaokula uygulamak da mümkündür. Değerlendirme sürecinin en iyi göstergesi sözel (kelime) değerlendirmenin üstün rolü ve fiyatın önemi olabilir.
2. "Portföy" sistemi; Bu form ilköğretim sınıflarında yaygın olarak kullanılıyor ve iyi sonuçlar veriyor. "Portföy" sistemi öğrenciye özgü bir dosyadır. İşte bir öğrenciye ait tüm bilgi ve belgeler ile birlikte:
 - Mevcut puanlar,

- Öğrencinin öğrenme etkinlikleri, ruh hali, çalışma yeteneği, yaşlılarına ve yaşlılara karşı tutumu hakkında günlük gözlemler,
- Sorunların tanımı ve analizleri,
- Öğretmenin öğrenciye yaklaşımı, öğretiminin bireyselleşmesini nasıl ayarladığına dair notları ve tahminleri,
- Anne-baba ilişkilerinin kaydı, öğretmenin kapsadığı konular, öğrencinin aile koşullarına ilişkin notlar,
- Psikologların psikolojik inceleme sonuçları temelinde görüşü.

Değerlendirme Sistemi

Öğrencinin başarı değerlendirmesinin kilit göstergesi, bilgi düzeylerini, becerilerini ve değerlerini gösteren 5 aktivite türüne ayrılabilir:

1. Yazılı sınavlar
2. Sözlü cevaplar
3. Ev ve bağımsız sınıf ödevleri (laboratuar ödevleri dahil)
4. Yaratıcı ödevler
5. Oyun eylemi (bilgi yarışması, bulmaca çözme vb.)

Her faaliyet türünün kendine has özellikleri olduğu bilinmektedir. Bu, sahip oldukları kriterlerin çeşitliliğine bağlıdır.

- Yazılı sınavların değerlendirilmesi, karmaşık test sorularının yanı sıra yaygın test ödevlerinin sayısına da bağlıdır.
- Sözlü cevapları değerlendirirken, cevapların eksiksizliği; doğruluğu, sonuçların tutarlılığına ve mantığına bağlıdır.
- Göze çarpan ve bağımsız ev ödevlerini ölçme kriterleri, her ödevin temelini oluşturan özel öğrenme hedefine bağlıdır. Değerlendirilmeleri daha kaliteli niteliktedir.
- Yaratıcı görevlerin değerlendirilmesi; verimlilik, çeviklik, özgünlük, fikirlerin yeterliliği ve diğer yaratıcı zorlukların performansına bağlıdır.

Seviye Değerlendirme Standartları

Öğrencileri, başarılarını teşvik etme yeteneklerine göre farklılaştırmak için dört değerlendirme standardı belirlenmiştir. Öğrencilerin bilgi düzeyleri aşağıdaki tablo 2.1’de ifade edilmiştir:

Tablo 2.1.
Öğrencilerin Bilgi Düzeyleri

<i>Düzye</i>	<i>Ölçüt</i>	<i>Benimseme</i>
Düzye-1	En düşük (yetersiz)	%14'ten az
Düzye-2	Orta (yeterli)	%15-44
Düzye-3	iyi	%45-79
Düzye-4	Üst (mükemmel)	%80-100

Düzye-1 en düşük seviyeyi temsil ediyor ve düzye-4 en yüksek seviyedir. Düzye-1 ve düzye-2 çoğu öğrenci için, düzye-3 ve özellikle 4. düzye daha yetenekli öğrenciler için tasarlanmıştır.

Öğrencilerin düzeylerine uygun değerlendirme kriterleri aşağıdaki Tablo 2.2’de gösterilmiştir.

Tablo 2.2.
Öğrencilerin Düzeylerine Uygun Değerlendirme Kriterleri

<i>Benimseme düzeyi</i>	<i>5 puanlık sistem</i>	<i>Benimseme düzeyi</i>	<i>10 puanlık sistem</i>
%20'den az	2	%20'den az	1
		%20-29	2
		%30-39	3
%20-49	3	%40-49	4
		%50-59	5
		%60-69	6
%50-79	4	%70-79	7
		%80-89	8
		%90-94	9
%80-100	5	%95-100	10

2.5. Eğitimin Finansmanı

Eğitimin finansmanı; eğitim hizmetleri için parasal kaynakların elde edilmesi ve kullanılan kaynakların farklı bölgeler, iller, eğitim tür ve düzeyleri, farklı sosyo-ekonomik düzeydeki bireyler ve gruplara dağılım süreci olarak tanımlanmaktadır. Bu finansman kamu fonları, öğrenci harçları, sınav ve kayıt harçları ile kitap ve diğer malzemeler için yapılan özel eğitim harcamaları, özel fon vb. tarafından oluşmaktadır (Güngör ve Göksu, 2013, s. 61).

Son yıllarda, Azerbaycan'da eğitimin gelişimi için devlet bakımı artmıştır ve devletin ortaokulların maddi ve teknik temelini güçlendirmeye yönelik mali desteği her yıl artmaktadır.

Eğitim harcamalarında çocukların genel eğitimi ve yetiştirilmesi kilit bir unsurdur. Burada okul öncesi çocuk eğitim kurumları arasında ilk ve orta dereceli okullar, genel ortaokullar, yatılı okullar, sonraki (akşam) işçi-gençlik okulları, çocuk bakımı giderleri, çocuklar için okul dışı eğitim, personel için bakım dışı maliyetler, eğitim maliyetleri bulunmaktadır. orta dereceli uzman okullar, yüksek öğretim kurumları, yeniden eğitim kursları ve yeniden eğitim ve yeniden eğitim kurumları dahil (Agamaliyev, 1999, s.72).

Genel eğitim okullarında harcama tahminleri için aşağıdaki harcama kalemleri planlanmaktadır. Ücretler, maaşlar (sosyal sigorta ücretleri), hane halkı giderleri, kütüphaneler için kitap alımı, genişletilmiş gruplarda yemek masrafları, eğitim ve ev eşyası alımı, revizyon harcamaları vb. Ücretler eğitim maliyetlerinde % 75-80'e kadardır.

Azerbaycan Cumhuriyeti'ndeki eğitim sistemi şu anda aşağıdaki yapıda oluşturulmaktadır:

- I. Okul öncesi eğitim
- II. Genel eğitim: Bu şunları içerir; ilköğretim, temel eğitim, orta öğretim
- III. Mesleki eğitim: yani teknik mesleki eğitim, ortaöğretim özel eğitimi. Yüksek öğretim (lisans)
- IV. Lisans üstü eğitim: Lisansüstü, doktora, yeterlilik ve yeniden eğitim

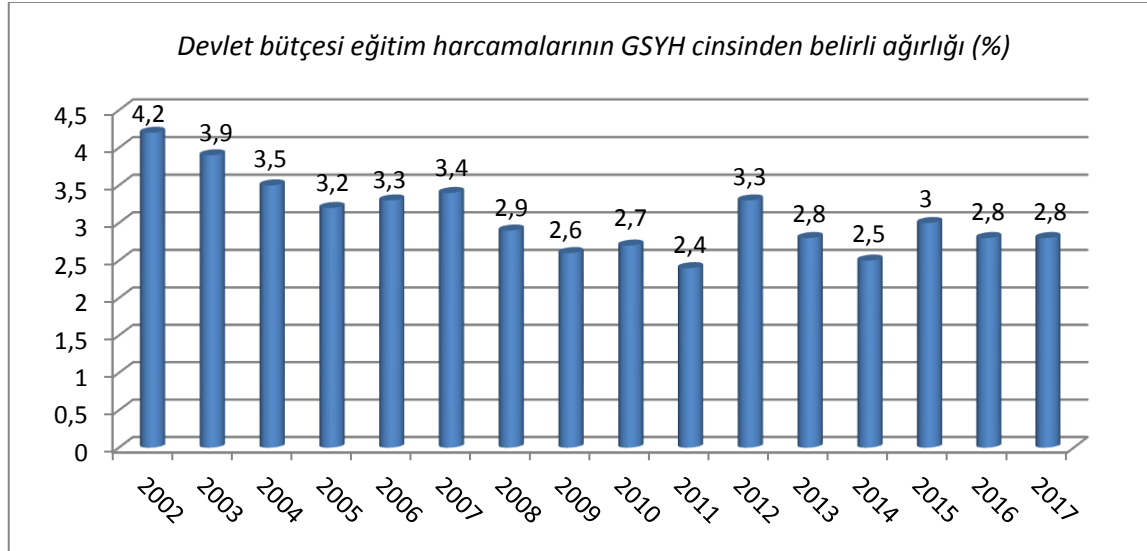
Azerbaycan Cumhuriyeti'nin eğitim sistemi, personel potansiyeli, ağ oluşturma kapasiteleri, eğitim seviyeleri ve vatandaşların perspektif gelişimi açısından önemli ve olumlu sonuçlar elde etti.

Ülkemizde eğitim, öğretimden ayrı olarak yapılmaktadır. Tüm eğitim türlerini tamamlamak için ilgili eğitim programları çerçevesinde tek bir devlet standardı uygulanmaktadır. Hem devlet hem de devlet dışı eğitim kurumları ülkede faaliyet göstermektedir. Eğitim ücretsizdir, yani kamu fonlarına ve ödenenlere, yani vatandaşların kendi fonlarına aittir.

Eğitim, yüksek düzeyde finanse edilen stratejik bir iş alanıdır. Eğitim kurumları için temel fon kaynağı bütçedir. Devlet eğitim sistemi için 1995'ten beri gelişmiş devletlerdeki gibi bir politika oluşturulmuş ve her yıl eğitim sistemi için bütçe fonları ve gerekli para birimleri tahsis edilmektedir.

Eğitim için ek fon kaynakları: personel eğitimi, mesleki gelişim ve yeniden eğitim için sözleşme bazında bakanlıklar, işletmeler, kurumlar ve kuruluşlar ve ayrıca bireysel vatandaşlar tarafından tahsis edilen fonlar; çeşitli eğitim ve öğretim kurumlarından (eğitim, bilim, üretim vb.) ve hizmetlerden elde edilen gelir; Devlet ve devlet dışı işletmelerin, kuruluşların, toplumların, bölümlerin ve Azerbaycan vatandaşlarının ve yabancı ülkelerin gönüllü katkılarından sağlanan fonlar. Devlet tarafından finanse edilen eğitim ve öğretim kurumlarının finansmanı, devlet hazinesinden uygun bir şekilde sağlanıyor.

Geçtiğimiz yıllarda, ülkenin finansal kapasiteleri, eğitime tahsis edilen fon miktarındaki artış dâhil, sosyal alana katkıda bulunmuştur. Ancak, 2010 yılında eğitim harcamalarının GSYH içindeki payı%2,7'dir. Hatırlatalım ki, analog gösterge Avrupa ülkelerinde%5-8 arasında değişmektedir. Örneğin, Almanya'nın eğitim harcamalarının GSYİH içindeki payı 2011'de %5,1, 2009'da ise Norveç'te ise %7,3'tür ancak, devletin eğitim harcamalarındaki payı ülkemizden yaklaşık iki kat daha azdır. Azerbaycan bu yıl dünya arasında 148. sırada. Bir başka ilginç nokta, son yıllarda eğitim harcamalarındaki büyüme dinamiklerini, ekonomik kalkınmanın genel dinamikleri için yeterli olmadığıdır. Bu eğilim aşağıdaki Tablo 2.3'de gösterilmiştir.

Tablo 2.3.***Devlet Bütçesi Eğitim Harcamalarının GSYH Cinsinden Belirli Ağırlığı***

Bütçeden eğitime yapılan harcamaların önceki yıllara göre artmasına rağmen, harç maliyetlerinin toplam harcamalar içindeki oranı gelişmiş ülkelere göre çok düşüktür.

Devlet bütçesinden tahsis edilen fonlar, Azerbaycan Cumhuriyeti Maliye Bakanlığı'nın sınıflandırmasına uygun olarak aşağıdaki işlevsel talimatlara göre ayrılıyor:

1. Okul öncesi çocuk bakım tesisleri: Bu bölüm ülkedeki okul öncesi kurumların organizasyonu ve bakımı için masrafları içeriyor.
2. Okullar, kreşler, ilköğretim, ilköğretim ve ortaöğretim okulları, spor salonları, liseler- okul anaokulları, ilkokul, ortaokul ve ortaokullar, spor salonları, liseler ve kolejler dâhil olmak üzere ilk ve orta eğitimin tüm bölümleri yetişkin yatılı okulları ve yatılı okullar için harcamaların yanı sıra müzik ve resim okulları ile sanatoryum-meslek okulları için yapılan harcamalar.
3. Ortaokul ve akşam ortaokulları.
4. Okullaşma okulları: Bu bölüm özel amaçlı yatılı okullar ve yatılı okullar dışındaki tüm yatılı okulların sürdürülme maliyetlerini kapsamaktadır.
5. Özel yatılı okullar: Bu bölüm, cüce, kör, çocuk felci, görme bozukluğu ve zihinsel ve fiziksel gelişimi olan fiziksel veya diğer engelli çocuklar için yatılı okulları sürdürme masraflarını içeriyor.

6. Özel okullar: Bu bölüm, özel eğitime ihtiyaç duyan çocuklar için özel okulları bulundurma maliyetini kapsamaktadır.
7. Teknik: Bu bölüm meslek okullarının, meslek okullarının ve liselerin sürdürülmesinin maliyetlerini kapsar.
8. Özel teknik: Bu bölüm meslek okulları ve liseler için eğitim kolonileri temelinde düzenlenmiştir. Maddi; öğrencilere Azerbaycan Cumhuriyeti İçişleri Bakanlığı'nın yanı sıra özel teknik meslek okulları ve liseler verilmektedir. Teknik ve meslek okullarının ve liselerin yönetici ve öğretmenlerin (ustalar dâhil) işletmelere dayalı olarak yaratılması ve diğer eğitim maliyetleri.
9. İkincil uzman eğitim kurumları: Bu bölüm teknik, pedagojik, müzik, koreografi, resim, tıp, Olimpiyat rezervi ve diğer okullar için masrafları içeriyor.
10. Yüksek Öğretim Kurumları: Bu bölüm, yükseköğretim kurumlarında lisansüstü ve doktora çalışmaları dâhil olmak üzere yükseköğretim kurumlarının giderlerini ve aynı zamanda sandalyelerin bilimsel çalışmaları ile ilgili maliyetleri içeriyor.
11. Kurs etkinlikleri ve eğitim enstitüleri- bu bölüm, tüm uzmanlık alanlarına yönelik personel eğitimi, yeniden eğitime ve yeniden eğitime masraflarını ve ayrıca uzmanlık geliştirme enstitülerinin bakımını kapsıyor.
12. Bu amaç için diğer eğitim kurumları şunlardır: Eğitim Bakanlığı ve diğer meslek mensuplarının okuldaki (meslek okulları ve liseler), meslek mensuplarının (meslek okulları ve liseler), eğitim ve kurs kombinasyonlarının eğitimi ve yeniden eğitilmesi için merkezi (Eğitim Bakanlığı dışındakiler), bakım masrafları.
13. Okul dışı çocuklar ve çocuklar ve gençler için aktiviteler: Bu bölüm çocuk sarayı ve yaratıcı merkezleri, genç doğa boyama istasyonları, genç teknisyenler, spor okulları, genç turist istasyonları, yedi yıllık müzikal okullar, su istasyonları, çocuk evleri, çocuk evleri için ders dışı etkinlikler içermektedir. Bakım ve diğer etkinlikler, spor yarışmaları ve diğer beden eğitimi etkinlikleri, sanatsal yarışmalar, okul çağındaki çocuklar için okul bahçeleri, çocukların sanatsal aktiviteleri ve masraflar tahakkuk etmektedir.

14. Metodolojik çalışma, teknik savunuculuk, diğer eğitim kurumları ve faaliyetleri: Bu bölüm, öğrencilerin, öğretim elemanlarının, çocuk kurumlarının ve okul dışı çocuk bakım tesislerinin, metodolojik kurulların öğretilmesi ve eğitimi için evde eğitim ve üretim birimlerinin bakımını içeriyor. Çalışanların konferans ve danışmaları ile velayet ve vesayet altındaki çocuklara sağlanan faydaların geri ödenmesinin maliyetleri. Bu paragrafta aşağıdaki masraflar yer almaktadır: öğretmenlerin seyahat masrafları, öğretmenlerin akademik seyahatleri, örnek tasarım, okulların envanteri ve pasaportunun yanı sıra öğretmenlerin maaşlarını, teknik film çekimlerini ve film yapım filmlerini ve diğer etkinlikler için harcamalar.
15. Çocuk evleri: Bu bölüm okul çocukları ve okul öncesi çocuklar için çocukların evleri, özel veya aile büyüklüğündeki çocuklar için yapılan harcamaları içerir. Bu paragraf ayrıca, çocuk evlerinden ayrılan öğrencilere ödeneklerin tahsis edilmesini ve yetimhanelerde bulunan öğrenciler için sağlık hizmetleri yürütmenin maliyetini de içermektedir.
16. Genel Zorunlu Eğitim Fonu: Bu bölüm ilkökul, ortaokul ve lise okullarındaki genel eğitim fonu esasına göre yapılan masrafları içermektedir.
17. Merkezileştirilmiş muhasebenin sürdürülmesi: Bu bölüm eğitim bölümleri, icra daireleri altında merkezi muhasebe tutmanın maliyetlerini içermektedir.
18. Merkezi servis grubunun bakımı: Bu bölüm, eğitim bölümleri altında faaliyet gösteren merkezi hizmet grubunun maliyetlerini içermektedir..

Görebileceğiniz gibi, eğitimin her aşaması devlet tarafından finanse edilmektedir. Azerbaycan Cumhuriyeti Anayasasına göre, ülkenin her vatandaşı eğitim hakkına sahiptir. Eğitim hakkının en önemli şekli devletin pahasına eğitim almak, yani ülkenin bütün vatandaşları devlet pahasına eğitim alabiliyor. Yaşlarına, sosyal statülerine, mesleki niteliklerine bağlı olarak, ülkenin farklı bölgelerinde farklı eğitim hizmetlerine ihtiyaç duyuluyor ve bunların çoğu devlet tarafından sağlanıyor.

Her yıl milyonlarca insan, devlet tarafından finanse edilen çok miktarda harcama gerektiren eğitim hizmetlerinden yararlanmaktadır. Her yıl devlet bütçesinin çoğunun eğitime ayırmasının nedeni budur (Abbasov, 2007, s.96). Eğitim devlet bütçesinin en çok finanse edilen kaynaklarından biridir.

Devlet bütçesinden eğitime tahsis edilen fonlar aşağıdaki kuruluşlara ayrılmıştır:

1. Adalet Bakanlığı
2. Maliye Bakanlığı
3. Vergiler Bakanlığı
4. Gençlik, Spor ve Turizm Bakanlığı
5. Millî Eğitim Bakanlığı
6. Sağlık Bakanlığı
7. Kültür Bakanlığı
8. Ekoloji ve Doğal Kaynaklar Bakanlığı
9. Azərbaycan Devlet İktisat Üniversitesi
10. Azərbaycan Devlet Tıp Üniversitesi
11. Bakü Devlet Üniversitesi
12. Devlet Petrol Akademisi

Öğrenim maliyetlerinin kurumlar arasında dağıtılması, eğitim kurumlarına tahsis edilen fon miktarına ve bunlara bağlı kuruluşlara göre yapılmaktadır.

2.6. Yaygın Eğitim

Okul dışı eğitim; çocukların, gençlerin çıkarlarına, eğilimlerine ve yeteneklerine odaklanıyor. Entelektüel seviyeler; yaratıcılıklarının gelişimi, fiziksel gelişimleri, büyümeleri için uygun koşullar yaratma, boş zamanlarının anlamlı bir şekilde düzenlenmesi sağlamaktadır.

Okul dışı eğitim; gönüllülük, aile, eğitim kurumları, kamu kuruluşları, yaratıcı sendikalar, toplumlar, vakıflar, işçi kolektifleri ve bireysel vatandaşların yardımı ile yapılıyor. Okul dışı eğitim kurumlara bunlara dahil olanlar; çocuk ve genç yaratıcı saraylar, evler, kulüpler, sanatsal, estetik, teknik, çevre, turizm ve etnografi merkezler, çocuk ve gençlik sporları ve satranç okulları. Birinci Okul dışı eğitim kurumlarına katılan çocuklar ve öğrenciler için hizmetler ücretsizdir. Müfredat dışı eğitim

kurumlarında çalışmanın içeriği ve biçimleri bu kurumlar ait kurullar tarafından belirleniyor.

Okul dışı eğitim kurumlarının ana faaliyetleri aşağıdaki şekilde gruplandırılabilir:

1. Dernek eğitimleri
2. Toplu etkinlikler, yarışmalar, spor yarışmaları düzenlenmesi
3. Öğretim ve Metodolojik Çalışma

Ders dışı eğitim alan çocuklar, gençler için faaliyetler tatil günlerinde de yapılmaktadır. Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nda okul dışı 374 kurum bulunmaktadır. Bu işletmelere 332 120 öğrenci katılmıştır. 11,751 pedagojik çalışan eğitimlerine katılmaktadır.

Şu anda Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı'nda 81 Çocuk Yaratıcılık Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerde 6.691 grupta 89.628 çocuk çalışmakta ve 2.827 pedagojik çalışan istihdam edilmektedir.

Çocukların Yaratıcılık Merkezleri aşağıdaki alanlarda uzmanlaşmıştır: "Yetenekli eller", "Sanatsal ritim", "Resim", "Halı", "Drama", "Okul tiyatrosu", "Dans", "Genç atletler" Heykel, Kukla Tiyatrosu, Coğrafya-Etnografya, Fotoğraf, Ağaç İşleme, Armoni, İlahi, İnciler, "Birincil teknik modelleme", "Demirde dövme", "Tarih-etnografi" vb. isimlerdeki dernekler.

Eğitim yılı boyunca, çocukların yaratıcı merkezlerinde çeşitli kültürel etkinlikler, spor yarışmaları, yarışmalar, sergiler, festivaller, geziler ve ulusal ve uluslararası etkinliklere katılımları vardır. Bu işletmelerin birçoğu "Sağlıklı Yaşam", "Etik Kurallar" ve lise öğrencilerine uyuşturucu bağımlılığı, AIDS, tütün kontrolü ve benzeri konularda eğitim kursları, atölye çalışmaları ve atölye çalışmaları sunmaktadır. Geniş bilinçlendirme çalışmaları yürütülmekte, birçok etkinlik düzenlenmektedir (İbrahimov 2016, s.100).

Bu merkezler yöneticilere, atölye çalışmalarının içeriğinin nasıl yükseltileceği, yeni müfredatlar ve modern gereksinimleri karşılayan programlar geliştirmeleri konusunda rehberlik etmektedir. Ortaokullarda çeşitli dernekler kurulmakta, çocuk sendika başkanları ile ortak faaliyetler planlanmakta ve uygulanmaktadır.

Ülkede 63 Teknik Yaratıcılık Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerin 5.143 çocuğuna 66.909 çocuk katılmıştır ve 2.157 pedagojik çalışan istihdam edilmektedir.

Teknik sanat merkezlerine katılan çocuk, ergen ve gençlerin teknik yaratıcılık potansiyeli geliştirilmekte olup, erken yaşta verimli ve yaratıcı çalışmalara katılmaktadırlar. Bu kurumlarla ilgilenen okullar; genel okullarda fizik, kimya, matematik, bilişim, astronomi derslerinde edinilen teorik bilgilerle daha iyi tanınıyorlar (Şükür, 2007, s.64).

Ulusal ve uluslararası etkinliklere katılımıyla çeşitli yaratıcı ve kültürel etkinlikler, bilimsel ve teknik yaratıcılık yarışmaları, sergiler, teknik spor yarışmaları, teknik yaratıcı merkezlerde eğitim yılı boyunca geziler düzenlenmektedir.

477 okul dışı 5 ayakta eğitim merkezinde çalışan grupta 6.472 çocuk çalışmakta ve 195 pedagojik çalışan istihdam edilmektedir. Bu merkezler ağırlıklı olarak Sanatsal Okuma, Tartışma Kulübü, Çizim Atölyesi, Çocuk Parlamentosu, Bilişim, Elektrik Mühendisliği, Kimya Teknolojisi, Tarih-Yerel Çalışmalar, Piyano, Teknik Estetik ve b. dernekler düzenlenir (Şükür,2007, s.82).

Ülkede 10 Genç Turizm ve Bölgesel Çalışma Merkezi bulunmaktadır. Bu merkezlerin 797 grubundan 10,835 öğrencisi, 310 pedagoji işçisi istihdam edilmektedir (<http://www.stat.gov.az>) . Genç turistler ve coğrafi merkezler çalışmalarını aşağıdaki yönlerde inşa etmektedir:

1. Bizim mirasımız
2. Sanat dünyasında
3. Uluslararası arenada Azerbaycan
4. Azerbaycan'ın bağımsızlığı için mücadele
5. Azerbaycan'ın inşaatına ilişkin yürüyüşler
6. Doğanın sırlarına
7. Kitleden turizm ustasına

Bunların temel amacı; tarihimizi, köklerimizi, kültürümüzü, edebiyatımızı ve sanatımızı genç nesle öğretmektir, onları topraklarımızın bitki örtüsü ve faunası hakkında eğitmek, tarihi anıtlarımızı korumak, ana vatan aşkı aşlamak.

Merkezler sadece çocuklarla çalışmakla kalmıyor, aynı zamanda metodolojik öneriler geliştiriyor, şehre, ilçe eğitim bölümlerine ve eğitim kurumlarına pratik yardım sağlıyor. Genç turistlere bölgesel merkezleri, cumhuriyet tarihini, ülkenin florasını ve faunasını, öğrencilere kültürel anıtları anlatıyor, ulusal değerleri korumayı, ülkeyi sevmeye teşvik etmek için geziler düzenliyorlar.

Millî Eğitim Bakanlığı'nda 157 çocuk-genç spor ve satranç okulu bulunmaktadır. Çocuk Jimnastik Spor Merkezlerinde 27 çeşit spor geliştirilmektedir. Bunlardan 20'si Olimpiyat spor dalıdır- atletizm, halter, akrobasi, boks, tüylü top, baytara ve kano, basketbol, sanatsal jimnastik, spor jimnastiği, yüzme, bisiklet sporu, voleybol, futbol, hentbol, ötüştü hokeyi, eskrim, serbest güreş, Yunan güreş, judo, samba, tekvando, karate, kin boks, Pink pog, tenis, satranç, dama. Bu tür sporlar için 4 477 eğitimci çalışmaktadır. Bunlardan 766'sı kadın, 30'u Onursal Öğretmen, 37'si yüksek, 329'u, 160'ı ikinci sınıf antrenörler. 27 spor dalında 7.856 grupta 97.747 kişi çocuk ve gençlik sporlarına katılmaktadır. 16.990 tanesi kız. Spor okullarının mevcut spor bölümlerinde yüksek sonuçlara ulaşmak için, bu okullara 4 yıllığına Özel Olimpiyat Koruma Çocuk-Gençlik Spor Okulu statüsü verilmiştir (Olimpiyat Oyunları). Şu anda 10 özel Olimpiyat rezervi çocuk-gençlik sporu okulu var. Bu spor okullarından 12 çalıştırıcı farklı spor milli takımlarının antrenörleridir (<http://www.stat.gov.az>).

Spor okullarında 2 693 antrenör öğretmen bulunmaktadır. Bunlardan 2,393'ü nitelikli personeldir. Okullarda 5.068 grupta 63.484 kişi spor yapmaktadır. 5 571 tanesi kız. Millî Eğitim Bakanlığı'nda (Çocuk-Gençlik Spor Okulları-93, Karmaşık Çocuk-Gençlik Spor Okulu-63) faaliyet gösteren çocuk-genç spor okullarının temel görevi sağlıklı, fiziksel olarak gelişmiş genç nesiller yetiştirmek ve milli takımlar için değerli yedek güçler hazırlamaktır (<http://www.stat.gov.az>).

Sadece geçen yıl spor okullarında 1.653 kişi eğitildi ve 15 sporcum var. Geçtiğimiz 10 yıl boyunca, spor okulları ülkemizi Yaz Olimpiyatları'nda ulusal, Avrupa, dünya şampiyonalarında temsil etmekte başarılı olmuştur.

Çocuk-gençlik satranç okulları, Millî Eğitim Bakanlığı'nda faaliyet gösteren spor okulları arasında özel bir yere sahiptir. Bu okulların (uzman çocuk satranç okulu-3 dâhil Çocuk Gençlik Satranç Okulları-66) temeli, Haydar Aliyev tarafından geçen yüzyılın 70'li yıllarının sonunda ve 80'li yılların başında atıldı. 1998'de ulusal liderin dört çocuk satranç oyuncusu Teymur Rajabov, Vugar Hashimov, Gadir Hüseyinov ve Rauf Mammadov'un kabulü, maddi yardımı ve çocuk satrançının gelişimi Azerbeycandaki satranççıların gelişimini etkiledi (<http://www.edu.gov.az>).

Satranç okullarında 33773 kişi satrançta 2 788 grupta çalışmaktadır. Bunlardan 11,419'u kız. Bu okullarda 1.684 antrenör öğretmen bulunmaktadır. Bunların 471'i kadın, biri yüksek, 45'i I, 48'i ikinci sınıf antrenörler. Geçen yıl 1 327 kişiye 1. sınıf satranç oyuncularını, 20 usta spor ustası, 1 spor ustası yetiştirildi.

Kural olarak, satranç oyuncularımız uluslararası yarışmalarda yüksek sonuçlar elde etmiştir (<http://www.edu.gov.az>).

Sumgayit satranç oyuncusu Shahrir Mammadyarov'un Dünya Satranç Oyuncularında dördüncü sırada yer alması tesadüf değildir.

Millî Eğitim Bakanlığı, çevreyle ilgili eğitim alanında ve ülkedeki çevreyle ilgili bilginin bilinçlendirilmesi ve tanıtılması alanında çalışmaktadır. Çevre eğitimi ve uygulama merkezlerinin faaliyetleri; erken yaşlardan çevreyle ilgili düşünme, kültür, çevre ve insani tutumların oluşumuna kadar önemlidir. Çocuk ve ergenler için boş zamanın etkin bir şekilde düzenlenmesi, pratik beceri ve alışkanlıkların kazanılması, ruhsal ve entelektüel gelişim, potansiyel yaratıcı yetenekleri ortaya çıkarmak, araştırma becerilerini oluşturmak, çevre eğitimi ve uygulama merkezlerinin temel amaçlarıdır (Rehimli, 2009, s.13).

Çevre eğitimi ve uygulama merkezlerinin karmaşık programı, çevre birimlerinin faaliyetlerini, öğrenciler için boş zamanın etkin bir şekilde organize edilmesini, vatanseverlik ruhunda yetişmelerini, doğal kaynakları, gezilerin ve keşiflerin düzenlenmesini vb. kapsamaktadır.

Halen, Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı 54 çevre eğitim ve öğretim merkezini işletmektedir. Bu merkezlerin 42'sinde 3.819 dernekte 57.307 okul çocuğu, çevre ve çevre bilgisine erişime sahiptir. Çevre sorunlarının ortaya çıkma nedenlerini öğrenir,

çözmek için yollar arar, bağımsız yargı ve çevre koruma açısından pratik beceriler edinir.

Azerbaycan Cumhuriyeti “Ekolojik Eğitim ve Nüfus Aydınlanma” Kanunu uyarınca çevre bilimi ile ilgili eğitimin sürekliliğini sağlamak için çevre eğitimi için eğitim programları, okul öncesi eğitim kurumları “Ekoloji ve biz”, çevre bilimi ile ilgili dernekler, kulüpler ve genel okullarda sınıf 1-1 ve diğer birimler için örnek eğitim programlarıdır geliştirilmiştir. Ekolojik alanları kapsayan programlarda çevre eğitimi devam etmektedir.

Okul çocukları ile pratik atölye çalışmaları düzenlemek için Şehir Kültür Merkezinde bitki ve hayvanların biyolojik çeşitliliği konusunda 20 canlı fener bulunmaktadır. Ülkedeki çevre merkezlerinin çoğuna, topluluk atölyelerinden aldıkları çevresel bilgileri güçlendirmek, mesleki yönelimlerini yönlendirmek ve araştırmaya olan ilgilerini artırmak için öğretme ve öğrenme alanları sağlanmıştır. Bu alanlarda, kültürel ve vahşi bitkiler üzerinde deneyler, küçük bilimsel araştırmalar, bilim adamları ve uzmanların tavsiyesiyle gerçekleştiriliyor. Bitkilerin biyolojik çeşitliliğini korumak amacıyla, her yıl özel olarak hazırlanmış ormanlarda yetişen binlerce ağaç ve çalı yetiştiriliyor ve okullarda seralar için kullanılıyor.

Genç doğa bilimcilerin çevre bilimi ile ilgili hareketlerini genişletmek amacıyla “orman korumaları”, “doğa dostları”, “yeşil” ve “çevre devriyeleri” aktif olarak çevre korumasına katılmaktadır. Öğrencilerin katılımıyla büyük çevresel önlemler, yeşil bitki yetiştirme ve peyzaj çalışmaları yürütülmekte, halk arasında bilinçlendirme çalışmaları yapılmaktadır.

Çocuk, genç ve gençliğin devlet olma taahhüdü, vatansever, çocukların yaratıcılığındaki ulusal ahlaki değerler, teknik yaratıcılık ve açık hava eğitimi, genç turistler ve etnografya, çevre bilimi ile ilgili eğitim ve uygulama, estetik eğitim merkezleri, sanatsal yaratıcılık evi, çocuk gençlik sporları ve satranç okulları gibi saygı ve saygı çerçevesinde, ahlaki, fiziksel, çevre bilimi ile ilgili, yasal, estetik eğitim, sanat ve teknik yaratıcılıklarının yönünü ve gelişimini amaçlayan çalışmalar yürütülmektedir (Rehimli,2009, s.14).

2.7. Yurt Dışında Eğitim Alan Türk Vatandaşlarının Çocuklarının Eğitimleri ile İlgili Yapılmış Araştırmalar

Yurt dışına göç eden Türklerin yaşamları, sorunları, sevinçleri ve üzüntüleri sadece bilimsel çalışmalara değil, çeşitli sanat dallarında yapılan çalışmalara da konu olmuştur ve farklı duyulara hitap eden bu çalışmalar, onların daha iyi anlaşılabilmesine hizmet etmiştir. Yurt dışındaki Türklerin yaşam öykülerinin özellikle yurt dışında yaşayan/yaşamış yazarların kitaplarında, yönetmenlerin filmlerinde –kendilerinin ya da yakınlarının hayat hikâyelerinden de esinlenilerek- ele alındığı görülmektedir. Çeşitli alanlarda ortaya konulan çalışmalarda ele alınan konuların, kuşaklara göre farklılaşan sorunlarla birlikte farklılaştığı görülmektedir. Yurt dışındaki Türkleri konu alan çalışmalarda yazarın senaristin konuyu ele alış şekli, olaylara bakış açısı, okuyanları ve izleyenleri de o doğrultuda etkilemekte ve yurt dışındaki vatandaşlarımız hakkında belli bir izlenimin oluşmasını sağlamaktadır. Bu nedenle toplum üzerinde etkili olan çalışmaların, büyük bir hassasiyet ve duyarlılıkla hazırlanmaları önem taşımaktadır. Özellikle yurt dışındaki Türkleri konu alan çalışmaların, karşılıklı uyum sürecine hizmet edecek bir anlayışla hazırlanması gerekmektedir.

Uluslararası eğitim uzmanları, yurtdışındaki çalışmalara katılımı, mezuniyet oranları, diploma dereceleri, elde tutma ve not ortalamaları dâhil olmak üzere çeşitli genel akademik başarı göstergeleri ile ilişkilendirmiştir.

Ek olarak, yurtdışında eğitim savunucuları uzun zamandır yurtdışında yaşama ve öğrenme deneyiminin, liberal sanat eğitimi ile tarihsel olarak ilişkilendirilen geniş eğitim çıktılarının çoğu üzerinde benzersiz bir etkiye sahip olduğunu iddia etmiştir. Yurtdışında eğitim katılımı, psikososyal- genellikle kişisel gelişim, kimlik gelişimi, ahlaki veya değer gelişimi-entelektüel gelişim ve öz yazarlık olarak kavramsallaştırılmış bütünsel gelişim yönleriyle bağlantılı olmuştur. Uluslararası bir eğitim deneyiminin öne sürdüğü eğitimsel faydalardan en önemlisi olan yurtdışında eğitim, uzun zamandır kültürlerarası yetkinliği geliştirmek için güçlü bir mekanizma olarak kabul edilmiştir.

Iowa Üniversitesi öğrencisi 2011 senesinde Mark Hungerford Salisbury tarafından ‘Lisansüstü öğrencileri arasındaki kültürlerarası rekabet üzerine yurtdışı çalışma etkisi’ isimli bir tezde son on yılda, yükseköğretim kurumları ve eğitim politikası

belirleyicileri, yurtdışında eğitimi ve araştırmaya katılımı teşvik etme çabalarını önemli ölçüde artmasından ve bunun öğrenciler üzerindeki etkisinden bahsetmiştir.

Arslan (2016) Yurt dışında yaşayan türk öğrencilerin ana dil kullanım düzeylerine yönelik öğretmen görüşleri: Balkanlar örneği' isimli çalışmasında yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin Türkçeyi sınırlı zaman ve mekânlarda kullanıyor olmaları onları ana dili ve kültürlerine giderek yabancılaştırmakta olduğunu vurgulamıştır. Öğretim gördükleri okullarda eğitim dilinin İngilizce veya yerel dil olması ve bu dillere ağırlık verilmesi ana dilinin kullanımını ve gelişimini olumsuz etkilemektedir. Bu durum öğrencilerin kültürel kimliklerine ve milli benliklerinin oluşmasını da olumsuz etkilemektedir. Balkanlarda Türkçe öğretmenliği yapan öğretmenlerin ana dili, Türkçenin öğretiminde karşılaştıkları sorunlar ve Türk kökenlilerin ana dili kullanım düzeyleri, çok kültürlü ortamın çocukların kültürel gelişimine etkileri güncel konulardır. Arslan (2012) bu çalışmanın sonucunda Balkanlarda ana dili olarak Türkçenin öğretilmesinde belirli bir kitap ve müfredatın bulunmadığı, çocukların ana dillerini öğrenme ve geliştirmeye yönelik ders saatlerinin yetersiz oluşu, Türk öğrencilerde ana dili ve kültürel benlik bilincinin oluşmadığı sonucuna ulaşılmıştır.

Yurt dışına göç eden Türklerin yaşamları, sorunları, sevinçleri ve üzüntüleri sadece bilimsel çalışmalara değil, çeşitli sanat dallarında yapılan çalışmalara da konu olmuştur ve farklı duyulara hitap eden bu çalışmalar, onların daha iyi anlaşılabilmesine hizmet etmiştir. Yurt dışındaki Türklerin yaşam öykülerinin özellikle yurt dışında yaşayan/yaşamış yazarların kitaplarında, yönetmenlerin filmlerinde –kendilerinin ya da yakınlarının hayat hikâyelerinden de esinlenilerek- ele alındığı görülmektedir. Çeşitli alanlarda ortaya konulan çalışmalarda ele alınan konuların, kuşaklara göre farklılaşan sorunlarla birlikte farklılaştığı görülmektedir. Yurt dışındaki Türkleri konu alan çalışmalarda yazarın konuyu ele alış şekli, olaylara bakış açısı okuyanları/ izleyenleri de o doğrultuda etkilemekte ve yurt dışındaki vatandaşlarımız hakkında belli bir izlenimin oluşmasını sağlamaktadır. Bu nedenle toplum üzerinde etkili olan çalışmaların, büyük bir hassasiyet ve duyarlılıkla hazırlanmaları önem taşımaktadır. Özellikle yurtdışındaki Türkleri konu alan çalışmaların, karşılıklı uyum sürecine hizmet edecek bir anlayışla hazırlanması gerekmektedir.

Cengiz (2016) Yurtdışı eğitim deneyimi: nitel bir vaka' çalışmasında Türkiye'deki bir devlet üniversitesinde çalışan bayan bir öğretim görevlisinin uzun süreli yurtdışı eğitimi üzerine yorumları ve bu deneyimin profesyonel gelişim ve dil yeterliliğine etkilerini incelemiştir. Bu araştırma, genel kanının aksine, yurtdışı eğitimin dil, kültürlerarası ve mesleki gelişim üzerine ilginç sonuçlar ortaya koymaktadır. Katılımcının konuşmaları incelendiğinde, bu tecrübenin, katılımcının dil yeterliliği üzerinde negatif etki bıraktığını ve beklenin tersi yönüne kaymasına yol açtığını göstermektedir. Cengiz (2016) bu çalışmayla yurtdışı eğitim tecrübesi ile ilgili göze çarpan bir bulgu da, hedef kültüre adapte olmada problem yaşayan deneğin kendini anadiline ve kültürüne adanmış olduğunu belirtmiştir. Çalışma, alan araştırmacılarının yanı sıra yabancı dil öğretmenleri ve öğrencileri için birçok öneri ortaya koyması bakımından önemli görülmektedir.

Uluslararası eğitim uzmanları, yurtdışındaki çalışmalara katılımı, mezuniyet oranları, diploma dereceleri, elde tutma ve not ortalamaları dâhil olmak üzere çeşitli genel akademik başarı göstergeleri ile ilişkilendirmiştir (Agnew, 2013, s.95).

Ek olarak, yurtdışında eğitim savunucuları uzun zamandır yurtdışında yaşama ve öğrenme deneyiminin, liberal sanat eğitimi ile tarihsel olarak ilişkilendirilen geniş eğitim çıktılarının çoğu üzerinde benzersiz bir etkiye sahip olduğunu iddia etmiştir. Yurtdışında eğitim katılımı, genellikle kişisel gelişim, kimlik gelişimi, ahlaki veya değer gelişimi, entelektüel gelişim ve öz yazarlık olarak kavramsallaştırılmış bütünsel gelişim yönleriyle bağlantılı olmuştur. Uluslararası bir eğitim deneyiminin öne sürdüğü eğitimsel faydalardan en önemlisi olan yurtdışında eğitim, uzun zamandır kültürlerarası yetkinliği geliştirmek için güçlü bir mekanizma olarak kabul edilmiştir.

Yıldız (2012) Yurt Dışında Yaşayan Türk öğrencilere Türkçe Öğretimi isimli çalışmasında belirtmiş ki, geçtiğimiz elli yıl içerisinde yurt dışında yaşayan Türklerin birçok sorunu ortaya çıkmıştır ve bunlardan önemli bir kısmı da hâlen devam etmektedir. En başta gelen ihtiyaçlardan biri de çocukların eğitimidir. Zira eğitim, sadece içinde bulunulan zaman dilimini içine almayan, etkileri daha sonraları da devam eden ve insanın tüm hayatını kapsayan bir olgudur. Yurt dışında yaşayan Türk öğrencilerin eğitim problemleri arasında en dikkat çekenlerden biri de onların genel okul başarısı yanında uygulanan ana dili ve Türk kültürü öğretimi noktasında odaklanmaktadır. Bu çalışma, böyle bir bakış açısıyla kaleme alınmıştır. Çalışmada,

yurt dışında ana dili öğretimindeki gelişmeler ve yeni yaklaşımlar konu edilmiş ve ana dili eğitimindeki problemler ortaya konarak bilimsel temellere ve çağdaş gelişmelere göre nasıl yapılması gerektiği irdelenmiştir.

Çağ Üniversitesi öğrencisi Mehmet Şirin Cengiz 2016 senesinde ‘Yurtdışı deneyimi ‘nitel örnek çalışma’ isimli nitel araştırmasında, bir Türk üniversitede kadın öğretim elemanının yurt dışında uzun süreli çalışma deneyimi hakkındaki yorumunu ve tecrübesinin sürmekte olan mesleki gelişimine ve dil yeterliliğine nasıl katkıda bulunduğunu araştırmayı amaçlamaktadır. Birden fazla veri toplama aracı kullanan araştırmacı, yarı yapılandırılmış görüşmeler yapmış, gayri resmi tartışmalar yoluyla gözlemleri kaydetmiş ve katılımcıdan geriye dönük e-postalar toplamıştır.

Açıkçası, kültürler arası yetkinlik sergilemek için gerekli olan bilişsel, kişiler arası kapasiteler, kültürel farklılıklara duyarlılık, sosyo-tarihsel kültürel bağlamların farkındalığı, kültürel farklılıkları ve bağlamsal koşulları bilinçli bir mercekle aracılığıyla görmede uyumluluk, esneklik ve daha derin bir anlayış aramak için empati yargısını durdurmak gerekir. Yukarıda belirtilenler, olumsuz koşulların varlığını azaltabilecek ve bu nedenle olumlu bir kültürler arası sonuç olasılığını artıracak niteliklerdir.

BÖLÜM III: YÖNTEM

Bu bölümde, araştırmanın modeli betimlendikten sonra, veri toplama teknikleri, verilerin çözümlenmesi üzerinde durulacaktır.

3.1. Araştırma Modeli

Bu tezde, Azerbaycan’da eğitim alan Türk vatandaşlarının ve onların çocuklarının aldıkları eğitim ve yaşadıkları sorunlarla ilgili görüşlerinin derinlemesine analiz edilmesi amaçlandığı için nitel araştırma yöntemi kullanılacaktır.

Nitel araştırmayı, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlamak mümkündür. Nitel araştırma, disiplinlerarası bütüncül bir bakış açısını esas alarak, araştırma problemini yorumlayıcı bir yaklaşımla incelemeyi benimseyen bir yöntemdir. Üzerinde araştırma yapılan olgu ve olaylar kendi bağlamında ele alınarak, insanların onlara yükledikleri anlamlar açısından yorumlanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.86). Nitel yöntemle tasarlanmış araştırmalarda ele alınan konu hakkında derin bir kavrayışa ulaşma çabası vardır. Bu yönüyle araştırmacı bir kâşif gibi hareket ederek ilave sorularla gerçekliğin izini sürer ve muhatabının öznel bakış açısına önem verir.

Nitel araştırma yönteminde yapılan bu tezde araştırma deseni olarak olgu bilim kullanılmıştır.

Olgubilim (fenomenoloji/phenomenology) deseni farkında olduğumuz ancak derinlemesine ve ayrıntılı bir anlayışa sahip olmadığımız olgulara odaklanmaktadır. Olgular yaşadığımız dünyada olaylar, deneyimler, algılar, yönelimler, kavramlar ve durumlar gibi çeşitli biçimlerde karşımıza çıkabilmektedir. Bu olgularla günlük yaşantımızda çeşitli biçimlerde karşılaşabiliyoruz. Ancak bu tanışıklık, olguları tam olarak anladığımız göstermiyor. Bize tümüyle yabancı olmayan aynı zamanda da tam anlamını kavrayamadığımız olguları araştırmayı amaçlayan çalışmalarda olgubilim (fenomenoloji) uygun bir araştırma zemini oluşturuyor (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.96).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmanın çalışma grubunu Azerbaycan’da eğitim alan Türk öğrencilerin 15 kişiden ibaret velileri oluşturmaktadır.

Tezin çalışma grubunu Bakü’de bulunan Türkiye Cumhuriyeti Milli Eğitim Bakanlığına bağlı devlet okullarında eğitim gören öğrencilerin ebeveynleri oluşturmaktadır. Bu okulda hem ilkokul hem ortaokul hem de lise bulunmaktadır. İlkokulda 31 öğretmen, ortaokulda 27 öğretmen, lisede 29 öğretmen bulunmaktadır. Bu okullarda eğitim gören Türk öğrencilerin sayısı ve dağılımı Tablo 3.1’de belirtilmiştir.

Tablo 3.1.
Öğrencilerin Sayısı ve Dağılımı

<i>Okul Türü</i>	<i>Türk öğrenci</i>
İlkokul	664
Ortaokul	615
Lise	406
Toplam	1.685

Burada eğitim alan öğrencilerin bir kısmı Azerbaycanlı, bir kısmının bir velisi Azerbaycan vatandaşı az bir kısmının her iki velisi Türkiye Cumhuriyeti vatandaşıdır. Tez için hem ilkokul hem ortaokul hem de lisede eğitim alan öğrencilerin velileri ile görüşülmesi için okul müdüründen gerekli izinler alınmıştır.

Yönteme ilişkin yapılan işlemler bir ön bilgi olarak şu şekilde özetlenebilir: Nitel çalışma olarak oluşturan yüzyüze görüşmeler kapsamındaki sorular konuyu derinlemesine incelemek ve daha net anlaşılır hale getirmek üzere 15 veli ile görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Azerbaycan’da bulunan Türkiye vatandaşları ile ilgili araştırma yapılarak, çocukları okula giden velilere, görüşmeye katılmaları rica edilmiş ve katılmaya kabul eden velilerle görüşme gerçekleştirilmiştir. Bakü’de bulunan Türk velilerden az bir kısmının çocukları özel okullarda eğitim almaktadır ve bu okullar genelde ülkenin en iyi okullarından olduğu için velilerin hepsi çok memnundur; hiçbiri, problem belirtmediler. Bu sebepten çalışma grubu Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan Bakü Türk Anadolu Okullarında eğitim gören öğrencilerin velilerinden ibarettir. Çalışma grubunun belirli demografik özelliklerini belirlemek amacıyla görüşme

formunun ön kısmına velilerin ne kadar zamandır Azerbaycan'da yaşadıkları, bitirdikleri okullar, çocukların yaş ve eğitimleri, meslekleri, ne tür bir işte çalıştıkları, Azerbaycan halkını ne düzeyde tanıdıkları ve kendilerini Azerbaycan'a uyum sağlamış hissedip etmedikleri sorulmuştur.

Çalışma grubunun %80'i 10 yıldan fazladır Azerbaycan'da yaşamaktadır. Genel olarak bu velilerin %70'i üniversite mezunu ve bulardan da %60 Azerbaycan'da eğitim almıştır. Çalışma grubundakiler Azerbaycan dilini iyi derecede anlamakta, konuşabilmekte, hissetmektedir ve geriye kalan %90'ı konuşabiliyor. Çalışma grubunun %93'ü kendini Azerbaycan'a uyum sağlamış hissediyor.

3.3. Veri Toplama Araçları

Tezde temel olarak 25 soruluk görüşme formu kullanarak veri toplanmıştır. Görüşme, araştırma sorusu üzerine derinlemesine veri elde edilebilmesini sağlaması bakımından (Cohen, Manion ve Morrison, 2000, s.123) tercih edilmiştir. Johnson (2002) görüşme yöntemi ile derinlemesine bilgi edinilebileceğine değinirken bunun araştırmacının araştırmanın bir parçası olması ve derinlemesine anlayışın sağduyuya dayanan açıklamaların ötesine geçmesi ile sağlanabildiğini belirtmektedir. Amani (2011, s.28) ise çalışma grubunun araştırma içerisinde daha çok katılıma sahip olmasının sağladığı motivasyon ile daha derinlemesine veri elde edilebildiğine değinmektedir. Agnew (2013) görüşme yönteminin sağladığı üstünlükleri görüşülen kişinin konuyu anlayıp anlamadığının sınanabilmesi, görüşülen kişinin bütün öznel perspektif ve algılarını yansıtabilmesi, ilişkileri ve daha önemli bilissel yapıları oluşturabilmesi ve görüşme durumunun somut koşullarının konu edilebilmesi olarak ifade etmektedir. Arastırmada çalışma grubunun öznel düşünce ve algılarının ayrıntılarıyla ortaya konabilmesi için yukarıda sözü edilen özellikler dikkate alınarak görüşme yöntemi ile veri toplanmasına karar verilmiştir.

Tezde kullanılmak üzere öncelikle çalışma grubunun demografik özelliklerini belirlemek amacıyla görüşme formunun ön kısmına velilerin ne kadar zamandır Azerbeycan'da yaşadıkları, bitirdikleri okullar, çocuk sayısı, çocukların yaş ve eğitimleri, meslekleri, ne tür bir işte çalıştıkları ve kendinlerini Azerbeycan'a uyum sağlamış hissedip hissetmedikleri sorulmuştur. Alanında uzman görüşü alınarak

hazırlanan görüşme formunda, literatür göz önünde bulundurularak biri açık uçlu toplam 25 soru hazırlanmıştır.

Tez verileri yarı yapılandırılmış görüşme formu ile toplanacaktır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, çalışma grubunun algıladığı dünyayı kendi düşünceleriyle anlatmasını sağlar. Bu dünyaya ulaşmak için sorularınız çoğunlukla açık uçlu olmalıdır. Bu tarz görüşmelerde ya her soru esnek cümlelerden oluşmalı ya da görüşme farklı yapılandırılmış tekniklerde hazırlanmalıdır (Mete, 2013, s.231).

Pilot çalışma ışığında görüşme formuna son hali verildikten sonra Bakü’de bulunan Bakü Türk Anadolu Okullarında eğitim alan öğrencilerin velileri ile mümkün olduğunca farklı disiplin ve unvan temsiline sağlanması da dikkate alınarak görüşmeler için randevu istenmiş ve kabul edenlerle birebir ve yüzyüze görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Görüşme süresi ortalama 60 dakika olup önceden çalışma grubuna belirtilmiştir. Uygulamada ise 30 dakika ile 90 dakika arasında değişen sürelerde görüşmeler yapılmıştır. Görüşmelerden önce ses kaydı yapılabilmesi konusunda çalışma grubundan izin istenmiş ve kabul etmeyen beş çalışma grubu dışında tüm görüşmelerde ses kaydı yapılmıştır.

Araştırmaya katılım, tamamiyle gönüllülük ilkesine dayandırılmıştır. Kurum müdürü aracılığı ile görüşme yapılacak velilerden özel randevular alınmıştır. Görüşmeler sırasında velilerin düşünce ve duygularını paylaşmaya oldukça istekli oldukları görülmüştür. Araştırmada görüşmeler ses kayıt cihazına kaydedilmiştir.

Tezde herhangi özel durum sınırlandırılması yapılmamıştır.

Hazırlanan görüşme formu Ek: 1 de sunulmuştur.

3.4. Verilerin Analizi

Tez kapsamında çalışma grubu olarak seçilen ailelere gidilip veliler ve öğrencilerle yarı yapılandırılmış görüşme formu ile veriler toplanmıştır. Görüşme grubundaki bütün ailelere ulaşıldıktan ve görüşmeler yapıldıktan sonra veriler toplanarak değerlendirilmiştir.

Tezde, çalışma grubunun kimliklerini korumak amacıyla isimleri numaralandırılmıştır ve çalışma grubunun dolayısıyla da çocukların isimleri gizli tutulmuştur. Araştırmaya katılan velilerin 4'ü erkek 11'i de kadındır.

Çalışma grubunun görüşme formunda yer alan sorulara ilişkin cevaplarının incelenmesi için betimsel analiz yöntemi kullanılmıştır.

Betimsel analiz, çeşitli veri toplama teknikleri ile elde edilmiş verilerin daha önceden belirlenmiş temalara göre özetlenmesi ve yorumlanmasını içeren bir nitel veri analiz türüdür. Bu analiz türünde araştırmacı görüştüğü ya da gözlemiş olduğu bireylerin görüşlerini çarpıcı bir biçimde yansıtabilmek amacıyla doğrudan alıntılara sık sık yer verebilmektedir. Bu analiz türünde temel amaç elde edilmiş olan bulguların okuyucuya özetlenmiş ve yorumlanmış bir biçimde sunulmasıdır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s.199).

Tezde Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin velileri ile yapılan yarı yapılandırılmış görüşmeler sonucunda Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin eğitimine ilişkin olarak ses kaydı ile elde edilen veriler önce yazılı metin haline getirilmiş betimsel analizine tabi tutulmuştur. Metin haline getirilen transkriptler kodlanmış ve satır satır okunarak ortaya çıkan temalar yazılmıştır. Sonrasında oluşturulan bu temaların içeriğinin frekans ve yüzdelikleri hesaplanarak alt başlıklar halinde "Bulgular ve Yorumlar" bölümünde sunulmuştur.

BÖLÜM IV: BULGULAR ve YORUMLAR

Bu bölümde, araştırmanın soruları doğrultusunda, veri toplama araçlarından elde edilen veriler üzerinde yapılan analiz sonuçları ayrıntılı olarak açıklanmıştır. Bu bölümde bulguların araştırma soruları ile hem sıralama açısından hem de içerik açısından bire bir uyumlu olmasına dikkat edilmiştir.

Tezde esas olarak “Azerbaycan’da eğitim gören Türk öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunlar nelerdir?” sorusu araştırılmıştır. Birinci başlık ‘Eğitimsel Bilgiler’ altındaki özelliklere ait bulguları içeren ‘*Öğrencilerini eğitim hayatına başlamasına ilişkin bulgular*’, ‘*Çocukların uyum ve disiplini*’, ‘*Çocukların okul öncesi eğitimi*’, ‘*Çocukların okul başarısı*’, ‘*Çocukların okulda ve çevredeki sosyal faaliyetlere katılımı*’, ‘*Öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde yeterliliği*’, ‘*Anadil, kültür ve türk tarihi dersleri*’, ve ‘*Azerbaycan’daki ve Türkiye’deki eğitim arasındaki benzer ve farklı tarafları*’ alt başlıklardır. İkinci başlık ise öğrencilerin ders materyalleri ve öğretim sürecini anlatan ‘*Ders Materyalleri Ve Öğretim Süreci*’ başlığıdır. Bu başlık altında ‘*Öğretim materyallerine ve teknolojilerine erişim*’, ‘*Yabancı dil eğitimi*’ ve ‘*Millî Eğitim Bakanlığından talep ve istekler*’, bulgularını içeren alt başlıkları bulunmaktadır. Üçüncü başlık ise ‘Eğitimsel ve kültürel değişimin etkileri’ adı altında aşağıdaki konuları kapsayan alt başlıklardan ibarettir; ‘*Azerbaycan’da eğitim görenin avantaj ve dezavantajları*’, ‘*Okulda milli-manevi değerlerin kazandırılması süreci*’, ‘*Velilerin sorumlulukları*’, ‘*Ek bilgiler*’.

4.1. Eğitimsel Bilgiler

Görüşme yapılan veliler eğitimsel bilgileri tanımlarken öğrencilerini eğitim hayatına başlamasına ilişkin bulgular, çocukların uyum ve disiplini, çocukların okul öncesi eğitimi, çocukların okul başarısı, çocukların okulda ve çevredeki sosyal faaliyetlere katılımı, öğretmenlerin eğitim-öğretim sürecinde yeterliliği, anadil, kültür ve türk tarihi dersleri, eğitimdeki değişimler ve Azerbaycan ve Türkiye eğitimi arasındaki benzer ve farklı taraflar olmak üzere 8 grupta incelenmiştir.

4.1.1. Öğrencilerin Eğitim Hayatına Başlamasına İlişkin Bulgular

Dışişleri Bakanlığı yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının sayılarını açıklamıştır. Bu açıklamalara göre yurtdışında yaşayan 6 milyonu aşkın Türk vatandaşı bulunmaktadır ve bu Türk vatandaşlarının yaklaşık 5,5 milyonu Batı Avrupa ülkelerine yerleşmiştir. Azerbaycan'da yaşayan Türk vatandaşlarının sayısı ise 12. 259 kişidir. Genellikle iş için gelen Türk vatandaşlarının büyük çoğunluğu burada uzun süredir ikamet etmiş veya temelli yerleşmiş. Aşağıdaki tablo 4.1'e baktığımız zaman da burada yaşayan Türk vatandaşlarının çoğunlukla 10 seneden daha uzun bir zamanda burada yaşadıkları görülmektedir.

Tablo 4.1.
Türk Vatandaşlarının Azerbaycan'da Yaşadıkları Süre

<i>Türk Vatandaşlarının Azerbaycanda Yaşadıkları Süre</i>	<i>Kişi Sayısı</i>	
	<i>f</i>	<i>%</i>
1- 5 sene	1	6,6
5-10 sene	4	26,6
10-15 sene	5	33,3
15-20 sene	2	13,3
20-25 sene	3	20

Bunun en önemli sebeplerinden biri de bu velilerin önceden öğrenci olarak Azerbaycan'a gelmesi ve daha sonra Azerbaycanda hayat kurarak yerleşmesidir.

Azerbaycan'da eğitim alan Türk öğrencilerin büyük bir kısmı Azerbaycan'da eğitim aldıktan sonra ya evlenerek ya da kendilerine iş kurarak veya farklı kurumlarda işe başlayarak Türkiye'ye geri dönmemişler. Tez için görüşme yapılan velilerin %60'ı da aynı şekilde burada eğitim almış ve daha sonra Türkiye'ye dönüş yapmamışlar. Burada eğitim alan Türk vatandaşlar Azerbaycan'da, işlerini kurdukları için evlenip yerleşiyor ve çocuklarını burada büyütmüşler. Bu sebepten de burada eğitim alan öğrencilerin %80'i eğitimlerine Azerbaycan'da başlamış bular.

Tablo 4.2.
Çocukların Eğitimlerine Başladıkları Yer

<i>Ülke</i>	<i>Çocukların Sayısı</i>
Azerbaycan'da	33
Türkiye'de	3

Tabloda gösterildiği gibi, yapılan görüşmelerden çıkan sonuçlar da bu doğrultudadır. Görüşmeye katılan 15 velinin 36 çocuğunun sadece 3'ü anaokulu dâhil olmak üzere eğitimlerine Türkiye'de başlamışlar.

4.1.2. Çocukların Uyum ve Disiplini

Yurt dışındaki vatandaşlarımız, yaşadıkları ülkelerde, göç ettikleri tarihten günümüze kadar farklı bakış açılarının etkisiyle oluşturulan politika ve uygulamalara maruz kalmıştır. Bir göçmen ülkesi olduğunu kabullenemeyen ülkeler, göçmenlerle ilgili önce asimilasyon politikası uygulamaya çalışmış; göçmenler ile ilgili yasalar, sözleşmeler, beyannameler, uluslararası stratejik ilişkiler vb. nedenlerden dolayı zamanla dil, kültür, eğitim ve sosyal alanlarda eşit haklara sahip olmayı gerektiren entegrasyon söylemlerini istemeyerek de olsa dile getirmeye başlamışlardır. Bu süreçteki uygulamalardan biri olan asimilasyon; farklı kökenden gelen azınlıkları veya etnik grupları, bunların kültür birikimlerini, kimliklerini baskın doku ve yapı içinde eriterek yok etme; diğer bir uygulama olan entegrasyon ise “bütünleşme”, “uyum” anlamına gelmektedir (www.tdk.gov.tr).

Başbakanlık Aile Araştırma Kurumu Başkanlığı tarafından yapılan “Federal Almanya’da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması”nda yurt dışındaki vatandaşlarımızın uyum sorunu yaşadığı konularda birinci sırayı “dil,” ikinci sırayı ise “kültürel değer, tutum ve davranışların aldığı görülmektedir (Nurvan vd. 2005, s.88).

Türklerle ilgili ön yargılar da uyum sürecini olumsuz yönde etkilemektedir. “Birçok Fransız’a göre Türkiye, insan haklarının ihlâl edildiği, özgürlüklerin sınırlı tutulduğu bir ülke. Özellikle kadınların aile içi şiddete maruz bırakılıp en basit isteklerinin bile görmezden gelindiği erkek egemen bir ülke” (Çiçek, 2010, s.46).

“Okullardaki ilişkiler bir bütün olarak toplumsal ilişkiler gibi, giderek ırksallaşmaktadır. Bireyler, “etnik” kimlik sahibi kişiler olarak algılanmakta ve

damgalanmaktadır. Daha basitçe söylemek gerekirse, okullar öğrencileri geçmişte işçi sınıfı çocukları olarak tanımlarken şimdilerde göçmen çocukları olarak tanımlamaktadır. Daha önceleri çocuklara babaları yoksul olduğu için sorunlu oldukları teşhisi konurken, şimdilerde, çocuk üçüncü kuşak olsa bile babası göçmen olduğu için sorunlu olduğu teşhisi konulmaktadır” (Starkey’den aktarmayla Kaya ve Kentel, 2005, s. 64-65).

Fakat Azerbaycan’da yaşayan Türk vatandaşların ve onların çocuklarının uyum ve disiplin sorunları Batı ülkelerinde yaşayanlara göre daha azdır hatta kıyasladığımız zaman yok derecesinde olduğunu da söyleyebiliriz. Bunun en önemli sebeplerinden biri de dil, din, etnik köken ve kültür benzerlikleridir.

Görüşme yapılan velilerin bir kısmı yukarıda belirtildiği gibi çocukların uyum ve disiplin konusunda sorun yaşamadıklarını söylemiş ve bunun en önemli sebeplerinden biri olarakda çocukların Azerbaycan’da doğup büyümelerini göstermişlerdir. Bu görüşü destekleyen bazı veli ifadeleri aşağıda belirtilmiştir.

‘...Benim çocuklarım burada doğdukları için o konuda pek sıkıntı yaşamadık. ‘(V2)

‘...Çok başarılılar, Bakü’de doğdukları için sorun olmadı. Belki Türkiye’den buraya gelseydik sorun olabilirdi. ‘(V12)

‘...Hiç öyle bir sorun olmadı çünkü Bakü’de doğdular. ‘(V13)

Bazı veliler ise farklı bir ülke oldukları için ilk başlarda uyum sorunları olduklarını fakat sonradan sorunun sıkıntısız bir şekilde hallolduğunu vurgulamışlardır.

Velilerden birkaçı ise çok önemli bir noktaya değinerek, çocukların uyum ve disiplin konusunda velilerin kendilerinin tutumlarının öneminden bahsetmiş ve bunun çocuk üzerinde etkisine dikkat çekmişlerdir. Örnek olarak;

‘....İlk başta belki biraz zorlandılar çünkü farklı bir ülke ama ben bu konuda ailenin tutumunun çok önemli olduğuna inanıyorum. Aile bulunduğu ortama tepki göstermezse çocukta göstermez. ‘(V1)

‘...Bu konuda veli olarak kendimiz de çok dikkatli davrandığımız için, çok uyumlu, disiplinli, başarılı olduğumu düşünüyorum. Diğer çocuklarla ilişkileri iyi, özellikle Türk çocuklarla. ‘(V8)

Bir grup veli ise uyum ve disiplin sorununun kendi çocuklarından veya diğer çocuklardan kaynaklandığı söyleyerek, çevre kurallarını kabullenmekte zorlandıklarını söyleyerek rahatsızlıklarını belirtmişler.

'Oğlumun hareketli olması nedeniyle zaman zaman zorluklar yaşansa da genel olarak uyum ve disiplin konusunda başarılı olduğunu düşünüyorum. Okula başlarken, ana sınıf döneminde çevre kurallarını kabullenmekte biraz zorlansa da şu an 1. sınıf eğitiminde zorluk yaşamıyoruz.' (V3)

'Benim çocuğum çok disiplinlidir. Ama bazı çocuklar var ki daha yaramazlar. Bu yüzden bazı sorunlar yaşıyoruz. İtip kaçıyorlar. Bu tip şeyler beni rahatsız ediyor.' (V7)

'Okulda uyumlular fakat çevreleri ile pek fazla iletişim kurmuyorlar, o da kendilerinden kaynaklı: utangaçlar.' (V15)

Genel olarak baktığımız zaman uyum ve disiplin konusunda Türk öğrencilerde ciddi bir sorun yaşanmadığı, kısmen sorunlar olduğu, disiplin sorunlarının cinsiyete göre genellenemeyeceği ancak erkek çocuklarının disiplin konusunda dikkat çektiği söylenebilir. Velilerden biri bu konuda şöyle söyledi:

'Erkek çocukta bir sıkıntı olmadı, kızım biraz direndi alışmakta ama şu anda iyiler fakat ben hala alışamadım belkide yeni geldim ondandır.' (V15)

'Pek fazla sorun yaşanmadı, kızım ilk başlarda çok sıkıldı ama şimdi de dönmek istemiyor. Oğlum zaten kolay uyum sağlayan biri şimdi ise tüm arkadaşları Azerbaycanlı.' (V13)

Görüşmeye katılan velilerin fikirlerini göz önünde bulundurarak söyleyebiliriz ki, ailenin durumu, başarısı, uyumu ve ilgisi, çocukların uyum ve disiplinini etkilemektedir. Yönetici bu konuda farklı bir bakış açısı paylaşıırken veliler bu görüşe katılmayarak çocuklarının uyum ve disiplin konusunda başarılı olduğunu belirtmiştir.

4.1.3. Çocukların Okul Öncesi Eğitimi

Gelişim basamaklarında çocukların karşılaştığı sorunlar çok çeşitlidir. Bunların birçoğu döneme özgü olan, ana babanın desteğiyle çözümlenebilir sorunlardır. Eğer çocuk karşılaştığı sorunlarla başetme yolları ararken anne babadan yeterli destek görmezse çocuk içinde bulunduğu sorunu çözebilecekken sorun daha karmaşıklaşır. Çocuğun

engellerle karşılaşp onları aşarak yeni duruma uyma çabası, kişilik gelişimi ve ruhsal gücünü arttırır. Anne babanın yanı sıra çocukların okul öncesi aldıkları eğitimleri de bu konuda ciddi önem arz etmektedir.

Problem davranışlar uygun eğitimsel süreçten geçirilerek önlenemediğinde, çocuğun kişiliğinin bir parçası haline gelerek yaşamın diğer yıllarında suç içeren davranışlar, akademik başarısızlık ve toplumla önemli ölçüde uyum sorunu yaşayan bireylerin ortaya çıkma olasılığını güçlendirmektedir (Rocha-Decker, 2002, s.19).

Velilerle yapılan görüşmelerde bu sorunun okul öncesi çocuklardan daha çok Türkiye’de doğup sonrada buraya taşınan ailelerin çocuklarında olduğu görülmüştür.

‘...Daha çok dil sorunu yaşadık önce Azerice sonra Rusça bir anaokuluna yazdırdık, en son İngilizce bir okula yazdırdık. Aslında hepsi aynı okuldaydı, uyum sağlayamayınca farklı farklı bölmelere götürdük, hepsini denedik ve İngilizcede karar kıldık.’ (V2)

‘....Dil konusunda biraz sorun yaşadık. Eşim Azeri çocuğumda burada doğduğu için, okula gittikten sonra öğrendi Türkçeyi’(V7)

‘....Özel bir okula gönderdik. Daha önceden buradaki MEB’e bağlı okulda sorunlar olduğun duyduğumuzdan ve dil açısından özel okula gönderdik, orada çok güzel bir süreç geçirdiler.’ (V12)

Görüşmeye katılan velilerin nerdeyse %90’ı kayıt dışı yapılan görüşmede ve az bir kısmı da kayıt zamanı Türkiye Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Azerbaycan’daki Bakü Türk Anadolu okullarına ait kreşin çok pahalı olduğunu ve maddi olarak bunu karşılayamadıkları için çocuklarını gönederemediklerini söylediler.

‘....2 çocuğumu ana okula kayıt yaptıramadım.Anaokulu bir tane olduğü için kura çektiler ve benim çocuklarımın isimleri çıkmadı.Azeri kreşine koymak zorunda kaldım.Kitapları okul verdiyi için burada o kitapları vermediler ve kitapları Türkiye’den getirmek zorunda kaldık.Maddi sıkıntılar yaşadık ama oğlumu anaokula kayıt yaptırdım.(V8)

‘...Kızlarımla bağılı sorun yaşamadık. Gittiler geldiler işte. Ama diğer ikizlerimi gönderemedim. Çünkü maddi sorunlar yaşadık. Anaokula kayıt etmek için 1000 manat para istediler yıllık ben de göndermedim.’ (V10)

Her yerde olduğu gibi Azerbaycan'daki Türk aileleri de çocuklarını kreşe veya okula yazdırmadan önce çevrelerinden okulu ve oradaki öğretmenleri araştırmışlar ve ona göre bu kreş veya okula yazdırıp yazdırmayacaklarına karar vermişler. Yapılan araştırma sonucunda bu velilerin çevrelerinden Bakü Türk Anadolu okullarına ait kreşi hakkında aldıkları olumsuz tepkilerden dolayı çocukları özel okullara yazdırmışlar. Aşağıdaki veli görüşleri de bu fikri desteklemektedir:

'...Anaokulu özel bir okula gittiler, o yüzden de çok şükür bir sıkıntı olmadı.' (V1)

'...Hayır. Çünkü özel bir okula gönderdik. Daha önceden burdaki Millî Eğitim Bakanlığına bağlı okulda sorunlar olduğunu duyduğumuzdan ve tabiki dil açısından özel okula gönderdik. Orada çok güzel bir süreç geçirdiler.' (V12)

'...Pek fazla sorun yaşamadık. Özel okul olduğu için çok ilgilendiler burası olsa nasıl olurdu bilmiyorum. Çoğu veli memnun olmadığı için özel okula gönderdim.' (V14)

Okul çağındaki çocuklarda davranış problemleri ile sosyo-ekonomik düzey arasındaki ilişkiyi inceleyen çalışmalarda düşük sosyo-ekonomik düzeye sahip ailelerde davranış problemlerinin bir risk faktörü olduğu, bu risk faktörünün yanı sıra ailelerde işsizlik, yetersiz yaşam koşulları, yüksek stres, düşük eğitim, göç, sağlık problemleri, dolayısıyla zor bir yaşam stili olduğu (Dufrene, Doggett, Henington, Watson; 2007, s.206); düşük sosyo-ekonomik düzeydeki ailelerde daha yüksek oranda problem davranışlara rastlandığı (Doctoroff, Arnold, 2004, s.37); gözlenmektedir.

Yapılan görüşmeler zamanı ortaya çıkan bulgulara Azerbaycan'da yaşayan Türk veliler çocuklarını genel olarak okulöncesi eğitimlerine ve kreşe yukarıda belirtilen sebeplerden dolayı sadece bir veya iki sene gittikleri belirlenmiştir. Aşağıdaki tablo 4.3'de Türk öğrencilerin anaokulu ve okulöncesi eğitim durumu gösterilmiştir.

Tablo 4.3.
Türk Öğrencilerin Anaokulu ve Okulöncesi Eğitim Durumu

<i>Yaş</i>	<i>Anaokulu</i>	<i>Okulöncesi Eğitimi</i>
2	2	2
3	5	8
4	11	9
5	8	8
6	1	6
Toplam	27	33

Okul öncesi eğitim kurumlarına devam etmeyen çocukların ilköğretim kurumlarına başlarken, hem ailede tam olarak Türkçeyi öğrenemediklerinden hem de okul öncesi eğitimde Türkçenin alt yapısını oluşturamadıklarından yaşadığı ülkenin dilini tam olarak bilmedikleri ve kullanamadıkları görülmektedir. Dolayısıyla bu okul başarısına, çocuğun sosyal yaşamına etki etmektedir. Türk öğrencilerin ilköğretime, yaşadıkları ülkedeki çocuklarla aynı seviyede başlamaları, onların ancak okul öncesi eğitim fırsatlarından yararlanmaları ile mümkündür. Bu nedenle yaşadığı ülkenin dil etkinliklerinin yanında Türkçe dil etkinliklerinin de yer aldığı ve Türk kültürünü içeren bir okul öncesi eğitim ortamının oluşturulması için gerekli çabalar gösterilmeli, böyle bir ortamın oluşturulduğu okul öncesi eğitime Türk öğrencilerin devamının sağlanması yönünde gerekli adımlar atılmalı ve okul öncesi eğitimin önemi konusunda aileler bilinçlendirilmelidir.

4.1.4. Çocukların Okul Başarısı

Eğitim süresince ve insan yaşamı boyunca okul önemli bir yer tutmaktadır. Daha ilkokuldayken çocuklar çok iyi çalışmalı ki ilerleyen yıllarda başarılarına devam edebilsinler. Okula yeni başlayan öğrenciler kreşlerin aksine, sistematik eğitim faaliyetlerine katılıyorlar. İlk günden başlayarak, öğrencilerin farklı konulara, gerekli noktalara dikkat etmeleri ve bir alandan diğerine geçiş yaparken odaklanabilmeleri çok önemlidir. Bu nitelikler olmadan eğitim faaliyetlerinin etkinliği hakkında konuşmak mümkün değildir. Bu süreç, eğitim ve öğretim çalışmalarının etkinliğinin bir sonucu olarak başlar. Çocuklar eğitim ve öğretimlerini yurt dışında gördükleri zaman bu Türkiye'deki sonuçtan biraz daha farklı olabiliyor. Şöyle ki bazı veliler bundan memnunken diğerleri bu konudan müzdarip olduklarını söylemişler. Aşağıdaki tablo 4.4'de görüşmeye katılan velilerin çocuklarının eğitim durumu belirtilmiştir.

Tablo 4.4.
Görüşmeye Katılan Velilerin Çocuklarının Eğitim Durumu

5 yaş altı	5 çocuk
İlk okul	8 öğrenci
Orta okul	13 öğrenci
Lise	9 öğrenci
Üniversite	1 öğrenci
Toplam	36

Görüşme yapılan velilerin bir kısmı (%30) Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin velileri büyük oranda genel itibariyle çocuklarının okul başarılarından memnun olduklarını söylerken mevcut sıkıntıların kendilerinden değilde okuldan kaynaklandığının üzerinde ısrarla durdular. Yine bir grup veli ise çocukların okul başarısı söz konusu olduğu zaman yukarıda da belirtilmiş fikri destekleyen cümleler kurarak aslında çocukların içinde bulundukları duruma göre iyi olduklarını, eğer şartlar daha iyi olursa daha başarılı olabileceklerini belirtmişler.

'...Evet, verilen eğitime göre iyi durumda. Tabi burdaki eğitim Türkiye ile aynı değil (orası daha kaliteli eğitim veriyor tabi). Türkiye'de olsak nasıl olurdu bilemem.' (V11)

'...Beklentilerimizi karşılıyorlar. Belki çok yüksek değil okul başarıları ama içinde bulduğumuz şartlara okula göre iyiler, ben çocuklarımdan memnunum. Önemli olan terbiyeleri ahlakları insanlıkları. Onlarda çok iyi maşallah.' (V12)

'...İçinde bulunduğumuz şartlara göre iyiler, üniversite sınavlarına odaklandılar. Okul derslerine çok çalışmıyorlar ben de mecbur etmiyorum.' (V15)

Yine velilerin ifadelerine baktığımız zaman çocukların okul başarısından daha çok üniversite başarılarına odaklandıklarını ve bu konuda onları desteklediklerini açık bir şekilde anlayabiliyoruz. Yine aşağıda gösterilmiş veli ifadeleri bu yöndedir:

'...Lisedeki oğlumda sıkıntı var ama onun da sebebi hazırda üniversiteye hazırlanıyor ondan.' (V1)

'...Orta düzeyde. Şu an için iyi durumdalar. Oğlum üniversiteye hazırlanıyor diye pek okulu önemsemiyor açıkçası kızım da iyi yani çok da sıkıştırmak istemiyorum. Kötüye giderse müdahale ederim şu anda gerek duymuyorum.' (V13)

'...İçinde bulunduğumuz şartlara göre iyiler, üniversite sınavlarına odaklandılar. Okul derslerine çok çalışmıyorlar, ben de mecbur etmiyorum.' (V15)

Söz konusu olan üniversite sınavları aslında Türk öğrencilerin Türkiye'de üniversitelere yabancı kontenjanında katılmalarını sağlayan sınavlardır ki, bu sınavlar da Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencileri için çok kolay denilebilir derecede basit bir sınavdır. Hatta velilerden biri görüşme zamanı *'Türkiye'ye geri dönmeyi düşünüyor musunuz?'* sorusuna Azerbaycan'da kalma sebebi olarak çocuğunun üniversite sınavı olduğunu söyledi ve okul bitince hemen döneceklerini belirtti.

4.1.5. Çocukların Okulda ve Çevredeki Sosyal Faaliyetlere Katılımı

Okul yaşamındaki her aktivite, öğrencilerin gelişiminde önemli bir rol oynamaktadır. Sosyal faaliyetler veya etkinlikler okul yaşamının önemli bir parçasıdır ve öğrencilerin okuldaki öğrenme sürecinin geliştirilmesine yardımcı oluyor. Sosyal faaliyetler, her öğrencinin katılması için önemli olan zorunlu faaliyetlerdir. Sosyal faaliyetler akademik müfredatla tasarlanıyor ve dengeleniyor, böylece her öğrenci derslerinin dışından kendi ilgi alanlarına hitap eden yeni bir şeyler öğreniyor (Andrade, 2006, s.150).

Sosyal faaliyetler, öğrencilerin sosyal çevreleri ve arkadaşları iyi ilişkiler kurmalarına, liderlik becerileri, takım bütünlüğü ve koordinasyon becerileri geliştirmelerine yardımcı oluyor.

Modern dünyada artık veliler çocuklarının her açıdan gelişimlerini önemsedikleri için onların aynı zamanda sosyal gelişimleri için de ellerinden geleni yapmaya gayret ediyorlar. Azerbaycan’da yaşayan Türk veliler de görüşme zamanı çocuklarının sosyal faaliyetlere katılmalarını desteklediklerini, bu konuda ellerinden geleni yaptıklarını genel olarak büyük çoğunluk bu konuda kendilerinin bir şeyler yapmak zorunda kaldıklarını, okulu yeterli bulmadıklarını, imkânların kısıtlı olduğunu belirttiler:

‘...Okulda o kadarda sosyal faaliyetler yapılmıyor, ben destek olmak isterdim ama maddi durumumuz iyi olmadığı için katılmadılar’ (V8)

‘...Destekliyorum. Aslında o kadarda etkinlik olmuyor ama her hangi bir sosyal etkinlik olduğunda okulda katılıyorlar. Geçen ağaç ekme etkinliyi vardı öna da katıldılar. Ama okul dışı sosyal faaliyetlere katılamıyorlar.’ (V10)

‘...Evet destekliyorum ve sosyal faaliyetlere katılmasını çok isterim, fakat imkânlarımız çok kısıtlı. Koro, folklor, spor faaliyetleri yok. Yılda birkaç kez ara sıra bir şeyler yapıyorlar ama onlar da kısıtlı herkes katılamıyor.’ (V11)

‘...Birşeyler yapmaya çalışıyorlar ama yeterli olduğunu düşünmüyorum. Gayret etmekden daha fazlasını yapmaları gerekiyor aslında bunun kendileri de farkında bence ama çok takmıyorla tabiri caizse.’ (V15)

Öğrencilerin basketbol, futbol, yüzme, atletizm, jimnastik, yoga, iç mekân oyunları ve meditasyon vb. gibi spor dalları da sosyal etkinliklerin bir parçası olmalarını sağlıyor. Bu etkinlikler, öğrencilerin fiziksel uygunluklarının yanı sıra zihinsel sağlık için de faydalıdır ve bu sayede akademik stresden kurtuluyorlar (BaileyShea, 2009, s.166).

Tabi ki veliler de çocukların hem zihinsel hem fiziksel bakımdan sporla uğraşlarını çok istiyorlar ama okulun onlara sağladıkları (veya sağlamayadıkları) imkânlardan şikâyetçi olduklarını ve yetersiz bulduklarını söylediler.

‘...Sosyal faaliyetler az da olsa var okulda ve ben katımlarını çok istiyorum, çok destekliyorum veli olarak ama spor faaliyetleri hiç yok, onun eksikliğini çok hiss ediyorum.’ (V12)

‘...Farklı spor dallarında etkinlikler yapılırsa iyi oldurdu. Biz velileri olarak her türlü sosyal faaliyetlerini destekliyoruz Malesef bu okulda ben bir spor faaliyeti göremedim olsa çok isterdim çocuklarım katılsın. Genel olarak da pek sosyal faaliyetleri yok. Dışardan gitmeye çok vakitleri olmuyor.’ (13)

‘...Koro ve folklorla gidiyorlar ama daha fazla çeşitli etkinlikler yapıla bilirdi. Özellikle spor faaliyetleri ve yarışmalar yapılmasını beklerdik ama her halde imkânlar kısıtlı ve ya her ne sebepten bilmiyorum yapılmıyor.’ (V14)

Sosyal faaliyetler öğrencilere sosyal beceriler, entelektüel beceriler, ahlaki değerler, kişilik gelişimi ve karakter çekiciliği kazandırmak içindir. Atletizm, kültürel etkinlikler, kütüphane etkinlikleri, fen laboratuvarı etkinlikleri, sınıf etkinlikleri, yaratıcı sanatlar ve meditasyon vb. bunlara örnek olarak gösterebiliriz. Tüm bunların farkında olan veliler, Türk Anadolu lisesini bu konuda yeterli bulmadıkları için maddi durumu olanlar çocuklarına dışardan sosyelleşmeleri konusunda destek olduklarını söylediler. Bunu aşağıdaki velilerin ifadelerinden açıkça anlayabiliyoruz:

‘...Evet çocuklarımızın sosyal faaliyetlere katılmasını destekliyoruz. Okulda yeterli imkânlar olmadığı için okul dışında farklı kurslara yazdırdık sosyalleşmeleri için. Hafta sonları yüzmeye, satranç kurslarına gidiyorlar.’ (V2)

‘...Tabi ki çocuğumun sosyal faaliyetlere katılmasını destekliyorum. Mesela okulda satranc oyunları geçirildi ona katıldı. Okul dışında resm üze özel ders alıyor.’ (V7)

Aşağıdaki tablo 4.5’de bu öğrencilerin sosyal etkinliklere katılım durumunu göre biliriz.

Tablo 4.5.
Öğrencilerin Sosyal Aktivitelere Katılım Durumu

<i>Aktivite</i>	<i>Okul Kapsamında Yapılan Aktiviteler</i>	<i>Okul Dışında Yapılan Aktiviteler</i>
Satranç	4 öğrenci	7 öğrenci
Yüzme		15 öğrenci
Piano		2 öğrenci
Resim	2 öğrenci	
Tiyatro	2 öğrenci	
Futbol		2 öğrenci
Koro	1 öğrenci	
Folklor	1 öğrenci	

Sosyel etkinlikler öğrencilerin etkili bir şekilde öğrenmelerini sağladığı için öğrenciler okullarda iletişim kurma becerilerini, ifade becerilerini, kamu konuşmalarını, katılım ve aidiyet duygusunu, tartışmalar, okuma gibi farklı etkinlikler yoluyla geliştirmelerine yardımcı oluyor. Örnek olarak sanat ve el sanatları, yaratıcı sanat yarışmaları, okuma gibi sınıf etkinlikleri, grup tartışmaları vb. söyleyebiliriz. Bunların yanı sıra sosyal faaliyetler, öğrencilerin okulda aktif kalmalarını sağlar. Aynı zamanda sosyal faaliyetler, öğrencilerin okuldaki etkinliklere katılım oranlarını artırmaları ve okulda öğrenme deneyimini geliştirmeleri için iyi bir fırsattır (Degraaf, 2013, s.88)

4.1.6. Öğretmenlerin Eğitim-Öğretim Sürecinde Yeterliliği

Çok iyi bir öğretmenin öğrencinin hayatını değiştirebileceğini söylemek herhalde abartı olmaz. Bir eğitimci ve öğrenci arasındaki güçlü ilişkinin yararlarını kanıtlayan sonsuz miktarda büyük öğretmen hikâyesi vardır. Araştırmalar, etkili öğretmenlerin öğrenci başarısına katkıda bulunan en önemli faktör olduğunu göstermektedir. Müfredat, azalan sınıf büyüklüğü, ilçe finansmanı, aile ve toplum katılımı, okul gelişimine ve öğrenci başarısına katkıda bulunsada, en etkili faktör öğretmendir. Bir öğrencinin hayatını değiştirmek her zaman kolay değildir, bu yüzden böyle yapmak için iyi bir öğretmen gerekir. Bazıları, matematik notu A'dan sadece birkaç puan alan, 100 not ortalaması verecek olan utangaç puanları olan öğrenci gibi ekstra bir zorlama gerektiriyor; diğerleri

kişisel yaşamlarında sıkıntılı bir şeyden geçiyor olabilir ve konuşmak için birilerine ihtiyaç duyuyor olabilirler. Öğrencinin başarılı olması için neye ihtiyacı olursa olsun, yaşamı değiştirebilecek bir öğretmen onlar için çok önemlidir (Derakhshan, Shirmohammadli, 2015, s.133).

Bazı öğretmenler tüm kariyerlerini, öğrencilerinin hayatlarını değiştirmenin farklı yollarını öğrenerek geçirecek olsalar da bazen doğru yolu bulamıyorlar. Yapılan araştırmalar gösteriyor ki, öğrencilerin öğretmenlerden doğrudan etkilenen üç husus vardır:

1. *Eğitim*
2. *İlham vermek*
3. *Rehberlik*

Öğretmenler ayrıca önemli yaşam kararlarını alan öğrenciler için güvenilir bir tavsiye kaynağı olabilir. Eğitimciler, öğrencilerinin yükseköğrenime devam etmelerine yardımcı olabilir, kariyer fırsatlarını keşfedebilir ve aksi takdirde kendilerinin yapamayacaklarını düşündükleri olaylarda yarışabilirler. Öğrenciler genellikle öğretmenlerine tecrübe ve bilgi ile mentor olarak bakarlar ve bir eğitimci olarak kariyeriniz boyunca bir noktada kesinlikle tavsiye almanız istenir. Öğretmenler şüphesiz ki öğrencilerin hayatlarını değiştirebilecek kabiliyettir. Yani öğretmenler çocuklara sadece eğitim öğretim konusunda değil her konuda örnek oluyorlar ve çocuklar öğretmenlerinin desteklerine ihtiyaç duyuyorlar. Veliler de öğretmenlerinden çocuklarına destek olmalarını özellikle dersleri ile birebir ilgilenilmesini istiyorlar (Hamir, 2011, s.200).

Yaptığımız görüşmeler sonucunda Türk Anadolu Lisesinde eğitim gören öğrenci velilerinin sadece %25'i çocuklarının öğretmenlerini yeterli bulmuşlar geride kalan %75'lik kısım ise farklı sebeplerden memnun olmadıklarını söylediler. Bazı veliler öğretmenlerin bir kısmının çocuklarla çok iyi ilgilendikleri halde bir kısmının da işlerini severek yapmadıklarını ve bu sebepten de çocuklarla yeterince ilgilenilmediğini düşünmekte. Örneğin velilerden bunu örnek göstererek söylemiş ki:

‘...Bazı öğretmenleri evet iyiler ama bazıları değil. Çok memnun olduğum öğretmenlerde var çok sıkıntı yaşadıklarımızda. Bu daha çok kişisel birşey.

Öğretmenlik kendi aldıkları eğitimle alakalı. Hepsinden memnun olmanın imkânı yok. Türkiye’de olsaydık yine aynı şey olurdu. Öğretmenlik yapacak kişi bu mesleği seviyorsa yapsın. Zorunluluktan kimse öğretmenlik yapmasın. Çok belli oluyor zorunluluktan yapanlar. Çocuk öğretmeni sevmiyorsa dersi de sevmiyordur. Öğretmenlik dünyanın en zor işi, ben evde iki tane ile zor uğraşıyorum. Öğretmen kırk elli kişiyle uğraşıyor ve her birinin ailesinde problem olacak kişisel sorunları olacak, bunlarla uğraşmak zorunda. O yüzden lütfen bu işi gerçekten seven biri yapsın. Bu birazda bizim eğitim sistemimizden kaynaklanıyor yani meslek lisesi seçiminde çocukları böyle yönlendirsek problem olmayacak.’ (V1)

‘...Evet bazıları yardımcı oluyor bu konuda ama bazıları da duyarsız. Yani bazıları çok ilgili çocuklara karşı, bazıları da o kadar da ilgilenmiyor.’ (V4)

‘...Evet, bazı idialist öğretmenler var. Onlar elinden gelen yardımı yapmaya çalışılıyorlar. Ama diğerleri aylık maaşlarını ala bilemek için çalışıyorlar.’ (V5)

Öğretmenlerinden ilham alan öğrenciler inanılmaz şeyler başarabilir ve bu motivasyon neredeyse her zaman yanında kalır. İlham, aynı zamanda, bir öğrenciye akademik yıl boyunca yardımcı olmaktan ve kısa vadeli amaçlarından yardım etmekten gelecek kariyerlerine rehberlik etmek için birçok şekil alabilir. Mezuniyetten yıllar sonra, birçok çalışan profesyonel, hâlihazırda yaptıklarına duydukları sevgiyi besleyen ve bu eğitime başarılarını bağdaştıran bir öğretmen olarak devam edecektir (Heyward, 2002, s.199). Bu bağlamda velilerin bir kısmı öğretmenlerinden memnun olduklarını, mevcut sorunun öğretmenlerden değil de öğrenci fazlalığından kaynaklandığını belirtmişler;

‘...Öğretmenlerin elinden geleni yaptıklarına inanıyorum, ama okuldaki çocukların çokluğu hem Azeri hem Türk tatilleri, sürenin az olması. Bu tip sorunlar çocuklar çok iyi olmasını engelliyor.’ (V8)

Harika bir öğretmen öğrenmeyi eğlenceli kılar çünkü teşvik edici, ilgi çekici dersler bir öğrencinin akademik başarısı için çok önemlidir. Yanlış davranış, hazırlık veya dersten ayrılmaya daha yatkın olan bazı öğrenciler daha ilgi çekici bir öğretmene bağımlıdır. Sınıfı öğrenme için heyecan verici bir ortam haline getirmek, öğrencilerin ilgisini çekecek ve öğrenciler hem zorlandıklarında hem de ilgilendiklerinde en iyisini öğreneceklerdir. Kolay olmayabilir, ancak uzun vadede öğrencilere ölçülemez bir şekilde fayda sağlayacaktır (Yankey, 2014, s.185).

Bakü Türk Anadolu Okullarındaki görüşme yapılan velilerinin düşüncelerine göre öğretmenler böyle motive etmek, desteklemek, yardımcı olmaktan tamamen uzaklar, çocukların kolayca üniversite kazanacaklarına eminler ve sadece ders anlatıp geçmiş hatta bazen dersi geçiştiriyorlarmış. Aşağıdaki veli görüşleri de bu söylenen fikirleri destekliyor:

'...Yeterli bulmuyorum, sadece ders anlatıp geçiyorlar. Çocukları motive etmelerini destek olmalarını ekstra bir şeyler öğretmelerini beklerdik ama yok maalesef.' (V11)

'...Çocukların başarılarına herhangi bir etkileri yok, çalıştıkları kadar başarılılar. Yani öğretmenleri ek bir çaba sarf etmiyorlar hata yeteri kadar bile ilgilenemediklerini düşünmüyorum. Onları da analıya biliyorum sonuçta çocukla tek tek ilgilenmek zor iş.' (V12)

Hayır, çünkü öğretmenleri çok rahat ve ders dışında ek bir şey yapmıyorlar. '...Çocukların her türlü üniversiteyi kazanacaklarını düşündüklerinden her halde pek takmıyorlar ciddi bir eğitim verilmiyor kadı ki ek destek motivasyon.' (V13)

'...Ders anlattıkları zaman detaya girmiyorlar, tekrar aynı konuyu anlatmıyorlar. Hatta çocuklar korktukları için anlamadıklarını sormaya korkuyorlar. Bazı öğretmenler hatta not kesmeyi, düşük not vermeyi marifet sanıyorlar. Çocukların anlamadıkları soruları geçiştiriyorlar.'

Yeterli değil tabiki, yeteri kadar ilgilenmiyorlar, öğretmenleri ilgisizler. Maaş alıp gün geçiriyorlar. Belki biraz ağır konuşmuş oluyorum ama öyle. Aman nasılsa üniversiteyi kolay kazanacaklar diye bıraktılar. Keşke en azından aldıkları maaşların hakkını verselerdi.' (V14)

Kayıt dışı yapılan görüşmelerde veliler Azerbaycana gelen neredeyse bütün öğretmenlerin yüksek lisans yapmaları da dersleri ihmal etmelerinin bir diğer sebebi olabilir.

4.1.7. Anadil, kültür ve Türk tarihi dersleri

Millî Eğitim Bakanlığı (MEB), resmî gazetede 14.09.2011 tarih ve 28504 sayılı olarak yayımlanan 652 sayılı Kanun Hükmünde Kararname çerçevesinde merkez, taşra ve yurtdışı teşkilatı olarak yapılandırılmıştır. MEB Yurtdışı teşkilatının oluşturulmasıyla yabancı ülkelerde Türk vatandaşlarının ve soydaşlarının eğitim-öğretim hizmetlerinin sağlanması, geliştirilmesi ve izlenmesi ile Türk kültürünün tanıtılması, kültürel bağların

güçlendirilmesi, Türk dilinin öğretilmesi ve dini konularda rehberlik edilmesi amaçlanmaktadır (MEB, 2003). Bu doğrultuda Yurtdışı Teşkilatı 34 ülkede olmak üzere eğitim müşavirliği ve eğitim ataşeliği olarak örgütlenmiştir (MEB, 2015'a). Yurtdışına görevlendirilen öğretmenler bu birimlere bağlı olarak Türkiye'deki mevzuata göre ve ilgili ülkeler arası ikili anlaşmalar çerçevesinde görevlerini yerine getirmektedirler.

Türkiye ilgili ülke makamlarıyla iş birliği çerçevesinde Türk vatandaşların bulunduğu ülkelerdeki okullarda eğitim vermek üzere donanımlı Türkçe anadil, Türk kültürü ve tarihi öğretmenleri göndermektedir. Bu sebepten olmalı ki Bakü Türk Anadolu Okullarında eğitim alan öğrencilerin velileri en çok okulun bu yönünden memnuniyetlerini şöyle bildirdiler:

'...Bu konuda çok iyidirler. Hem türk hem azeri kültürünü, türk tarihi derslerini, vatana sevgini çok iyi aktarıyorlar.' (V8)

'...Bu konuda çok iyi söyleyebilirim. Türk dili derslerini iyi geçiyorlar, Türk tarihi geçiyorlar, burada Türk Cumhuriyeti tarihi dersini 1. sınıftan geçdiler.: Hep bu konulara dokundular.' (V9)

'...O konuda hiçbir sıkıntı yok, hepsi anlatılıyor. Hatta en memnun kaldığımız konulardan biri diye bilirim' (V11)

'...Hepsi öğretiliyor çok sıkıntı yok. Herhalde bu konuda tembihlenmiş olmaları ki buna özellikle çok dikkat ediliyor.' (V15)

Görüşmeye katılan velilerin büyük çoğunluğu çocuklarına verilen anadil, kültür ve tarih eğitiminden memnun olsalar da bu eğitimin bir kısmının daha iyi olabileceğini, tam yeterli olmadığını, müfredat dışında ekstra birşeyler yapılmadığını söylediler:

'...Bu dersler var ancak ekstra bişeyler yapılmıyo, sadece dersleri anlatıp geçiyorlar. Türk kültürünü, tarihini yaşatacak etkinlikler yapmalarını bekledik.' (V4)

'...İlkokul 3'te olduğu için tarih geçmiyorlar ama genel olarak bahs ediyorlar. Türk dili, kültür derslerindeki geçiyorlar. Ama daha detaylı geçilmesini isterdik.' (V7)

'...Eski okullrındaki gibi olmasada o konuda bir sıkıntı yaşanmadı. Okul her halde en çok buna dikkat ediyor olmalı.' (V13)

Aktif katılım açısından eğitimde fırsat eşitliğinin sağlanması, Türk öğrencilerine anadil, kültür ve tarih eğitimi verilmesi büyük önem taşımaktadır.

Bu çerçevede, Türk toplumunun Türkçe anadil, tarih ve kültür dersleri alabilmelerine imkân tanınması konusu da yakından takip edilmektedir. Türk Vatandaşların kimliklerini kaybetmeden küreselleşen dünyada Türkçeyi, tarihi, kendi kültürlerini, yaşadıkları ülkenin dilini, tarihini, kültürünü bilen donanımlı bireyler olmaları bu ülkelerle ikili ilişkileri daha da geliştirmektedir (Yazıcı, 1999, s.9).

Yurt dışındaki Türk öğrencilerin Türkçe ve Türk kültürüne yönelik okudukları derslerin öğretim programlarıyla örtüşecek şekilde hazırlanan kitapların Kurul karar tarih ve sayıları aşağıdaki tablo 4.6'da yer almaktadır:

Tablo 4.6.
Yurt Dışındaki Türk Öğrencilerine Yönelik Derslerin Kitapları

Kitaplar	Karar Tarihi ve Sayısı
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi I-II (Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin)-Komisyon	25.02.1983-32
Din Kültürü ve Ahlak Bilgisi 3 (Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin)-Komisyon	07.03.1983-44
Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin Okuma-Yazma 2-Hamza Mızrak	06.03.1983-46
Yurt Dışındaki Türk Çocukları İçin 3. Sınıf Türkçe- Hamza mızrak	31.03.1983-54
Türkçe ve Türk Kültürü Ders Öğretim Materyali (1- 3, 4-5, 6-7, 8-10. sınıflar)	02.09.2010-121
Türkçe ve Türk Kültürü Çalışma Kitabı (1-3, 4-5, 6- 7, 8-10. sınıflar)	02.09.2010-121
Türkçe ve Türk Kültürü Öğretmen Kılavuz Kitabı (1- 10. sınıflar)	02.09.2010-121

Türkçe, Türk kültürü, din kültürü ve ahlak bilgisi, sosyal bilgiler içeriklerine yönelik ilki 1969 yılında olmak üzere farklı zaman dilimlerinde yurt dışındaki Türk öğrencilerine yönelik programlar hazırlanmış olmakla birlikte, programlarla örtüşecek nitelikte kitapların yazımı konusunda oldukça geç kalındığı görülmektedir (Dinçer, 1994, s.89).

Türkçe ve Türk kültürü dersinde, 2010 yılına kadar Türkiye’de okutulan kitaplar kullanılmıştır. Ancak Türkiye’deki okullarda din kültürü ve ahlak bilgisi dersinin 4. sınıftan itibaren yer alması ve dolayısıyla bu dersin kitaplarının da 4. sınıf ve sonraki sınıflara yönelik hazırlanmış olması nedeniyle 1983 yılında sadece ilk üç sınıf için yurt dışındaki Türk öğrencilerine yönelik olarak din kültürü ve ahlak bilgisi kitaplarının

hazırlandığı görülmektedir. 2010 yılında da Türkçe ve Türk kültürü derslerinde okutulmak üzere Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türkçe ve Türk kültürü ders öğretim materyali, çalışma kitabı ve öğretmen kılavuz kitabı hazırlanmıştır. Ancak 1983 ile 2010 yılları arasında yurt dışındaki Türk öğrencilerine yönelik hazırlanmış herhangi bir kitabın olmadığı görülmektedir. 2010 yılındaki kitapların vatandaşlarımızın yaşadıkları ülke koşulları, çokkültürlülük, çok dillilik vb. özellikler dikkate alınarak hazırlanmasına özen gösterilmiştir.

4.1.8. Azerbaycan ve Türkiye’deki Eğitim Arasındaki Benzer ve Farklı Taraflar

Yurt dışındaki Türklerin sorunları ile ilgili olarak 2000 yılında verilen bir soru önergesine, dönemin bakanının imzasıyla Dışişleri Bakanlığı tarafından verilen yazılı cevapta, bu kitlenin karşı karşıya bulunduğu en önemli sorunlardan birinin eğitim hizmetlerinden yeteri kadar yararlanamamaları olduğu ifade edilmekte ve bu sorunun temeli olarak yıllardır bir türlü çözülemeyen öğretmen yetersizliği, yerel yönetimlerin uygulamaları, hukuki engeller, öğretim materyali ve ders saatinin yetersizliği, veli profili vb. nedenler sıralanmaktadır (<http://www2.tbmm.gov.tr>).

Türk öğrencilerin yaşadıkları ülkelerin eğitim sistemi içindeki başarısını, yaşadıkları ülkenin dilini yeteri kadar bilmemesi, ailenin çocuğun eğitimi konusunda bilinçli hareket etmemesi, geleceğe dönük umutsuzluklar, öğrenilmiş çaresizlik vb. etkenler de olumsuz yönde etkilemektedir. Ailenin sadece Türklerle ve yaşadığı ülkedeki akrabalarıyla iletişim kurma davranışını, kendi iletişimde model alan öğrencilerimiz, ailenin yaşadığı sosyalleşme sorununun benzerini kendi çevresinde farklı boyutlarıyla yaşamaktadır. Bu sosyalleşme sorunu da çocuğun okul ve eğitim sorunlarının tetikleyicisi olarak kendini göstermektedir (Özyılmaz, 2013, S.22).

Yurt dışındaki Türk öğrencilerin, yaşadıkları ülkelerde Türkiye ile kıyaslandığında daha çok, düşük seviyede eğitim aldıkları bilinmektedir.

Azerbaycan’da bulunan T.C. Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Bakü Türk Anadolu Okullarında eğitim sürecinin benzer taraflarından bahsedecek olursak burada eğitim ve öğretim aynı Türkiyede’ki devlet okullarındaki gibidir yani birebir Türk eğitim sistemini uygulamaktadır.

Bakü Türk Anadolu okullarında eğitim öğretim süreci aynı Türkiye’de olduğu gibi ama Azerbaycan’da eğitim gören öğrencilerin velileri tarafından kıyaslandığı zaman buradaki eğitimin daha aşağı seviyede olduğunu, öğretmenlerin eğitime yeteri kadar ilgi göstermediklerini, kaliteli bir eğitimden ziyade ‘eğitim vermek için eğitim verdiğini’ düşünüyorlar.

‘...Bence Türkiye’de okusa daha iyi olabilirdi düşünüyorum. Çünkü orda çocuklar daha çok ders çalışıyor, öğretmenleri evde çalışmaları için ek materyeller veriyor.’ (V7)

‘...Eğitimlerinde burada başladılar o yüzden ben pek kıyaslayamam eğer kendi dönemimdeki Türkiye eğitimi ile kıyaslamamı kastediyorsanız o zamandan bu zamana Türkiye’de çok şey değişti. Genel olarak ordaki eğitimin daha iyi olduğunu düşünüyorum.’ (V12)

‘...Müfredat resmîyette olduğu gibi aynı ama Türkiye’deki gibi kaliteli ve iym eğitim yok malesef.’ (V13)

‘...Türkiye’de daha iyiydi, öğretmenler daha ilgiliydi, öğretmenler hiç yapıcı değiller ve sürekli şikayet edip eksiklerden bahsediyorlar. Çocukları motive etmek yerine motivasyonlarını bozuyorlar. Sürekli şikayet edecek bir şey yok ki bu çocukların. Üstelik öğreten olarak onların görevi yardımcı olmak ama galiba görevlerini eksik belirtmekten ibaret olduğunu düşünüyorlar.’ (V15)

Dil eğitimine önem veren veliler burada ek olarak çocuklara Azerbaycan ve Rus dilleri eğitimi verilmesinden çok memnun olduklarını ve bunun Türkiye’deki eğitimle kıyaslandığında ciddi bir avantaj olduğunu belirtmişler.

‘...İlkokul çağında bir değişiklik yok ama ortaokula başladıktan sonra Rusça, Azerice dil dersleri oluyor burda bir sıkıntı yaşıyorlar ama Azeri değil Türk oldukları için öğretmenleri yardım ediyorlar.’ (V5)

‘...farklı taraflarının Avantajları o ki, Azeri kültürü, dil bilgileri (Rusça, Azerice İngilizce) imkânı yarıyor, benzer tarafı ise bu okuldaki öğretmenler Türkiye’den birçok sınavdan geçtikten sonra burada ders veriyor olması, Türkiye’deki eğitimle bağlantı kurulmasına yardımcı oluyor.’ (V6)

Güvenç (1997), Goethe’nin “Yabancı bir dille tanıştığınız, o dili öğrendiğiniz zaman kendi dilinizde daha bilinçli hale gelirsiniz.” sözünden hareketle “Bir başka toplumla karşılaştığımız zaman da kendi kimliğimiz önem kazanıyor.” demektedir. Bu nedenledir

ki farklı bir kültür içinde bulunma ve maruz kalınan ayrımcılık, dışlanma vb. uygulamaların, vatandaşlarımızın millî kimliklerine daha çok sarılmalarına neden olduğu görülmektedir.

4.2. Ders Materyalleri Ve Öğretim Süreci

Görüşme yapılan velilerden öğrencilerin ders materyalleri ve öğretim süreci ile ilgili elde ettiğimiz bulgular bu başlık altında anlatılmıştır. Bu bilgiler ‘Öğretim materyallerine ve teknolojilerine erişim’, ‘Yabancı dil eğitimi’ ve ‘Milli Eğitim Bakanlığında talep ve istekler’, bulgularını içeren altbaşlıkları halinde anlatılmaktadır.

4.2.1. Öğretim Materyallerine ve Teknolojilerine Erişim

"Öğretim materyalleri", öğretmenlerin talimat vermek için kullandıkları kaynakları tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir. Öğretim materyalleri, öğrencinin öğrenmesini destekleyebilir ve öğrencinin başarısını artırabiliyor. İdeal olarak, öğretim materyalleri, kullanıldıkları içeriğe, sınıflarında kullanıldıkları öğrencilere ve öğretmene uyarlanacaktır. Öğretim materyalleri birçok şekil ve boyutta gelir, ancak hepsinde ortak olarak öğrenci öğrenmesini destekleme becerisi vardır. Öğretimdeki öğrenme materyalleri, öğrencinin başarısının başarısı için çok önemlidir. Yani, öğretimde ders planlamanın öğretim bileşenleri, öğretim malzemelerinin seçimine bağlıdır (McKeown, 2009, s.89).

Yapılan görüşme zamanı veliler eğitim materyallerinin geç geldiğini, ellerine ders dönemi başladıktan sonra ulaştığını ve bunun da çocukları ve dolayısıyla eğitimlerini olumsuz etkilediğini bildirdiler.

‘...Öğretim materyalleri geç geliyor. Genelde hep gümrükte sıkıntı yaşandığı için böyle olduğunu söylüyorlar ama bunun halletmenin illaki bir yolu vardır bence.’
(V11)

‘...Öğretim materyalleri geç geliyor. Bu da direk çocukların eğitimine yansıyor ama anladığımız kadarıyla bu konuda yapılabilecek pek bir şey yok.’(V12)

‘...Öğretim materyalleri geç geliyor. Hep gümrükte sorun var diyorlar ama isterlerse çözebilirler galiba pek önemsemiyorlar.’(V13)

Öğretim materyalleri geç geliyor. Bu sorunun çözülmedikçe çocuklar her yıl bir sömestr kaybedecekler maalesef. Bu işe MEB bir el atması gerekiyor.'(V14)

'..Geç geliyor ama zaten bizim için pek önemli değil biz daha çok üniversiteye odaklandık ve onun için gereken materyalleri kendimiz kendi imkânlarımızla edindik.'(V15)

Görüşme yapılan veliler bu problemin yanı sıra ders zamanı öğretmenlerin ders kitapları dışında kullandıkları ekstra materyaller, kitaplar okul tarafından temin edilmediğini, kendileri almak veya Türkiye'den getirtmek zorunda kaldıklarını, bazı ise veliler maddi olarak ekstra materyalleri almadıklarını yani maddi olarak bunu karşılayamadıklarını söylediler;

'Ders kitaplarını okul veriyor ama ekstra materyalleri kendimiz alıyoruz, bu konuda biraz hem maddi sıkıntı çekiyoruz hem de bulmakta, ulaşılmada zorluklar yaşıyoruz...' (V6)

'Ders kitaplarını okul veriyor ama ekstra materyalleri kendimiz alıyoruz.'(V9)

'Ders kitaplarını okul geç de olsa temin ediyor. Ama hikâyeler ekstra kitapları ben Türkiye'den getiriyorum. Burada kısıtlı biraz.'(V10)

Eğitim teknolojisi, öğrencilerin performansını artırmak amacıyla, öğretimdeki ilgili teknolojik süreçlerin ve kaynakların verimli şekilde uygulanmasıdır. Öğrencilerin ihtiyaçlarını belirlemek, talimatlarda teknolojiyi uygulamak ve performanslarını izlemek için disiplinli bir yaklaşım içeriyor (Lewin, 2009, s.205). Fakat görüşmeye katılan veliler mevcut okulun teknoloji konusunda çok da gelişmiş ve öğretici teknolojiye sahip olmadığını sadece geçmiş yıllarla kıyaslandığında daha iyi olduğunu, okulda çocuklara faydalı olabilecek teknoloji adına sadece akıllı tahtalar ve bir tane bilgisayar odası olduğunu özetle teknolojisi konusunda okulun yeterli olmadığını belirttiler.

'...Bilgisayar odaları var orada ders geçiyorlar. Fakat teknolojik yönümlü eğitimin yeterli olmadığı düşüncesindeyim.'(V6)

'...Teknoloji hakkında herhangi gelişmeyi öğretmiyorlar sadece derslerle, sınıftaki akıllı tahtalarla sınırlı. Daha çok şey öğretilmesini çocukları gelişmiş teknolojilerden bahsetmelerini, bu konudaki yeniliklerden çocukları haberdar etmelerini beklerdik.'(V10)

Söz konusu teknolojiden ve çocuklara öğretilmesinden bunun etkisinden bahsederken veliler sadece teknolojinin yetersizliğinden değil aynı zamanda öğretmenlerin bu konuda çocuklara dünyada her gün değişen yenilenen teknolojilerden bahsetmedikleri, müfredata takılı kaldıklarını söyleyip, yetersiz olduklarından şikâyet etdiler.

‘...Teknoloji sadece derslerle kısıtlı. Ekstra bir şeyler yok, yeni gelişmelerden yeni teknolojilerden çocuklara bahsedilmiyor müfredat üzerinden zorunlu eski bilgiler anlatılıyor.’ (V12)

‘Evde ne öğreniyorlarsa o kadarını biliyorlar, okul bu konuda pek bir şey öğretmiyor. Sadece müfredat üzerinden giderek birşeyler yapmaya çalışıyorlar.’ (V14)

Eğitim sürecisinde eğitim materyalleri ve teknolojisinin kullanılması, eğitim kalitesini artırmak için sistematik ve organize bir işlemdir. Modern eğitim öğretim tekniklerinin uygulanmasında öğrenme ve öğretme ile yardım eğitim sürecinin yürütülmesi ve değerlendirilmesinin kavramsallaştırılmasının sistematik bir yoludur.

4.2.2. Yabancı Dil Eğitimi

Dil, çevremizdeki dünyaya duyduğumuz duyguları, arzuları ve sorguları ifade etmede yardımcı olur. Kelimeler, jestler ve ton, geniş bir duygu yelpazesini yansıtmak için birlik içinde kullanılır. İnsanların yazılı ve sözlü dil aracılığıyla iletişim kurmak için kullanabilecekleri eşsiz ve çeşitli yöntemler, birbirleriyle kalıcı bağlar oluşturma konusundaki doğuştan gelen yeteneğimizi kullanmamıza olanak sağlayan şeyin büyük bir parçasıdır (Çiçek, 2010, s.25).

Dil konusunun çocuklar için ne kadar önemli olduğunun farkında olan velilerin nerdeyse %60’ı okuldaki dil eğitiminden memnun kalmadıkları için özel ders almışlar. Aşağıdaki tablo 4.7’de bunu görebiliriz.

Tablo 4.7.
TürkÖğrencilerin Yabancı Dil Eğitimi

<i>Yabancı Dil</i>	<i>Okulda</i>	<i>Özel Ders</i>
Rusca	13	17
İngilizce	30	6
Azerbaycanca	13	0

Görüşmeye katılan velilerin okuldaki dil eğitimin yetersizliğinden bahsederken bu durumun aslında Bakü'deki Türk anadolu okulları ile değilde genel olarak Türk eğitim sisteminin veya genel olarak Türklerin bir sorunu olduğunu öne sürdüler:

'...Şimdi siz de az çok Türkiye'de bulundunuz biliyorsunuz bizde yabancı dil eğitimi iyi durumda değil. Ama burada o çok iyi, o yüzden dışardan ek ders alıyoruz ve çocukların yabancı dilleri çok iyi.' (V1)

'...Yeterli bulmuyorum. Zaten benim oğlum şu an ana dili dışında 2 yabancı dil konuşuyor. Biz erken yaşlardan (3 yaş) yabancı dil eğitimine başladığımız için şu an yabancı dil eğitiminde sıkıntı yaşamıyoruz.' (V2)

'..Bütün Türk okullarında olduğu gibi yetersiz. Sadece ülkenin avantajından yararlanarak ek ders alarak Rusça öğreniyorlar.' (V10)

'...Türkiye'de olduğu gibi yetersiz, bu okuldaki dil eğitimi ama biz kendimiz birçok veli gibi özel ders alıyoruz çünkü çocuklarımızın buna çok ihtiyacı var ve okul çocukların dil öğrenme ihtiyaçlarını karşılayamıyor.' (V11)

'...Yetersiz, sebebini bilmiyorum ama Türkiye'de de böyle. Çok şükür burada çocukların ek ders alma imkânı varda yabancı dil öğren- biliyorlar yoksa okula kalsa durumları kötü olurdu.' (V12)

'...Dil eğitimlerini yeterli bulmadığımız için dışarda dil eğitimi alıyoruz. Şu anda İngilizce ve Rusçaları ana dili seviyesinde.' (V15)

Görüşmeye katılan veliler Azerbaycan'da Rusça ve İngilizce eğitimin Türkiye ile kıyaslandığında çok daha iyi olduğunu, bu yüzden bulundukları ülkenin dil konusunda sağladığı imkânlardan da yararlanmayı ihmal etmediklerini, bunu çok iyi değerlendiklerini şu şekilde vurguladılar.

'...Bu konuda çok da iyi değiller, İngilizceyi iyi öğretmiyorlar. Bunun için özel ders alıyor oğlum. Fakat Rus dilini öğrenebiliyor olması ekstra faydalıdır diye düşünüyorum.' (V6)

'...Yabancı dili okulda değil ama dışardan kendimiz özel ders alıyoruz. Her türk okulunda olduğu gibi burada da ilginç bir şekilde yetersiz. O yüzden biz dışardan ders alıyoruz ve çocukların durumu iyi o yüzden.' (V13)

'...Yeterli bulmadığımız için dışardan dil eğitimi alıyoruz. Şu anda İngilizce ve Rusçaları ana dili seviyesinde.' (V15)

Dil, çocukların gelecekteki profesyonellerinde başarı için hazırlık yapmak için çok önemli bir özelliktir, ülke genelinde ve hemen hemen her Batı ülkesinde bulunan liselerin en az iki yıl yabancı dil gerektirmesidir. Birden fazla dilde iletişim kurma becerisi giderek daha fazla entegre olan küresel iş dünyasında giderek daha önemli hale geliyor. Doğrudan yeni müşteriler ve şirketler ile ana dillerinde iletişim kurmak, kalıcı ve istikrarlı bir uluslararası iş ilişkisi kurmanın ilk adımlarından biridir. Bunu yapabilmek, çok dilli herhangi bir insanı meslektaşlarının millerinden ileride, işler ve yüksek prestijli pozisyonlar için yarışmaya sokar (Zhai, 2000, s.111).

4.2.3. Millî Eğitim Bakanlığından Talep ve İstekler

Yurt dışında azımsanmayacak bir nüfusa sahip olan Türk vatandaşlarının, yaşadıkları ülkelerde eğitim konusuyla ilgili ihtiyaçları ve karşılaştıkları sorunlar, çözüm bekleyen en önemli konulardan biridir. Yurt dışındaki Türklerin ve onların çocuklarının eğitim sorunlarına yönelik çalışmalar Millî Eğitim Bakanlığı tarafından yürütülmektedir. Millî Eğitim Temel Kanunu'nun 59. maddesinde, "Türk vatandaşlarının yurt dışında eğitim, öğrenim ve ihtisas görmeleri ile ilgili Devlet hizmetlerinin düzenlenmesinden Millî Eğitim Bakanlığı sorumludur." hükmü bu konuda Bakanlığın görevini belirtmektedir. Ayrıca "17. Millî Eğitim Şurası"nda alınan kararların 43. maddesinde de konu bağlamında "Türkiye dışında yaşayan çocukların, bulundukları ülke okullarında Türk dili, kültür ve inançlarına yönelik eğitimleri etkin bir şekilde sürdürülmelidir." ifadesi yer almaktadır. Bu da yurtdışında herhangi bir ülkede eğitim alan Türk öğrencilerin eğitimleri ile ilgili talep ve isteklerinin karşılanması gerektiğinin göstergesidir (Adsoy, 2014, s.19). Fakat yapılan görüşmeler zamanı velilerin büyük çoğunluğu bu konudaki hayal kırıklığına uğradıklarını, hiçbir zaman Milli Eğitim bakanlığından herhangi bir talep ve isteklerine cevap verilmediğini söylediler.

'....Biz talepte bulunmuştuk burada, Bakü'deki müşavirlikten öğretmenlerle ilgili ama pek yardımcı olmadılar, bir sonuç çıkmadı.' (V2)

Bir grup veli ise daha önce Millî Eğitim Bakanlığına başvuruda bulunmuş ve bu konuda hiçbir şekilde yardım alamayan velilerin başarısız müracaatlarını göz önünde bulundurarak, kendilerinin de talep ve isteklerinin sonuçsuz kalacağını, taleplerine bakılmıyacağını düşünerek Millî Eğitim Bakanlığından hiçbir talepte bulunmamışlar.

'Herhangi bir talepte bulunmadım ve bulunmayı düşünmüyorum çünkü talebin karşılanacağını düşünmüyorum.' (V11)

'Açılcası karşılanacağını düşünmediğim için bir talepte bulunmuyorum. Daha önce yapılmış ama müşavirlik pek yardımcı olmamış' (V12)

'...Hiç talepte bulunmam. Neden diye sorarsanız burada daha önce yapılan talepler karşılanmadı bakılmadı bile şikâyetlerimize.' (V14)

Görüşmelere katılan veliler öğretmeninin kendini geliştirmeye açık olması, alanını iyi bilmesi, mesleğini sevmesi, sabırlı, güler yüzlü, saygılı olması ve sınıf yönetimi becerisine sahip olması gerektiğini düşünmektedirler. Fakat mevcut okuldaki öğretmenlerin bu vasıflardan uzak olmasından, derslerin geçirtilmesinden, yeteri kadar çocuklarla ilgilenilmemesinden şikâyetçi olan veliler, Millî Eğitim Bakanlığının bu konuda seçici olmasını talep ediyorlar:

'... Buraya çok iyi öğretmenler geliyor ama bence buraya gelen öğretmenler orayla kıyasladığımızda burada çocukları ihmal ediyorlar. Özellikle lisede çocuklarla ilgilenmiyorlar, bırakıyorlar. Çünkü YÖS kolay bir sınav ve çocukların her şekilde onu kazanacaklarını bildikleri için çok ilgilenmiyorlar çocuklarla. İşte o öğretmenler burada yüksek lisans yapıyorlar, özel öğrenci alıyorlar işte değişik sebepler oluyor.' (V1)

'...Öğretmenleri o kadar da iyi değilse daha birikimli olsa, kendilerini çocuklarımızın yerine koyabilse, öğrenci psikolojisini daha iyi anlarsa, dersleri daha iyi aktarsa memnun kalardım ama memnun değilim.' (V9)

'...Okula işini severek göre bilcek öğretmenler göndersinler, iyi maaş için geliyorlar belli ki ama arada çocuklar ziyan oluyorlar.' V13

Bakü Türk Anadolu okullarında sadece Türk vatandaşların çocukları değil aynı zamanda Azerbaycanlı çocuklar da alınıyorlar, bu durum da sınıfların kalabalık olmasına sebep oluyor. Sınıflar kalabalık olunca doğal olarak dersin kalitesi düşüyor, öğretmenler birebir çocuklarla ilgilenemiyorlar ve bu durum velileri fazlasıyla kaygılandırıyor. Konuyla ilgili rahatsızlıklarını veliler şöyle anlattılar;

'...Öğretmenlerin çocuklarla daha çok ilgilenmesini isterdim. Ve rahatsız olduğumuz bir sıkıntı daha sınıfta çok çocuk var, sınıftaki çocukların azaltılmasını isterdim.' (V4)

‘Dediğim gibi çocukların kalabalık olması, Azeri çocukların Anadolu Lisesine kayıtlarının yapılması bizi çok rahatsız ediyor. Benim oğlumun sınıfında 9 Azeri çocuk var. Bu yıl karar çıktı ki artık Azeri çocukları okula almayacaklar. Ama hala benim oğlumun sınıfı kalabalık’ (V6)

‘Eğitim –öğretim kalitesinin artırılması, modern eğitime uyarlanması. İlave sıkıntı okuldaki çocukların kalabalık olması.’ (V7)

Yurt dışındaki Türk vatandaşları için yapılan çalışmalar kadar, bu çalışmalar konusunda onların bilgilendirilmesi de bir o kadar önem taşımaktadır. Ailelerin maalesef ne yaşadıkları ülkenin eğitim sistemi ne de Türkiye’nin yurt dışındaki Türk öğrencilere yönelik yaptığı çalışmalar konusunda yeterli bilgiye sahip olmamaları, yapılan çalışmaların amacına ulaşmasını engellemektedir. Millî Eğitim Bakanlığı tarafından Türk öğrencilere yönelik hazırlanan öğretim programı, kitap, yönetmelik, genelge ve benzerlerinden bazı öğretmenlerin, ailelerin, ilgili sivil toplum kuruluşlarının bilgisinin olmadığı görülmektedir. Bu nedenle yapılan çalışmalar hakkında, konuyla ilgili paydaşların bilgilendirilmesinin önemli olduğu düşünülmektedir (Demirbaş, 2014, s.149).

4.3. Eğitimsel ve Kültürel Değişimin Etkileri

Eğitimsel ve kültürel değişimin etkileri adı altında aşağıdaki konuları kapsayan alt başlıklar incelenecektir: ‘Azerbaycan’da eğitim görmenin avantaj ve dezavantajları ‘Okulda Milli manevi değerlerin kazandırılması süreci’, ‘Velilerin sorumlulukları’, ‘Ek bilgiler’.

4.3.1. Azerbaycan’da Eğitim Görmenin Avantaj ve Dezavantajları

Kimi ülkeler ile tarihi bir kültür bağı olsa da ana dillerin farklı olması Türk ailelerin okul çağındaki çocuklarının eğitimde sorun yaşamasına neden olmaktadır. Yurt dışında eğitimlerini sürdürmek zorunda kalan çocukların bir kısmı Türkiye’de belli bir seviyede eğitim aldıktan sonra bir kısmı da ilk eğitim-öğretim hayatlarına yurt dışında başlamışlardır (Yankey, 2014, s.149).

2016 yılından sonra Azerbaycan’da yaşayan Türk vatandaşlarından %40’ı geriye kesin dönüş yaptılar. Azerbaycan’da yaşamlarını sürdürmeye devam eden Türk

vatandaşlarının büyük çoğunluğu ise 10 seneyi aşan bir süredir bulunduklarından velilerin ise büyük bir kısmının çocukları daha öncede belirtildiği gibi eğitim-öğretim hayatlarına Azerbaycan'da başlamışlar. Fakat burada eğitim almanın dezavantajlarından biri olarak okul seçeneklerinin olmamasını, bir okula mecbur kalmalarını belirttiler:

'...Dezavantaj olarak ise Türk okulunun bir tane olmasından dolayı sınıfta öğrenci kalabalığı.' (V6)

'...Dezavantajları okulun bir tane olması, başka seçenek olmaması ve evimizden çok uzakda olması.' (V8)

'...Başka okul seçeneğimiz olmadığı için tek mevcut okula bağlı kaldılar. O yüzden pek kıyaslayamıyorum ve birşey söyleyemiyorum. Ama bir veli olarak bana çok fazla sorumluluklar yükledi.' (V12)

'...Daha başarılı, işini daha ciddiye alan daha iyi öğretmenler olsaydı daha iyi kaliteli bir eğitim alabilirlerdi. Ama malesef elimizde olan öğretmenlerle ve eğitimle yetinmek zorundayız he hangi bir alternatif okulda yok ki. O yüzden kendimizi mecbur hissediyoruz onlara o sebeptende iyi geçinmek zorundayız sonuçta çocuklarımız onlara emanet.' (V14)

Kültürel değerlerin gelecek nesillere aktarılması, evrensel ve milli değerlerin benimsenmesi, millî şuurun yurt içi ve yurt dışındaki vatandaşlara kavratılması toplumların geleceği açısından önemlidir. Fakat bunların yanı sıra aile değerlerinin ve ilişkilerin de öneminden bahs eden görüşmeye katılan veliler Azerbaycan'da eğitim almanın bir diğer dezavantajı olarak çocuklarının akrabalarından, aile büyüklerinden uzakta onları tanımadan büyümelerini çok büyük üzüntü ile ifade etdiler:

'...Farklı bir kültür, dil öğreniyorlar fakat manevi değerleri ailede, evde gördükleri ile kısıtlı. Akrabalarından kuzenlerin uzakta büyüyorlar, aile sevgisinden uzak kalıyorlar.' (V9)

'...Dediğim gibi eğitim aynı ama çocuklarım akrabalarına düşkün oldukları için ve onlarda uzakda oldukları için çok özliyorlar. Belki Türkiyede olsalardı, onlarla birlikte olsalardı daha adapte olmuş halde giderlerdi okula diye düşünüyorum. Burda çok sıkılıyorlar.' (V10)

'İkinci dil öğreniyorlar, farklı bir kültür öğreniyorlar. Bizim için çok büyük bir dezavantajı yok, sadece çocuklar akrabalarından çok uzak kalıyorlar. Onu da yazları telafi ediyoruz.' (V12)

'...Aileden akrabalarından uzak, kuzenlerini tanımadan büyüyorlar ama üniversite konusunda avantajlılar. Kolaylıkla üniversite kazanabilecekler Türkiye'de.' (V14)

Eğitim açısından kültürel unsurların benzeşmesi aynı dili konuşmadıkça bir fayda sağlamamaktadır. Bu nedenle yurt dışında okula devam etmek durumunda kalan Türk öğrenciler iki dilli eğitim almak mecburiyetindedirler. Bu mecburiyeti avantaja dönüştüren veliler, gelecekte çocukları için iyi bir eğitimsel yatırım yaptıklarını düşünüyorlar (Şükür, 2007, s.55). Görüşmeye katılan veliler, çocuklarının yeni bir dil öğrenmekle birlikte yeni bir kültür de öğrenmelerinden çok memnun olduklarını ifade etdiler:

'...Yabancı dil konusunda şanslıyız, en büyük avantajı o oldu. En büyük avantajımız bu. İkinci büyük avantajı çocuklar bundan sonra dünyanın neresinde okurlarsa okusunlar sıkıntı yaşamayacaklar alışma konusunda. Hem çocuklarım sosyalliği arttı. Çünkü çocuklar için sosyallik çok önemli. İlk geldiğimiz zaman çocuklar ana sınıfındayken sadece Türk arkadaşlar edinmeye çalışıyordu daha sonra bunu yendiler. Şimdi Türklerden daha fazla Azerbeycanlı arkadaşları var.' (V1)

'...Ya Azerbeycan ,Türk kültürüne çok yakın, manevi olarak da çok yakın. En büyük artısı yabancı dil; Rusca, İngilizce. Dezavantaj olarak pek bir şey söyleyemem.' (V2)

'...Yabancı dil açısından daha iyi olabilir burada. Sonra burda istediğin etkinliğe çocuğu yazdırabilirsin. Türkiye'de bu konularda sıkıntı çekebilirdik.' (V4)

'...Azerbeycanın çok zevkli kültürü olduğu için İstanbul'da kalsaydı böyle kültürü tanıma şansı olmayacaktı. Dünya görüşü arttı çocuklarımın. Dil olarak Rusça anlıyorlar. Türkiye'de kalsaydık bunu başaramazdılar.' (V5)

'...Farklı bir ülke farklı dil, farklı kültür olması avantajlı bir durum olduğunu düşünüyorum.' (V9)

Görüşmeye katılan veliler bir an önce çocuklarının üniversiteyi kazanıp daha iyi ve kaliteli bir eğitim almalarını istiyorlar. Azerbaycan'da eğitim alan öğrencilerin Türkiye'deki üniversite sınavlarına yabancı kontenjanından katılacakları için kolay bir sınavla kazanabilecek olmaları onlar için büyük bir avantaj sağlıyor.

'...I kızım lise sonda şu anda. Eğer liseni bitirme şansımız olursa YÖS 'e girip üniversiteyi kazanacak. En kötü ihtimal kazanamazsa, kötü etkileniriz çünkü kızımın başka şansı kalmıyor.' (V4)

'...Universite konusunda ve ek bir yabancı dil öğrenme konusunda avantajlılar, ama geri dönme konusunda çocuklar çok zorlanacaklar. Yeniden bir alışma süreci ve yeniden aynı sorunlar.' (V13)

'...Aileden akrabalarından uzak, kuzenlerini tanımadan büyüyorlar ama üniversite konusunda avantajlılar. Kolaylıkla üniversite kazanabilecekler Türkiye'de.' (V14)

Üniversite eğitimi, öğrenme sürecinde bir sonraki seviyeden daha fazladır; dünya çapında insani gelişmenin kritik bir bileşenidir. Sadece iş piyasası için gerekli olan üst düzey becerileri sağlamakla kalmıyor; aynı zamanda öğretmenler, doktorlar, hemşireler, memurlar, mühendisler, hümanistler, girişimciler, bilim adamları, sosyal bilimciler ve sayısız diğer personel için gerekli eğitimi sağlar. Küreselleşmenin yakın etkileri, büyümenin ana itici gücü olarak bilginin artan önemi ve bilgi ve iletişim devrimi ile birlikte, günümüz dünyasında eğitimli bir nüfus çok önemlidir. Bilgi birikimi ve uygulama ekonomik gelişmede önemli faktörler haline geldi ve giderek artan bir şekilde küresel ekonomideki bir ülkenin rekabet avantajının çekirdeğini oluşturuyor. Artan bilgi işlem gücü, donanım ve yazılım fiyatlarının düşmesi, kablosuz ve uydu teknolojilerinin iyileştirilmesi ve düşük telekomünikasyon maliyetlerinin birleşimi, bilgiye erişim ve değişimin önündeki alan ve zaman engellerini ortadan kaldırmıştır (Sheehan, 2015, s.5).

4.3.2. Okulda Milli Manevi Değerlerin Kazandırılması Süreci

Milli manevi değerler genel olarak herhangi bir sosyal grubun veya toplumun kendi fiziksel ve ruhsal varlığını korumak ve sürdürmek için doğru ve gerekli olduğuna inandığına dair ortak bir görünüm, amaç, ahlak ve inançtır.

Sosyolojik tanımlama açısından değerler, bir milletin veya toplumun fertlerinin, oluşturmuş olduğu modellerin, hedeflerinin ve amaçların bir başka sosyo-kültürel olgularla önemliliklerini ölçmeye yarayan ölçütler demektir. Milli manevi değerlerin kazandırılması açısından Bakü Türk Anadolu Okullarında görüşmeye katılan velilerin bir kısmı eksiklik hiss etmediklerini ve memnuniyetlerini belirttikleri halde, %70'i okulu yetersiz bulduklarını ve bu konuda kendilerinin çocuklarla ilgilendiklerini şöyle belirttiler:

'...Okulda çok fazla birşey yok açıkcası. Resmi günler anlatılıyor tabi ki ama ben kendim anlatıyorum daha çok. Manevi değerleri veli olarak siz tamamlamak zorundasınız. Çünkü Türkiye'deki her çocuk Kurban Bayramı'nı da bilir, Ramazan

Bayramı'nı da 19 Mayıs'ı da 23 Nisan'ı da. Bunları benim çocuklarım bilir, çocuklar bunları bilmek zorunda. Çocuğa bunu illaki okul öğretecek diye birşey yok, sen bunu veli olarak anlatacaksın. Mesela ben, daha küçükken gider çocuklara hediye alırdım, kandillerde aynı şekilde ramazanda kurbanda hep kutladık ailecek.' (V1)

.. 'Yeterli bulmuyorum.Çocuklar bu konuda alıcı olmadığı için öğretmenler de öylesine anlatıyorlar.' (V4)

'...Resmi bayramlar okulda kutlanıyor ama çocuklar manevi değerlerimizden uzak kaldılar, ezan duymuyorlar, dini bayramları kutlayamıyoruz.' (V7)

'...Evde kendimiz zaten ilgileniyoruz, gereken bilgilerin verilmesi için, manevi değerlerin kazandırılması için elimizden geleni yapıyoruz, okulda da resmi bayramlar kutlanıyor. (V15)

Her milletin en değerli mirası milli-ahlaki değerleridir. Azerbaycan Türk halkının milli ve ahlaki değerler sistemi oldukça zengindir ve insanlar onu nesiller boyu sürekli olarak aktarmaktadırlar. Çünkü bu manevi hazine, ulusal bilincin, ulusal ruhun, tarihin hatırasıdır. Türk halkının, küreselleşme dünyasında ulusal ve manevi değerlere bağlı kalmaları ve kendi kültürlerini korumaları sevindirici bir durumdur (Sadıgov, 2010, s.230).

4.3.3. Velilerin Sorumlulukları

Kişilik oluşumu doğrudan toplum ilişkiler sistemi ile doğrudan ilişkilidir. Daha geniş bir eğitim anlayışından bahsederken, aile ilişkileri sisteminin insanlar üzerindeki etkisi de dahil olmak üzere sosyal ilişkiler çok önemlidir. Çocukların ailedeki sosyal gelişimi, her ikisinin de ayrı ayrı vurgulanması gereken çeşitli faktörlerle koşullandırılıyor. İlk aile ilişkileri türü ebeveynler, çocuklar, kardeşler vb. aralarındaki ilişkileri içeriyor. Ailenin çocuk kişiliğinin oluşumundaki rolü vazgeçilmezdir. Genç neslin yetiştirilmesi ailenin temel işlevlerinden biri ve ebeveynlerin en önemli görevlerinden biridir. Bu da ailelere ciddi sorumlulukları getiriyor (Savicki, 2008, s.105).

Görüşmeye katılan veliler de bu sorumlulukların farkındalar ve bunu ellerinden geldiğince en iyi şekilde yerine getirmeye çalışıyorlar. Öğretmenlerin ilgisizliğinden ve sınıflardaki kalabalıklardan şikâyet eden veliler çocukların ödevlerinin yapılmasında ve kontrolünde bizzat kendilerinin iştirak etmeleri gerektiğini, aksi takdirde çocukların

kendi başlarına bunu yapamadıklarını ve öğretmenlerinin çok önemsemeden, geçiştirdiğini şöyle anlattılar:

'...Biraz daha fazla ilgilenmem, ders yaparken başlarında durmam gerekiyor. Okulda çok fazla öğrenci var öğretmenleri ya yetişemiyor ya da yetişmek istemiyor onu bilemiyorum ama büyük bir yük veli olarak bize düşüyor.' (V9)

'...Çocukların dersleri ile ilgilenmek durumundayım veli olarak, kendi başlarına yapamıyorlar, okuldaki öğretmenler yetemiyor çocuklara. Artı getir götür ve diğer günlük sorunları ile ilgilenmem gerekiyor ve doğal olarak bu beni çok yoruyor.' (V11)

Görüşmeye katılan veliler, çocuklarının ödevleriyle ilgilenmenin yanı sıra onları ekstra sosyal faaliyetlere özellikle dershaneye göndermek mecburiyetinde kaldıklarını ve bu durumun onları maddi olarak zorladığını vurguladılar:

'...Eğitimlerine ek destek vermek için biraz maddi ve manevi sorumluluklar alıyoruz yani derslerine yardımcı olmalı ve götürüp-getirmeliyiz mecburen.' (V3)

'...Maddi olarak geçim sıkıntısı yaşıyorum çünkü dershaneye gidiyorlar, özel ders alıyorlar. Manevi olarak ise onlara yardımcı olmaya çalışıyorum. Araştırıyorum.' (V4)

'...Çok sorumluluğumuz var. Hem maddi hem manevi, hem psikolojik olarak çocukların herşeyi ile ilgilenmemiz gerek. Herhangi birini biraz boşladığımız zaman büyük bir sorun olarak geri dönüyor.' (V12)

Bakü Türk Anadolu okulları Bakü'nün en merkezi yerlerinden birinde yerleştiği için o bölgeye yakın evler pahalı ve bu sebepten de bazı veliler okula yakın ev tutamıyorlar. Okula gidebilmek için servis gerekiyor. Okulun kendi servisi olmadığı için de veliler kendileri kendi imkânları ile bunu yapmak durumunda kalıyorlar. Bu durumdan şikayetçi olan veliler sıkıntılarını böyle anlattılar:

'...Evet, sorumluluklarımız var. Derslerine yardımcı olmak, satranç oyunu üzere de özel ders alıyor. Ona götürüyoruz. Ekstra masraflar yüklüyor mevcut eğitim sistemi bize. Okula götürüp getirmek hele de ekstra yük. Okul servisinin olmaması sıkıntı'. (V5)

'...Herkes gibi benim de çocuğumu okula götürmek ödevlerine yardımcı olmak gibi sorumluluklarım var.' (V7)

'...En büyük sıkıntı götürüp getirmek, servis yok o yüzden birebir kendimiz ilgilenmek zorundayız. Başka çok önemli bir şey yok, zaten özel dersler aldıkları için onlar dersleri ile ilgileniyorlar.' (V13)

Ailenin maddi durumu, barınma koşulları, yapıları çocukların eğitimlerini, psikolojik ve sosyal hayatlarını çok ciddi şekilde etkiliyor. Her bir veli çocuğunun en iyi şartlarda büyüyüp en iyi eğitimi almasını istiyor, bunun için de ellerinden gelenin en iyisini yapıyorlar. Bu sebepten bütün veliler hayat şartlarını ve koşullarını mümkün olduğu kadar çocuklarına daha faydalı olabilecek şekilde oluşturmaya çalışıyorlar.

Velilerin çocukları için gereken maddi manevi koşulları en iyi şekilde sağlayabilmesi her zaman yeterli olamayabiliyor, velinin ekstra çaba sarf etmesi, bizzat kendinin ilgilenmesi gerekiyor. Bu durumu görüşmeye katılan velilerden biri aşağıdaki cümlelerle çok güzel anlattı:

'Öncelikle veli kendisi çocuğunu takip edecek, etmeli her şekilde. Okulla irtibatı olmalı, öğretmenlerle irtibatı olmalı, bu çocuk ne yapıyor diye. Çünkü evdeki çocukla okuldaki çocuk aynı değil. Ben hep derim bunu. Mesela ben ilkokula verdiğimde çocuğu, diğer veliler ben çocuğuma kefilim falan dediklerinde ben dedim ki; ben çocuğuma kefil değilim çünkü çocuk evde benim kurallarına uyuyor ama çocuk okula gittiği zaman benim egemenliğimden çıkmış oluyor. Çocuk istediğini yapabilir o yüzden ailenin okulla diyalogunun olması şart, hemde çok iyi bir diyalogunun olması. Çocuk okulda ne yapıyor ne ediyor. Aynı zamanda öğretmenlerin de ilgilenmesi lazım, negatif bir şey gördüklerinde aileyi bilgilendirmeleri lazım. Ama en başta bunu velinin yapması lazım. Asla direktif vermemli, böyle söylemek çocuğa bir şey kazandırmıyor.' (V1)

Çocuklarda kişilik oluşumu doğrudan aile ilişkiler sistemi ile ilişkilidir. Daha geniş bir eğitim anlayışından bahsederken, aile ilişkileri sisteminin insanlar üzerinde etkisini es geçmemek lazım. Çocukların ailedeki sosyal gelişimi, ailenin çocuk üzerindeki ciddi bir şekilde vurgulanması ve üzerinde durulması gereken faktörlerden birdir. Aile geçmişi, çocukların psikolojik gelişimi, sosyal ilişkileri, ahlaki gelişimi ve sosyo-ekonomik kazanımlarının temelini oluşturmaktadır. Bu görüş, evin çocuğun psikolojik, duygusal, sosyal ve ekonomik durumu üzerinde büyük bir etkisi olduğuna dikkat çekmiştir (Savicki, 2008, s.103).

4.3.4. Ek Bilgiler

Akademik performans, bir öğrencinin bir toplumun gelişimine katkıda bulunma başarısının, yeteneğinin ve kabiliyetinin ölçüldüğü çok önemli bir araçtır. Bunun anlamı, toplumun belirlediği standardın ortalamasının üzerinde performans gösteren öğrencilerin sadece parlak olduğu değil, aynı zamanda bu toplumun, özellikle de gelecekteki gelişimine anlamlı bir şekilde katkıda bulunmalarının muhtemel olmasıdır. Bunun bir sonucu olarak, her toplum öğrencilerinin her eğitim kurumundaki akademik performansını sürekli olarak gözlemler. Veliler çocukların başarılarının sadece çocuklara değil hem de eğitim kurumuna bağlı olduğunu düşünmekteler (Seidlhofer, 2001, s.157).

Görüşmeye katılan veliler yukarıda belirtilen problemler dışında Bakü’de yerleşen Eğitim Müşavirliğinden memnun olmadıklarını belirterek kendi sorunları ile ilgilenilmediğinden ciddi şekilde şikâyet ettiler:

‘Burdaki eğitim müşavirliyinin çok pasif olduğunu söyleyebilirim, haddinden fazla pasif. İş yaptıklarını da düşünmüyorum açıkcası. Bunları kendilerine de söylemişiz. Birçok kere de kendilerine söyledik. Onların dayandıkları bir nokta var bu konuda bize herhangi bir emir gelmedi, bu konuda herhangi bir resmi yazışma yok onun için hiçbir şey yapamıyoruz. Ani çözüm üretmiyorlar. Çok küçük sorunla bile gittiğimizde diyor ki onun yazışmasını kendin yapman gerekiyor. Herhangi bir sorun için real bir çözümleri yok. Oraya bir sekreter koyup kurs işletiyorlar, üniversiteye öğrenci hazırlıyor. Bizim tanıdığımız dört aile de sorunları ile ilgili başvuruda bulundular ama hiçbirinin şikâyetine bakılmadı, sorunları çözülmedi.’

(V2)

Birçok insan iyi öğretmenlerin önemini vurguluyor. Yurt dışında birçok ülkede yerel, eyalet ve federal politika öğretmen kalitesini artırmak için tasarlanmıştır. Standartlaştırılmış testlerde öğrenci puanlarını kullanarak yapılan araştırma, bazı öğretmenlerin diğerlerinden daha etkili olduğu yönündeki ortak algıyı doğrular ve ayrıca etkili bir öğretmen tarafından öğretilmenin öğrenci başarısı için önemli sonuçları olduğunu ortaya çıkarır (Phillips, 2014). Öğretmen öneminden bahseden ve Bakü Türk Anadolu Okullarındaki öğretmenlerin yetersizliğinden bahseden veliler Millî Eğitim Bakanlığının yurt dışındaki okullarına kaliteli öğretmen göndermeleri gerektiğini söylediler:

'...MEB buradaki eğitimin Türkiye ile aynı diyorlar. Resmi prosedürlerde aynı olabilir ama eğitimde uygulamalarda aynı değil. Buraya kaliteli ve iyi eğitimli öğretmenlerin gönderilmesini istiyoruz. Yeni gelenlerden memnunuz ama eskiler pek önemsemiyor eğitimi ve öğrencileri. Birçoğu geldikten bir süre sonra mastr yapmaya başlıyorlar, kendi derslerini yapmaktan çocuklarla pek ilgilenmiyorlar, geçiştiriyorlar.' (V10)

Okullarda öğrencinin okul ortamından en yüksek yararı sağlayabilmesi için gerekli ortamı sağlamak ve varsa engelleri kaldırmak amacıyla öğrenci kişilik hizmetleri verilmektedir. Daha çok öğrencinin kişilik gelişimi ile ilgilenen bir hizmet alanı olan rehberlik hizmetleri de öğrenci kişilik hizmetleri kapsamında verilmektedir (Kuzgun, 1991, s.58). Görüşmeye katılan veliler de bu hizmetin öneminden bahsederek, Bakü Türk Anadolu Okullarında bulunan rehber öğretmen sayısı yetersiz (2) olduğunu ve çocukların psikolojik desteğe ihtiyaçlarının olduğunu söylediler;

'...Okulda iki tane rehber öğretmen var ama sadece veliler kendileri giderlerse konuşuyor çocuklarla ilgileniyorlar, onun dışında asla destek ve yardımcı olmuyorlar. Çocukların psikolojik desteye çok ihtiyaçları var ama rehberlik formalite.' (V11)

Bunların dışında alternatif okulun olmaması, sosyal faaliyetlerin yetersizliği, servis hizmetlerinin olmaması, teknolojik yönlü eğitim olmaması, kariyerini planlaması için okulun çalışma yapmaması velilerin en rahatsız olduğu konuların başında geliyor.

BÖLÜM 5: SONUÇ, TARTIŞMA VE ÖNERİLER

Bu bölümde, yapılan araştırmada elde edilen sonuçlar anlatılacak ve bu sonuçlardan yola çıkarak önerilerde bulunulacaktır.

5.1. SONUÇ ve TARTIŞMA

5.1.1. Eğitimsel Bilgiler

Yapılan araştırma sonucu ortaya çıkan bulgulara göre Azerbaycan'da yaşayan 12.259 Türk vatandaşından 1893'ü öğrenci, bunların 1383 ise ilkokul, ortaokul ve lise öğrencisidir. Geriye kalan 510 kişi ise meslek lisesi ve üniversite öğrencileridir. Görüşmeye katılan velilerin ise toplam 36 çocuğundan 8'i ilkokul, 13'ü ortaokul 9'u ise lise öğrencisidir. Bu öğrencilerin sadece %10'u eğitimlerine Türkiye'de başlamıştır. Geriye kalan %90 ise eğitimlerine Azerbaycan'da başlamışlar. Bunun en önemli nedenlerinden biri de görüşmeye katılan velilerin çok uzun zamandır, ortalama 15 senedir, Azerbaycan'da yaşıyor olmasıdır.

Yurt dışında eğitim almak son zamanlarda çok arttı. Uluslararası öğrenciler birçok ülke için önemli bir gelir kaynağı olarak kabul ediliyor. Yabancı öğrenciler sık sık yeni akademik ve sosyal ortamlara uyumları ile ilgili sorunlarla karşılaşmaktadır. Örneğin, uluslararası öğrenciler dil zorlukları, akademik problemler, sosyal konular ve ırkçılık gibi çok çeşitli zorluklarla karşı karşıyadır. Bu zorlukların azaltılmasına yardımcı olmak için, politikacılar, öğretim üyeleri, danışmanlar, uluslararası öğrenci ihtiyaçlarını karşılamak için çaba harcamalı ve uluslararası öğrenciler için özellikle iş, sosyal entegrasyonlar ve dil desteği gibi belirli konuları ele almalıdır. Ayrıca, ev sahibi ülkeler yabancı öğrencilerin farkındalıklarını arttırmak için iş birliği yapmalı ve yabancı öğrencilerin bu toplumlara entegre olmalarına ve katkıda bulunmalarına yardımcı olmalıdır (Amani,2011, s.200).

Azerbaycan'da yaşayan Türk vatandaşlarının ve onların çocuklarının uyum, disiplin sorunları az olmasının en önemli sebeplerinden biri de dil, din, etnik köken ve kültür benzerlikleridir. Bunun yanı sıra öğrencilerin uyum, disiplin konusunda velilerin tepkilerin çok önemli olduğundan ve bunun çocuklara etkisinden bahsedildi. Bunun

yanı sıra erkek çocuklar daha kolay uyum sağlarken kız çocuklarının zorlanabildiklerini görülmüştür.

Araştırmalar, yabancı öğrencilerin yaşadıkları ya da yurtdışında çalıştıkları dönemlerde çeşitli sorunlarla karşılaştığını göstermektedir. Örnek olarak, Butcher ve McGrath (2004) tarafından yapılan araştırmalardan birinde, uluslararası öğrencilerin konaklama sorunları, dil zorlukları, ayrımcılık, finansal konular ve kültürel yanlış anlama gibi çok çeşitli sorunlar yaşadığını göstermiştir. Ayrıca, Bates (2012), yurtdışında eğitimle ilgili yöntem ve stratejilerin iyileştirilmesine ihtiyaç olduğunu doğruladı.

Anaokulu çocuğunun genel gelişiminde ciddi bir önem taşımaktadır. Anaokulunda çocuklar, yaşamları boyunca inşa etmeleri gereken sosyal, duygusal, okuryazarlık ve ince motor becerilerini geliştirir. Bu süre zarfında, bir çocuk işitme, görme, koku ve dokunma hissini alarak öğrenir. Örneğin, dokunma hissi ile bir çocuk farklı şekil ve boyutlardaki nesneleri öğrenir, bir çocuğun işiterek etrafındaki dünyayı daha iyi dinleme ve anlama sanatını geliştirir ve görme hissi çocuğun nesneleri, kalıpları tanımasını sağlar. Anaokulunda çocuklar nasıl düşünüleceğini, nesneleri, dili nasıl tanıyabileceğini ve kendilerini ifade edebileceğini ayrıca dans, müzik, sanat ve oyunlarını çeşitli etkinliklerden öğrenir (Patterson, 2006, s.77).

Yapılan görüşmeler zamanı ortaya çıkan bulgularda Azerbaycan'da yaşayan Türk veliler çocuklarını genel olarak okul öncesi eğitimlerine ve kreşe sadece bir veya iki sene gönderdikleri belirlenmiştir. Bunun en önemli sebebi ise Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Bakü Türk Anadolu Okulları kapsamında olan anaokulun yetersizliği ve pahalı olmasıdır. Maddi durumu iyi olan veliler daha iyi özel anaokuluna gönderiyor, diğer veliler ise pahalı olduğu için çocuklarını anaokula yazdıramadıklarını belirtmişler.

Görüşmeye katılan veliler bildirdiler ki, çocuklar eğitim ve öğretimlerini yurt dışında gördükleri zaman bu Türkiye'deki eğitimden biraz daha farklı olabiliyor. Şöyle ki, bazı veliler bundan memnunken diğerleri bu konudan müzdarip olduklarını söylemişler. Genel olarak Azerbaycan'daki okuldan memnun olmayan veliler üniversite konusunda memnun olduklarını, çocuklarının kolaylıkla Türkiye'de üniversite kazanabilecekleri fakat eğitim açısından bakıldığında kaliteli eğitimden mahrum kaldıklarını belirtmişler.

Çocukların akran grupları ile ve daha geniş toplumlarda başarılı bir şekilde çalışmak için bir grubun parçası olarak çalışabilme, başkalarıyla iş birliği yapma, yönergeleri

takip etme, öz kontrolü kullanma ve görevlere odaklanma gibi önemli becerileri öğrenmeleri gerekir. Sosyal ve duygusal yetkinlik; yaşamımızın bu yönlerini öğrenme, ilişki kurma, günlük sorunları çözme, büyüme ve gelişmenin karmaşık taleplerine uyum sağlama gibi yaşam görevlerini başarıyla yönetmemize olanak tanıyan şekillerde anlama, yönetme ve ifade etme yeteneğimizi tanımlar. Öz farkındalığı, dürtüsellik kontrolünü, iş birliğine dayalı çalışmayı, kendini ve başkalarını önemsemeyi içerir (Ward, 1994). Tüm bunların farkında olan, sosyal faaliyetlerin çocukların gelişiminde nasıl önemli olduğunu belirten veliler, bu konuda okulun çok yetersiz olduğunu hem okul şartlarının yetersizliğini hem de öğretmenlerinin bu konuda pasif olduklarından şikâyet etmişler.

Sadece eğitim hayatında değil kariyer ve iş hayatında başarılı olmak için de öğretmenler hayatımızda önemli bir rol oynamaktadır. İyi bir öğretmen, toplumda iyi bir insan olmamız ve ülkenin iyi bir vatandaşı olmamıza yardımcı olur. Öğretmenler, öğrencilerin herhangi bir ulusun geleceği olduğunu bilir. Yani herhangi bir ulusun gelecekteki gelişimi öğretmenlerin elindedir. Yaşam içinde insanları şekillendiren öğretmenlerdir. Hayatımızda bu kadar önemli olan öğretmenler işlerini iyi yapmadıkları zaman öğrencilerin hayatında ciddi anlamda olumsuz izler bırakıyor (Yankey, 2014, s.231). Bu bağlamda öğretmenlerinden memnun olmadıklarını belirten veliler genel olarak öğretmenlerden memnun olmadıklarını, çocuklarla yeteri kadar ilgilenilmediğini düşünüüklerini söylediler.

Yapılan araştırma zamanı velilerin kısmen memnun kaldıkları konulardan biri de Bakü Türk Anadolu Okullarında anadil, kültür ve Türk tarihi derslerine verilen önem oldu. Bu konudan da tam memnun olmadıklarını, çocuklara öğretilen her şeyin müfredatla sınırlı olduğu, ek faaliyetler yapılmadığı görüşünde olduklarını söylediler.

Azerbaycan'da bulunan Millî Eğitim Bakanlığına bağlı Bakü Türk Anadolu Okullarında eğitim sürecinin benzer ve farkı taraflarını özetleyecek olursak, benzer tarafı eğitim ve öğretim sürecinin aynı Türkiye'deki devlet okulları müfredatına uygun yani birebir Türk eğitim sistemini uygulaması olduğu halde farklı tarafı buradaki dil eğitiminin daha iyi olmasıdır. Bu durumdan memnun olan veliler ise bunu çocukları için avantaja çevirerek iyi bir dil eğitimi almaları için ellerinden geleni yaptıklarını söylediler.

5.1.2. Ders Materyalleri Ve Öğretim Süreci

Öğretimdeki ders materyalleri, öğrencinin başarısı için çok önemlidir yani, öğretimde ders planlamanın öğretim bileşenleri, ders materyallerinin seçimine bağlıdır (Waldbaum, 1996, s.320). "Öğretim materyalleri", öğretmenlerin talimat vermek için kullandıkları kaynakları tanımlamak için kullanılan genel bir terimdir. Ders materyalleri, öğrencinin öğrenmesini destekleyebilir ve öğrencinin başarısını artırabilir. İdeal olarak, öğretim materyalleri, kullanıldıkları içeriğe, sınıflarında kullanıldıkları öğrencilere ve öğretmene uyarlanması gerekiyor. Ders materyalleri birçok şekil ve boyutta gelir, ancak hepsi de ortak olarak öğrencinin öğrenmesini desteklemesi gerekir. Yapılan görüşme zamanı ise okuldaki ders materyallerinin geç gelmesi ve yetersizliği sebebiyle ek materyallerin gerekmesi ciddi sıkıntılara yol açtığı belirtilmiştir. Ders materyallerinin yanı sıra teknolojinin öneminden bahseden veliler, çocukların bu konuda da pek şanslı olmadığını ve kısıtlı teknolojiye sahip olduklarını daha detaylı söylemek gerekirse sadece akıllı tahtalar ve bir bilgisayar odası ile yetinmeleri gerektiğini söylediler.

Teknolojinin öğrenciler için ilk faydası, istedikleri zaman ve istedikleri yerde bilgiye erişebilmeleridir. Bu günlerde teknoloji sadece sınıfların duvarlarıyla sınırlı kalmıştır ve öğrenmeyi ilerletmeyecek seviyede bulunmaktadır. Okullarda ve kolejlerde okuyan öğrencilerin, şüphelerini giderebilmeleri için dersleri beklemeleri gereken günler geride kaldı. Bu, oradaki tüm konular için geçerliydi artık bu şüpheleri gidermek için teknolojiyi kullanabiliyorlar. Seçtikleri herhangi bir yerde ve rahat ettikleri herhangi bir zamanda yapabiliyorlar (Güney, 2009, s.56).

Çocukların eğitiminde yabancı dil en az ders materyalleri ve teknoloji kadar önemlidir çünkü yabancı bir dil bilgisi çocukların bilişsel ve analitik yeteneklerini de geliştirir (Aküzel, 2006, s.45). Yabancı dil öğrenmek zordur ve çok fazla zihinsel egzersiz gerektirir. Bireysel düzeyde kişiliği geliştirir ve kendi kendine değer duygunuzu artırır. Örneğin dil fakültelerine duyulan ihtiyaç, öğrencilerin yabancı dil öğrenmeye duyduğu ilgi nedeniyle artmıştır (Şahin, 2006, s.156). Yabancı dilde konuşma yeteneği, iletişim kurmalarını ve insanlara daha iyi hizmet etmelerini sağlar. Fakat Türkiye’de olduğu gibi Türk Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan ve birebir aynı mufredatı uygulayan Bakü Türk Anadolu Okullarında da dil eğitimi yetersiz bulunmaktadır. Çareyi çocuklarına

özel ders aldirmakta bulan veliler sadece İngilizce değil çocuklarının Rusça da öğrenmelerini sağlıyorlar. Görüşmeye katılan velilere tüm bu yukarıda belirtilen ve daha sonra belirtilecek sorunlardan başka da herhangi bir konuda Millî Eğitim Bakanlığından talep ve istekleri olup olmadığı soruldu. Veliler, bakanlığın ilgilenmeyeceğini düşünerek herhangi bir talep ve istekte bulunmasalarda rahatsızlıklarını da dile getirdiler. Bakü Türk Anadolu Okullarına sadece Türk öğrencilerin değil aynı zamanda Azerbaycanlı öğrencilerin de alınması ve bunun sınıflarda yarattığı aşırı kalabalık nedeniyle eğitimin kalitesinin düşmesi ciddi rahatsızlık nedeni olmaktadır. Okul binasının hem lise hem ortaokul hem lise için yetersizliği, spor yapmak, sosyal faaliyetler vb. etkinlikler için çok küçük olan okul binasının değiştirilmesinin gerektiği görüşünde olan veliler aynı zamanda okulun konumunun da güvenli olmaması ve bulunduğu konum itibarıyla kiraların pahalı olmasının da ciddi sorun teşkil ettiğini söylediler.

5.1.3. Eğitimsel ve Kültürel Değişimin Etkileri

Dünyanın farklı ülkelerinde eğitim alan Türk öğrenciler bulundukları ülkenin avantajlarından yararlanırken dezavantajlarından da payını almak durumunda kalıyor. Azerbaycan'da eğitim alan Türk öğrenciler daha çok aynı dil, din ve benzer kültüre sahip bir ülkede bulunmanın avantajı olarak kolay adapte olma, uyum sağlamanın getirdiği kolaylığın yanı sıra yabancı dil konusunda da çok avantajlılar. Bundan başka üniversite sınavlarına yabancı öğrenci kontejanından girecek ve kolayca üniversiteyi kazanacak olmanın getirdiği avantaj da çocuklar için ciddi önem taşımaktadır. Azerbaycan'da eğitim alan Türk öğrenciler için burada eğitim almanın dezavantajlarını düşündükçe akla ilk gelen çocukların aile büyüklerinden ve akrabalarından uzak büyümesi, Türk kültürünü ve tarihini sadece anlatıldığı kadar bilmeleridir. Bundan başka velilerin çok şikayetçi olduğu okul konusunda tekrar tekrar belirtilen okul ve öğretmenlerden şikayetçi olmalarına rağmen bunu çok dile getiremeyen veliler, alternatif okulun olmamasını, şikayetçi oldukları öğretmene yine mecbur kalacakları için onlarla iyi geçinmek adına sustuklarını eğer alternatif okul olsaydı bu durumda olmayacaklarını üzüntüyle ifade ettiler.

Milli manevi değerlerin kazandırılması çocukların benlik oluşumunda, vatan sevgisi kazanmasında ciddi etkisi olduğu için veliler okulun bu konuda çocukları iyi

yetiştirmesine çok önem veriyor fakat bu süreci yetersiz bulan veliler kendilerine çok iş düştüğünü ve bunu evde ailede kazandırmaya çalıştıklarını anlattılar. Sorumlulukları sadece bunlar olmayan veliler, okul servisi olmadığı için çocukları okula getirip götürmek, ödevleri yaptırmak ve kontrol etmek, özel ders aldirmek gibi ek meselelerle ilgilenmek durumundadırlar.

Genel olarak veliler Azerbaycan'da yaşamaktan memnun olduklarını, uyum konusunda bir sıkıntı yaşamadıklarını ama eğitimden memnun kalmadıklarını, maddi durumu olan velilerin Millî Eğitim Bakanlığına bağlı olan Bakü Türk Anadolu Lisesinden çocuklarını alıp özel okula vereceklerini söylediler. Bu da Millî Eğitim Bakanlığına yurt dışındaki çocukların eğitimi politikasına yeniden bakılması ve gereken değişimlerin yapılması gerektiğini göstermektedir.

5.2. ÖNERİLER

Azerbaycanda eğitim gören türk öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların incelenmesi konusunu ele alan bu çalışmada, yurtdışı eğitimi ile ilgili yapılan çalışmalar incelenerek daha önce işlenmemiş bir konu ve uygulanmamış bir yol tercih edilmiştir. Bu çalışma Azerbaycan'da ve genellikle yurt dışında eğitim gören Türk öğrencilerin eğitimlerine dikkat çekme konusunda bir başlangıç noktası diğer bir tabirle hazırlık olduğu kabul edilebilir. Çalışma Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların çözülmesi için şunlar önerilebilir:

- a. Yurt dışındaki Türk öğrenciler için ayrı bir müfredat hazırlanmalı, alana yönelik uzmanlar yetiştirilmelidir. Türk öğrenciler için anketler düzenlenerek onların ilgi ve beklentileri doğrultusunda dil dersleri planlanmalı ve tasarlanmalıdır. Sadece bu çaba bile çocukların ana dili derslerine olan ilgisini artırmayı sağlayacaktır.
- b. Yurtdışında eğitim gören Türk öğrenciler anaokulu süresince maddi durumu olmayan ailelerinden bu hizmetten yararlanabilmesi için bağış bütçesinden bu ailelerin yararlanması sağlanabilir. Anaokullarında çocukların daha kaliteli eğitim alması ve kaliteli zaman geçirmesi için sınıflar kameralarla denetlenebilir

- c. Yurt dışına gönderilen öğretmenlerin (hem de rehber öğretmenlerin) çalıştıkları okulda bir sene sonra memnuniyet anketi düzenlenmeli ve anket sonucuna göre, başarısız öğretmenler görevden alınmalıdır.
- d. Bakü Türk Anadolu Okullarına ait okul yeni, daha büyük, ferah, spor salonları, etkinlik alanları, sınıf odaları içeren ve Bakü'nün daha sakin bir konumunda bahçeli bir binaya taşınabilir veya yeni okul binası yapılabilir.
- e. Çocukların ulaşımın sorunun halledilmesi için okul tarafından servis verilebilir.
- f. Dil eğitimini daha kaliteli yapmak için okula alınan yabancı dil öğretmenlerine uluslararası dil sertifikaları olması şartı getirilebilir.
- g. Sadece bilişim derslerinde değil diğer derslerde ve ödevlerin yapılmasında teknoloji kullanılabilir. Bunun yanı sıra okul çocuklarının ders işleme ve araştırma yapması son teknoloji ile temin edilebilir.
- h. Sosyal aktiviteleri ve spor faaliyetlerinin artırılması amaçlı, yarışlar düzenlenebilir. Yarışma sonucunda sadece galip gelen çocuklar değil etkinliği düzenleyen öğretmenler de ödüllendirilebilir.
- i. Sadece milli bayramlarda değil bütün dini, tarihi ve Türk kültürüne ait özel günlerde velilerle birlikte farklı programlar yapılabilir. Böylece hem veliler bir araya gelmiş hem de çocuklar kendi kültür ve tarihlerini yakından tanımış olur. Bunun dışında sinema günleri düzenleyerek Türk tarihini ve medeniyetini yansıtan filmler ve tiyatrolar izlenebilir.
- j. Sınıflardaki kalabalıkları azaltmak için Azerbaycanlı öğrencilerin okula alınması yasaklanabilir.
- k. Ders materyallerinin zamanında yetişmesi için dönem başında değil, eğitim senesi sonunda bir sonraki dönemin kitapları gönderilebilir.
- l. Özel olarak yurtdışında yaşayan Türk vatandaşlarının talep ve isteklerinin bildirmesi için Millî Eğitim Bakanlığına bağlı online uygulama veya sistem kurulabilir.
- m. Yurt dışında yaşayan Türk vatandaşlarının, bulundukları ülke kuralları çerçevesinde kendilerine tanınmış haklar konusunda bilinçlendirilerek eğitim ve sosyal yaşam konularında daha iyi şartlarda yaşamaları sağlanmalıdır.

KAYNAKÇA

- Abbasov, O. (2007). *Oğretmen yetiştirmede milli değerlerin onemi, Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu*, 12-14 Mayıs, Baku.
- Agnew, M. (2013). *Strategic Planning: An Examination of the Role of Disciplines in Sustaining Internationalization of the University*. Journal of Studies in Higher Education, 17, 183-202.
- Albers-Miller, N. D., Prenshaw, P. J., & Straughan, R. D. (1999). *Student perceptions of study abroad programs: A survey of us colleges and universities*. Marketing Education Review, 9, 29-36.
- Alexander, P. A., & Dochy, F. (1995). *Conceptions of knowledge and beliefs: A comparison across varying cultural and educational communities*. American Educational Research Journal, 32, 413-442.
- Allen, H., & Herron, C. (2003). *A mixed-methodology investigation of the linguistic and affective outcomes of summer study abroad*. Foreign Language Annals, 36, 370-385.
- Anderson, P.H., Lawton, L., Rexeisen, R.J., and Hubbard, A.C., (2006) *Short-Term Study Abroad and Intercultural Sensitivity: A Pilot Study*, International Journal of Intercultural Relations, 30 (4), 457- 469.
- Aküz el, G. (2006). *İlköğretim 4-8.Sınıflarda Yabancı Dil Öğretimindeki Başarısızlık Nedenlerinin İncelenmesi (Adana Örneği)*. Çukurova Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Fransız Dili Eğitimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Adsoy, Şerefettin (2014). “Çelişmezlik İlkesi Bağlamında Anadilde Eğitim”, Tarih Okulu Dergisi (TOD), S. 19, s. 690.
- Agamaliyev, R. (1999). *Azerbaycan cumhuriyeti'nin eğitim sistemi*. Milli Eğitim Dergisi, 144.
- Amani, M. (2011). *Study abroad decision and participation at community colleges: Influential factors and challenges from the voices of students and coordinators*. (Unpublished doctoral dissertation). The George Washington University, Washington, D.C.
- Andrade, M. S. (2006). *International students in English-speaking universities*. Journal of Research in International Education, 5(2), 131-154.
- Arat, R.R.1963, *Türklerin Yaşadıkları Yerler ve Sayıları*, Türk Kültürü;5, s.6-11

- Arasaratnam, L. A., & Doerfel, M. L. (2005). *Intercultural communication competence: Identifying key components from multicultural perspectives*. International Journal of Intercultural Relations, 29, 137-163.
- Arslan, M.(2016) *Yurt dışında yaşayan türk çocuklarının ana dil kullanım düzeylerine yönelik öğretmen görüşleri: Balkanlar örneği* , International Black Sea University, DOI: 10.17719/jisr.20164420168
- Auerbach, J.G; Yirmiya, N.; Kamel,F.N (1996). “*Behavior Problems in Israeli Jewish and Palestinian Preschool Children*”. Journal of Clinical Child Psychology, Vol. 25. 398 – 405.
- Aydın, M. (2014). *Toplum Kültür Eğitim*. İstanbul: Gazi Kitabevi.
- Azerbaijani-Turkish Schools.*Journal of Educational and Social Research*1(5),
- BaileyShea, C. (2009). *Factors that affect college students’ participation in study abroad*. (Doctoral dissertation). Retrieved from Proquest. (3395372).
- Barratt, M. F., & Huba, M. E. (1994). *Factors related to international undergraduate student adjustment in an American community*. College Student Journal, 28, 422-435.
- Braskamp, L. A., Braskamp, D. C., & Merrill, K. C. (Fall 2009). *Assessing Progress in Global Learning and Development of Students with Education Abroad Experiences*. Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad, 18, 101-118
- Bates, J. (2007). *The effects of study abroad on undergraduates in an honors international program*. Doctoral dissertation, University of South Carolina.
- Bochner, S. (1986). *Coping with unfamiliar cultures: adjustment or culture learning?* Australian Journal of Psychology, 38 (3), 347–358.
- Butcher, A., & McGrath, T. (2004). *International students Needs and responses*. International Education Journal, 5(4), 540-551
- Brandt, C., & Manley, T. (2002). *The Practice of the Fieldbook: Facilitating and Evaluating Field-based Learning*. Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad, 8, 113-142
- Camalan, A. (2011). *Azerbaycan tahsilinin temelleri: Carlık Rusya’sı devrinde maarifci aydınların faaliyetleri*. Journal of Qafqaz University, 31, 36-50.
- Cengiz., M.Ş. (2016). *Yurtdışı deneyimi ‘nitel örnek çalışma*, Çağ Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi
- Chieffo, L., & Griffiths, L. (Fall 2004). *Large-Scale Assessment of Student Attitudes after a ShortTerm Study Abroad Program*. Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad, 10, 165-177.

- Cohen, L., Manion, L. ve Morrison, K. (2000) *Research methods in education*, 5th edition
- Creswell, J. W. (1998) *Qualitative inquiry and research design-Choosing among five* (Çev.) Adana: Baki Kitapevi (1996).
- Çiçek, M. (2010). *Türkçenin Yabancılara öğretiminde Karşılaşılan Sorunlar ve Çözüm Önerileri: Fransa Örneği, Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretimi ve Öğretmenliği Çalıştayı Kitabı*, Öğretmen Yetiştirme ve Eğitimi Genel Müdürlüğü, Marmaris.
- Demirbaş, H. (2014) *Eğitim-kültür açısından avrupa'daki türk çocukları - sorunlar ve çözümler*, Nobel akademik yayıncılık Ltd,Ankara
- DeGraaf, D., Slagter, C., Larsen, K., & Ditta, L. (Fall 2013). *The Long-Term Personal and Professional Impacts of Participating in a Study Abroad Program*. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 23, 42-59.
- Derakhshan, A., & Shirmohammadli, M. (2015). *The difficulties of teaching English language: The relationship between research and teaching*. *International Journal of Linguistics*, 7(1), 102-110.
- Dinçer, M. (1994). *Yurtdışı deneyimli lise öğrencilerinin okul başarılarında rol oynayan sosyo-ekonomik etkenler*, Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi
- Dörnyei, Z. (1994). *Motivation and Motivating in the Foreign Language Classroom*. *The Modern Language Journal*. No:3. ss.273-284.
- Drews, D. R. & Meyer, L. L. (1996). *Effects of study abroad on conceptualizations of national groups*, *College Student Journal*, 30(4), 452-462.
- Doctoroff, G.L. and Arnold, D.H., (2004). *Brief Report. ParentRated Externalizing Behavior in Preschoolers: The Predictive Utility of Structured Interviews, Teacher Reports, and Classroom Observations*. *Journal of Clinical Child and Adolescent Psychology*. Volume: 33, Number: 4, pp: 813-818.
- Dufrene, B.A., Doggett, R.A., Henington, C., and Watson, T.S., (2007). *Functional Assessment and Intervention for Disruptive Classroom Behaviors in Preschool and Head Start Classroom*. *Journal Behaviors Education*. Volume: 16, pp: 368-388. Edition. London: RoutledgeFalmer.
- Eraslan, L. ve Babadağ, G. (2015). *Eğitimin Hukuki Temelleri. Eğitim Bilimine Giriş içinde*. (Baskıda)
- Gitmez, Ali S. (1979). *Dışgöç Öyküsü*, Maya Matbaacılık Yayıncılık Ltd.Şti. Ankara.
- Gudykunst, W. B. (1998). *Applying the anxiety/uncertainty management (AUM) theory to intercultural adjustment training*. *International Journal of Intercultural Relations*, 22(2), 227-250.

- Güney, A. (2009). *İlköğretim Okulu Öğrencilerinin Akademik Başarıları ile Algılanan Aile Yapısı Arasındaki İlişkilerin İncelenmesi*. Yeditepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Güngör, G. ve Göksu, A. (2013). *Türkiye’de Eğitimin Finansmanı ve Ülkelerarası Bir Karşılaştırma*. Yönetim ve Ekonomi, 20(1), 59-72.
- Hamir, H. B. (2011). *Go abroad and graduate on-time: Study abroad participation, degree completion, and time-to-degree* (Doctoral dissertation, University of Nebraska, Lincoln).
- Hammer, M. R., Bennett, M. J., & Wiseman, R. (2003). *Measuring intercultural sensitivity: The intercultural development inventory*. International Journal of Intercultural Relations, 27, 421-443.
- Heyward, M. (2002). *From International to Intercultural: Redefining the International School for a Globalised Worl'*, Journal of Research in International Education, vol.1, no.9, pp. 9-32
- Handbook of interview research context & method* (103-119). London: Sage
- Herman, N. B. (2006). *The impact of study abroad experiences on the psychosocial development of college students*, Doctoral Dissertation, Ohio University.
- Hutchins, M. M. (1996). *International education study tours abroad: students’ professional growth and personal development in relation to international, global, and intercultural perspectives*. Doctoral dissertation, Ohio State University.
- İbrahimov A. (2016) *Azərbaycan ideyasının önemli tarafları*, Avrupa yayınları, Bakü
- Iino, M. (1996). *Excellent foreigner! Language and culture in contact situations- an ethnographic study of dinner table conversations*. Doctoral dissertation, University of Pennsylvania.
- Johnson, J. M. (2002) *In-depth interviewing*. J. F. Gubrium ve J. A. Holstein (Eds.)
- Kaya, Ayhan; KENTEL, Ferhat (2005). *Euro-Türkler Türkiye ile Avrupa Birliği Arasında Köprü mü Engel mi?* İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Kell, P. (2008). *Perspectives on mobility, migration and well-being of international students in the Asia-Pacific*. International Journal of Asia-Pacific Studies, 4 (1), v–xviii
- Kuzgun, Y. (1991). *Rehberlik ve psikolojik danışma* (2. b.). Ankara: ÖSYM Yayınları
- Lathrop, B. J. J. (1999). *The influence of study abroad programs’ psychological development*. Doctoral dissertation, University of Georgia.

- Lewin, R. (ed.) (2009). *The handbook of practice and research in study abroad: Higher education and the quest for global citizenship*. New York: Routledge.
- Mammadov, J. (2008). *Bağımsızlık sonrası Azerbaycan eğitim sistemindeki değişim ve gelişmeler* (Yüksek Lisans Tezi). Yükseköğretim Kurulu Ulusal Tez Merkezi'nden edinilmiştir. (Tez No. 261838)
- McKeown, J. S. (2009). *The first time effect: The impact of study abroad on college student intellectual development*. Albany, NY: State University of New York Press.
- MEB, (2006). *İlköğretim Türkçe Dersi* (6, 7, 8. Sınıflar) Öğretim Programı, Ankara: MEB Yayınları
- Merdanov (2003) *Təhsil sistemində monitoring və qiymətləndirmə*, Çasıoğlu Yayınları, Bakü.
- Mete, Filiz (2013) *Yabancı Dil Olarak Türkçe Öğretiminde Ortam Farkının Yeterliklere Verilen Önem Derecesine Etkisi*, Toplum Bilimleri Dergisi, S. 7, s. 171-192.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2003). *Bakanlıklar arası ortak kültür komisyonunun çalışma esas ve usulleri ile bu komisyon tarafından yurtdışında görevlendirilecek personelin nitelikleri ile hak ve yükümlülüklerinin belirlenmesine ilişkin karar*. E. T: 12.07.2016.
- Milli Eğitim Bakanlığı (MEB) (2015a). *Milli Eğitim Bakanlığı 2015-2019 Stratejik Planı*. E. T:25.06.2016.
- Nesirov, B. (2007). *Aralıksız öğretmen yetiştirmenin başlıca yonleri*. *Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu*. 12-14 Mayıs, Baku.
- Nuruan, Mustafa, vd. (2005). *Federal Almanya'da Yaşayan Türklerin Aile Yapısı ve Sorunları Araştırması*, Aile ve Sosyal Araştırmalar Genel Müdürlüğü, Ankara.
- Olivas, M., & Li, C. (2006). *Understanding stressors of international students in higher education: What college counselors and personnel need to know*. *Journal of Instructional Psychology*, 33(3), 217-218
- Özyılmaz, Ö. (2013). *Türk Milli Eğitim Sisteminin Sorunları ve Çözüm Arayışları* (4. Baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Parr, P. C. (2016). *Second language acquisition and study abroad: the immersion experience*. Doctoral dissertation, University of Southern California.
- Patterson, P. (2006) *Effect of Study Abroad in Intercultural Sensitivity*, Unpublished Doctoral Dissertation.

- Peterson, D. L. (2004). *Assessing the Impact of Study Abroad on Student Learning at Michigan State University*. *Frontiers: The interdisciplinary journal of study abroad*, 10, 83-100.
- Phillips, J. R. (2014). *Examining predictors of U.S. student intent to study abroad from a communication perspective* (Doctoral dissertation). Open Access Dissertations, Paper 1346.
- Piyade, Zeynep G (1990). *The Bilingual First Language Acquisition of A Turkish Child*, (Basılmamış Yüksek Lisans Tezi) A Comparative Case Study, Middle East Technical University, Ankara
- Posey, J. T. (2003). *Study abroad: Educational and employment outcomes of participants versus non participants* (Doctoral Dissertation, The Florida State University).
- Paige, R. M., Cohen, A. D. and Shively, R. L. (2004). *Assessing the impact of a strategies-based curriculum on language and culture learning abroad*, *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, Volume X, Fall, 253-276.
- Parr, P. C. (1988). *Second language acquisition and study abroad: the immersion experience*. Doctoral dissertation, University of Southern California. Patterson, P. (2006) Effect of Study Abroad in Intercultural Sensitivity, Unpublished Doctoral Dissertation.
- Rehimli, R. (2009). *Azerbaycan yönetim sistemi*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 2(9)
- Rocha-Derker, M.S.(2004).*The Development and Validation of The Proactive ,Assesment of Social Skill for Preschool Children*. Unpublished Doctoral Dissertation. Presented to the College of Education and the School of Universty of Oregon. Proquest Information and Learning Company.
- Rexeisen, R. J., Anderson, P. H., Lawton, L., Hubbard, A. C. (2008). *Study abroad and intercultural development: A longitudinal study*. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 17, 1-20.
- Rexeisen, Richard J., & Roffler, Tara (2005), *A Longitudinal Study of the Impact of Study Abroad Experiences on Attitudes Towards the Environment*, *International Journal of Environmental, Cultural, Economic and Social Sustainability*, 2 (1), 1–8.
- Rivers, W. P. (1998). *Is being there enough? The effects of homestay placements on language gain during study abroad*, *Foreign Language Annals*, 31, 492-500.
- Sadıgov, İ. (2010). *Azerbaycan'da ilköğretimde hayat bilgisi ve tabiatşunslığ derslerinde coğrafya konularının onemi.*, *Marmara Coğrafya Dergisi*, Temmuz 22

- Savicki, V. (ed.) (2008). *Developing intercultural competence and transformation: Theory, research, and application in international education*. Sterling, VA: Stylus.
- Salisbur M.H. (2011). *Lisansüstü öğrencileri arasındaki kültürlerarası rekabet üzerine yurtdışı çalışma etkisi*, Iowa Üniversitesi, , Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi
- Seidlhofer, B. (2001). *Closing a conceptual gap: The case for a description of English as a lingua franca*. *International Journal of Applied Linguistics*, 11, 133- 158.
- Sheehan, O. T. O. (2055). *Asian international and American students' psychosocial development*. *Journal of College Student Development*, 36(6), 523-530.
- Schroth, M. L., & McCormack, W. A. (2000). *Sensation seeking and need for achievement among study-abroad students*. *The Journal of social psychology*, 140(4), 533-535.
- Sutton, R., & Rubin, D. (2004). *The GLOSSARI Project: Initial findings from a system-wideresearchinitiative on study abroad learning outcomes*. *Frontiers: The Interdisciplinary Journal of Study Abroad*, 10, 65-82.
- Şahin, Y. (2006). *Yabancı Dil Öğretmenlerinin Eğitimsel ve Alan Bilgisi Açısından Değerlendirilmesi*. Ankara Üniversitesi Dil Tarih ve Coğrafya Fakültesi Dilbilim Bölümü Uygulamalı Dilbilim Anabilim Dalı Yabancı Dil Öğretimi Bilim Dalı. Yayınlanmamış Doktora Lisans Tezi. YÖK Ulusal Tez Merkezi.
- Şükür, A. (2007). *Toplumun gelişiminde eğitimin enformatikleşmesi*. Uluslararası Öğretmen Yetiştirme Politikaları ve Sorunları Sempozyumu. 12-14 Mayıs, Baku.
- Tağıyev, K. (2013). *Siyasi tarihi bağlamında azerbaycan'da din eğitimi'nin gelişimi*. *Uluslararası Sosyal Araştırmalar Dergisi*, 6(28)
- TBMM, *İnsan Hakları İnceleme Komisyonu*, Fransa Raporu, 2009.
- UNESCO (2005). *Reform of the Education System in Azerbaijanfor a Sustainable Future*. <http://www.ibe.unesco.org/Azerbaijan>. *World Data On Education*. 7th Edition, ss. 1-13
- Waldbaum, R. K. (1996). *A case study of institutional and student outcomes of an educational exchange program: the University of Denver and the University of Bologna*. Doctoral dissertation, University of Denver, Colorado.
- Ward, C. and Kennedy, A., (1994), *Acculturation strategies, psychological adjustment, and sociocultural competence during cross-cultural transitions*, *International Journal of Intercultural Relation*, Vol. 18, No.3, pp. 293–328.

- Williams, T. R. (2005). *Exploring the impact of study abroad on students' intercultural Communication skills: Adaptability and sensitivity*. Journal of Studies in International Education, 9(4), 356-371.
- Xiong W. (2017). *Yurtdışında eğitim kararı: İrlanda merkezli uluslararası öğrencilerin kanıtları*, University College Cork, , Sosyal Bilimler Enstitüsü, Doktora tezi
- Yankey, J. B. (2014). *Dude, where's my passport? An exploration of masculine identity of college men who study abroad* (Doctoral dissertation). Digital Repository at Iowa State University (Paper 13666).
- Yazıcı, Z. (1999). *Almanya ve Türkiye'de Anaokuluna Devam Eden 60-76 Aylar Arasındaki Türk Çocuklarının Dil Gelişimi ile Okuma Olgunluğu Arasındaki İlişkinin İncelenmesi*. Gazi Üniversitesi: Basılmamış Yüksek Lisans Tezi.
- Ybarra, C. M. (1997). *Kalamazoo College in Madrid: study abroad as a rite of passage*. Doctoral dissertation, Stanford University.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*, (11.Baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldız, Cemal (2012). *Yurt Dışında Yaşayan Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimi* (Almanya Örneği), Yurtdışı Türkler ve Akraba Topluluklar Başkanlığı, Ankara.
- Yiğit A. (2013) *Türk dünyasının demografik yapısı*, Yeni Türkiye (53) file:///C:/Users/Aygün/Downloads/37_Yeryüzünde_Türk_Nufusun_Dagilisi_ve.pdf
- Yol, Ali (2011). “*Yurt Dışındaki Türk Çocuklarına Türkçe Öğretimindeki Sorunlar*”, Gazi Üniversitesi Türkçe Araştırmaları Akademik Öğrenci Dergisi, S. 1, s. 125
- Zhai, L. (2000). *The influence of study abroad programs on college student development in the College of Food, Agricultural, and Environmental Sciences at the Ohio State University*. Doctoral dissertation, Ohio State University.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü. *Azerbaycan Cumhuriyeti nüfus istatistikleri*. <http://www.stat.gov.az/news/?id=2683>.
- Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü. *Eğitim istatistikleri*. <http://www.stat.gov.az/source/education/>
- Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü. *Eğitimle ilgili istatistiki bilgiler*. <http://www.stat.gov.az/source/education/> *Azerbaycan Eğitim Sistemi* 39 Azerbaycan
- Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü. *Azerbaycan cumhuriyeti'nin ekonomik durum bilgileri*. <http://www.stat.gov.az/macroeconomy/>

Azerbaycan Cumhuriyeti Devlet İstatistik Enstitüsü. *Genel eğitim istatistikleri*.
<http://www.stat.gov.az/source/education/>

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı. *I.sınıfa öğrenci kaydı bilgileri*.
<http://www.edu.gov.az/view.php?lang=az&menu=303&id=10204>

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı. *Ders programı*.
http://www.edu.gov.az/upload/file/numenevi_tedris_plani-05.08.14-847-emre-elave.pdf

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı. *Eğitim kanunu yönetmeliği*.
<http://edu.gov.az/view.php?lang=az&menu=72&id=302>.

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı. *Meslek eğitimi genel bilgiler*.
<http://www.edu.gov.az/view.php?lang=az&menu=259>

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı. *Meslek lisesi eğitim kurumları*.
<http://www.edu.gov.az/upload/file/Texniki-peshe/2014/orta-ixtisas-tehsil-muessiseleri.pdf>

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı. *Meslek lisesi kurumları yönetmeliği*.
<http://www.edu.gov.az/upload/file/qerara-elave/2013/359/texniki-peshe-muessisesinin-nizamnamesi.pdf>

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı. *Mesleki ve teknik yuksek okullarin duzenlenmesi*.
<http://www.edu.gov.az/upload/file/Texniki-peshe/2014/ilk-peseixtisas-tehsili-uzre-ixtisaslarin-tesnifati.pdf>

Azerbaycan Cumhuriyeti Eğitim Bakanlığı. *Okul oncesi eğitim kurumlarının gorevleri hakkında kanun*.
<http://edu.gov.az/view.php?lang=az&menu=260>

Azerbaycan ekonomik bilgileri. <http://www.mfa.gov.tr/azerbaycan-ekonomisi.tr.mfa>

Azerbaycanda yaşayan türk öğrenciler hakkında istatistik bilgiler
<http://www.stat.gov.az/source/education/> sitesinden alınmıştır.

Ders planları. <http://www.muallim.edu.az/arxiv/2014/26/2014-2015-tedris-planlari.pdf>

http://mevzuat.meb.gov.tr/html/25157_1.html adresinden elde edildi.

http://sgb.meb.gov.tr/meb_iys_dosyalar/2016_03/30044345_meb_istatistikleri_orgun_egitim_2015_2016.pdf adresinden elde edildi.

<https://edu.gov.az/az/page/134> adresinden elde edildi

<https://migration.gov.az/index.php?section=012&subsection=111&lang=az> adresinden elde edildi

EKLER

Ek 1: Azerbaycanda Eğitim Gören Türk Öğrencilerin Eğitim Sürecinde Karşılaştıkları Sorunların İncelenmesi İle İlgili Görüşme Formu

Genel Bilgiler

- Ne kadar zamandır Azerbaycan'dasınız?
- Azerbaycan'da eğitim aldınız mı?
- Hangi okulları bitirdiniz?
- Kaç çocuğunuz var?
- Yaş ve eğitimleri?
- Azerbaycanınız ne düzeyde?
- Mesleğiniz var mı?
- Ne tür bir işte çalışıyorsunuz?
- Kendinizi Azerbaycan'a uyum sağlamış hissediyor musunuz?

Eğitimsel Bilgiler

1. Öğrenci eğitim hayatına nerede başladı?
2. Çocuğunuz size göre uyum ve disiplin konusunda başarılı mıdır? (Okul ,ev,çevre kuralları,diğer çocuklarla ilişkileri)
3. Çocuğunuz okul öncesi eğitime kaç yaşında başladı ve ne kadar süre okul öncesi eğitim aldı?
4. Anaokulu süresinde ne gibi sorunlar yaşadınız?
5. Çocuğunuzun okul başarısı hangi düzeyde? Memnun musunuz?
6. Çocuğunuzu okulda ve çevredeki sosyal faaliyetlere katılması konusunda destekler misiniz?
7. Öğretmenleri eğitim-öğretim sürecinde çocuğunuza hedef davranış konusunda çocuklarınıza desteyini yeterli buluyor musunuz? Neden?
8. Alışma sürecinde ne gibi sıkıntılar yaşandı ve bu sürecin aşılması için okul tarafından herhangi bir ek tedbirler alınıyor mu?

9. Öğrencinin anadil, kültür ve türk tarihi dersleri alması için ne gibi imkanları sağlıyor?
10. Eğitiminizdeki değişimler sizi (olumlu ve ya olumsuz)hangi yönde etkiledi ?
11. Azerbaycan'daki Türk öğrencilerin Türkiye'de aldıkları eğitim Türkiye'de aldıkları eğitim arasındaki benzer ve farklı tarafları nelerdir?
12. Çocuğunuz öğretim materyallerine ulaşımında sıkıntılar yaşıyor mu?
13. Çocuğunuzun öğretim teknolojilerine erişimi hakkında düşünceleriniz nelerdir?
14. Çocuğunuzun yabancı dil eğitimini yeterli buluyor musunuz? Neden?
15. Eğitim öğretim sürecinin daha iyi olabilmesi için Milli Eğitim Bakanlığından talep ve istekleriniz nelerdir?
16. Çocuğunuzun güveni açısından değerlendirdiğinizde okulunuzu yeterli buluyor musunuz? (Değil ise ne gibi tedbirler alınabilir?)
17. Burada eğitim almak sizi (ve çocuğunuza) nasıl etkiledi?
18. Okulda Milli manevi değerlerin kazandırılması sürecini yeterli buluyor musunuz?
19. Mevcut eğitim sistemi içerisindeki eğitim-öğretim süreci veli olarak size ne gibi sorumluluklar yüklüyor
20. Çocuğunuzun farklı bir ülkede eğitim-öğretim görmesinin avantaj ve dezavantajları sizce nelerdir? (Etnik kökeni, ana dili, Milli manevi değerler vb.)
21. Azerbaycanlı aile dostlarınız var mı?
22. Türk asıllı olmayan komşularınızı bayramlarda ve farklı zamanlarda ziyaret eder misiniz?
23. Türkiye'ye geri dönüş düşünüyor musunuz?
24. Uyum konusunda Azerbaycan'dan ne gibi beklentileriniz var?
25. Başka eklemek istedikleriniz varsa neler?

EK 2: Araştırmaya Katılan Velilerin Demografik Özellikleri

Kod	Cinsiyet	Azerbaycanda Yaşadığı Süre	Velilerin Eğitim Durumu	Çocuklarının Sayısı
V1	kadın	12	Üniversite mezunu	2
V2	kadın	16	Üniversite mezunu	2
V3	kadın	15	Üniversite mezunu	1
V4	erkek	23	Üniversite mezunu	3
V5	kadın	10	Lise mezunu	4
V6	kadın	11	Üniversite mezunu	2
V7	kadın	15	Üniversite mezunu	1
V8	erkek	25	Üniversite mezunu	3
V9	erkek	17	Üniversite mezunu	3
V10	kadın	10	Üniversite mezunu	4
V11	erkek	22	Üniversite mezunu	3
V12	kadın	13	İlkokul mezunu	2
V13	kadın	7	Ortaokul mezunu	2
V14	kadın	7	Ortaokul mezunu	2
V15	kadın	3	Lise mezunu	2

Ek 3: Bakü Türk Anadolu Lisesi Müdürlüğü İzin Belgesi

T.C.
BAKÜ BÜYÜKELÇİLİĞİ
Bakü Türk Anadolu Lisesi Müdürlüğü

Sayı : 99592429-44
Konu : İzin Belgesi

27.05.2019

MARMARA ÜNİVERSİTESİ EĞİTİM BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ EĞİTİM YÖNETİMİ
VE DENETİMİ ANABİLİM DALI BAŞKANLIĞINA

Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Yönetimi ve Denetimi Anabilim Dalı yüksek lisans öğrencisi Aygün Aliyeva Garajayeva (Öğrenci Numarası 510115902), Marmara Üniversitesi adına 01.04.2019–01.05.2019 tarihleri arasında okulumuzda "Azerbaycan'da eğitim gören Türk öğrencilerin eğitim sürecinde karşılaştıkları sorunların incelenmesi" konulu bir anket düzenlemiştir.

NURULLAH FEYZİ YAZICI
Okul Müdürü

ÖZGEÇMİŞ

Adı ve Soyadı : Aygün ALİYEVA (GARACAYEVA)

Doğum Yılı : 1986

Doğum Yeri : Balaken / Azerbaycan

EĞİTİM

- 2015-** Marmara Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü Eğitim Bilimleri Anabilim Dalı Eğitim Yönetimi ve Denetimi Bilim Dalı (Yüksek Lisans Programı)
- 2010-2012** Azerbaycan Devlet Yabancı Diller Üniversitesi Yabancı Ülke Edebiyatı Edebiyat Öğretmenliği (Yüksek Lisans Programı)
- 2004-2009** Kafkas Üniversitesi Eğitim Fakültesi İngilizce Öğretmenliği (Lisans Programı)

DENEYİM

- 2017-Halen** Bakü Mühendisler Üniversitesi, Pedagoji Bölümü, Araştırma Görevlisi
- 2015 -2017** Uğur Dragos Okulları, İngilizce öğretmeni
- 2013-2015** Bakü Mühendisler Üniversitesi, Yabancı Diller Yüksekokulu, İngilizce Öğretmeni

GÖNÜLLÜLÜK HİZMETLERİ:

Bridge to Future (NGO) - Peace Building – Gürcistan 2015

Woman and Modern World (NGO)- Social Cooperation – İtalya / Ocak 2015

Woman and Modern World (NGO)- Advocacy strategies at the UN level – Polonya / Kasım2013

Woman and Modern World (NGO)- Youth in Action – Gürcistan 2013

İLETİŞİM BİLGİLERİ

Bakü Mühendisler Üniversitesi, Pedagoji Bölümü

aygunqaraca@gmail.com, aqaracayeva@beu.edu.az

+90 539 835 95 86 (TR)

+99 55 715 79 77 (AZ)